

રૂપરેખા :

- 15.0 ઉદ્દેશો
- 15.1 પ્રસ્તાવના
- 15.2 ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ
 - 15.2.1 વ્યાખ્યા
 - 15.2.2 ઈ-સાધન સામગ્રીઓનું સ્વરૂપ
 - 15.2.3 ઈ-સાધન સામગ્રીઓના પ્રકાશકો
 - 15.2.4 ઈ-સાધન સામગ્રીઓનું લવાજમ
- 15.3 ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓના પ્રકારો
 - 15.3.1 સામાન્ય માહિતી સાધન સામગ્રીઓ
 - 15.3.2 વિશિષ્ટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ
- 15.4 ઈન્ટરનેટ પર શોધવું : ક્યાંથી શરૂ કરવું
- 15.5 નવીન ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓથી કેવી રીતે માહિતગાર રહેવું
- 15.6 ઉપસંહાર
- 15.7 તમારી પ્રગતિ ચકાસો.ના ઉત્તરો
- 15.8 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 15.9 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન

15.0 ઉદ્દેશો(OBJECTIVES)

- ◆ આ એકમના અધ્યયનથી તમે નીચેની બાબતોની જાણકારી માટે સક્ષમ બનશો.
- ◆ ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓની વ્યાખ્યા અને સ્વરૂપને સમજવામાં.
- ◆ ઈ- સાધન સામગ્રીઓના પ્રકાશકો કોણ છે ? તેનું લવાજમ શું છે ? અને તે ઉપલબ્ધ કરવા માટેના વિકલ્પો કયા છે તે જાણી શકશો.
- ◆ વિજ્ઞાન,તકનીકી, ઔષધશાસ્ત્ર(Medicine), સામાજિક વિજ્ઞાન અને માનવવિદ્યાઓના વિવિધ ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓને જાણવા.
- ◆ ઈન્ટરનેટ ઉપરથી માહિતી કેવી રીતે મેળવવી તે શોધવું.
- ◆ માહિતી સાધન સામગ્રીઓનું ટીકાત્મક વિશ્લેષણ કેવી રીતે કરવું તે શોધવા.
- ◆ ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓની સફળતાપૂર્વક શોધ કેવી રીતે કરવી અને,
- ◆ નવીન વેબસાઈટસ તેમજ સાધન સામગ્રીઓથી કેવી રીતે માહિતગાર રહેશો તે જાણી શકશો.

15.1 પ્રસ્તાવના(INTRODUCTION) :

આ અભ્યાસક્રમના એકમ નં. 13 અને 14માં(વર્લ્ડ વાઈડ વેબ) WWW ના કેટલાક ઉપયોગો અને તેના પર ઉપલબ્ધ માહિતી સાધન સામગ્રીઓની વિપુલતાનો વિગતે અભ્યાસ કરેલ છે. વિશ્વમાં

ઉપલબ્ધ વેબ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને વિવિધ સંસ્થાઓ વેબસાઈટનો વિકાસ અને જાળવણી કરે છે. વેબસાઈટની મદદથી સર્જિત / સંગ્રહીત કરેલી માહિતીને તેઓ તેમની ઓનલાઈન ડેટાબેઝ, ઓનલાઈન પબ્લીકેશન(પ્રકાશન)ના સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરાવે છે અને અન્ય સેવા તેમજ ઉત્પાદનોની માહિતી પણ પૂરી પાડે છે.

આ એકમ આપને ઈન્ટરનેટ વડે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવા વિવિધ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ અને પસંદગીના કોઈ વિષય અથવા ઈચ્છિત વિદ્યાશાખા અંગેના સચોટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓને કેવી રીતે ઉપલબ્ધ કરી શકાય તેની વિગતે માહિતી આપશે.

15.2 ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ (INTERNET INFORMATION RESOURCES) :

15.2.1 વ્યાખ્યા (Definitions) :

ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ એટલે ઈલેક્ટ્રોનિક કે ઈ- સ્વરૂપે રહેલા દસ્તાવેજ અને બિનદસ્તાવેજ સાધન સામગ્રીઓ જે માહિતી પ્રદાન કરે છે. અથવા તો માહિતી અંગેનો નિર્દેશ કરે છે અને તેમાં ઈન્ટરનેટના મધ્યમથી પ્રવેશ કરી શકાય છે.

15.2.2 ઈ-સાધન સામગ્રીઓનું સ્વરૂપ (Nature of e-Resources) :

આ ઈલેક્ટ્રોનિક સાધન સામગ્રીઓ વિભિન્ન સ્વરૂપની હોઈ શકે છે. વ્યાપક રીતે તેમના નીચે પ્રમાણેના પ્રકાર પાડી શકાય છે.

- **માહિતીના મૂળભૂત સ્ત્રોતો :** ઈલેક્ટ્રોનિક કોન્ફરન્સ(પરિસંવાદ), ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ, ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રિ-પ્રિન્ટ્સ અને ઈ-પ્રિન્ટ્સ, ઈલેક્ટ્રોનિક મહાશોધ નિબંધ અને લઘુશોધ નિબંધ, પેન્ટ(સનદ) ધોરણો(સ્ટાન્ડર્ડ્સ), તકનીકી અહેવાલ, યોજનાના અહેવાલ(પ્રોજેક્ટ રીપોર્ટ્સ), કાર્યાન્વીત પ્રોજેક્ટ રીપોર્ટની સ્થિતિ સહિતના સમાચાર, સોફ્ટવેરના અભ્યાસક્રમો, ટ્યૂટોરિયલ્સ(માર્ગદર્શિકા), પરિચય પુસ્તિકાઓ વગેરેનો આમાં સમાવેશ થાય છે.
- **ડેટાબેઝ, ડેટાસેટ્સ(ડેટાજૂથ) અને અન્ય સંગ્રહ :** આમાં ડેટાબેઝની કક્કાવાર સૂચિઓ(ઈન્ડેક્સ) અને સાર, ચિત્ર સહિતના ડીજિટલ સંગ્રહો, દશ્ય(વિડીયો), શ્રાવ્ય(ઓડિયો), આંકડાકીય, સહિત વૈજ્ઞાનિક ડેટાસેટ, વિશિષ્ટ ગુણધર્મ, માળખાગત ડેટાબેઝ, ગ્રંથાલયસૂચિ, વર્ચ્યુઅલ(આભાસી) ગ્રંથાલય, સંગ્રહાલય(મ્યૂઝીયમ), અભિલેખો(આર્કાઈવ્ઝ) વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
- **ઈન્ટરનેટ બુક્સ / ઈલેક્ટ્રોનિક બુક્સ :** (<http://www.netlibrary.com/>)(<http://www.ebrary.com/>), વગેરે. સામાન્ય રીતે, ઓનલાઈન ગ્રંથ વેચાણ અને ઓનડિમાન્ડ પ્રિન્ટ(મુદ્રણ) સેવાઓ પણ ઉપલબ્ધ હોય છે. દા.ત;નેટ લાયબ્રેરી એ પ્રિન્ટ-ઓન-ડિમાન્ડ સેવાની શરૂઆત કરી છે તેમજ Amazon.com(જેને મોટામાં મોટું ગ્રંથાલય કહેવાય છે. જે કે તે ખરા અર્થમાં ગ્રંથાલય નથી.) એ ઓનલાઈન પુસ્તક વેચાણની સુવિધા કરી આપે છે.(<http://www.amazon.com/>)
- ◆ **સંદર્ભ સ્ત્રોતો :** શબ્દકોશ, વિશ્વકોશો, જીવનવૃત્તાંત, હેન્ડબુક, થીસોરસ વગેરેનો સંદર્ભ સ્ત્રોતોમાં સમાવેશ થાય છે.
- ◆ **સંસ્થાઓ અને લોકો :** સંસ્થાઓ અને લોકો વિષેની માહિતી જેવી કે - ગ્રંથાલયોને નાણાંકીય મદદ કરતી સંસ્થાઓ, માહિતી કેન્દ્રો, સંશોધન સંસ્થાઓ અને તજજ્ઞો, વિવિધ પ્રકારના લોકોની નિર્દેશિકા(ડિરેક્ટરી);(વૈજ્ઞાનિકો, પુરાતત્વ વિશે, વગેરે) વગેરેનો સંસ્થાઓ તથા લોકોમાં સમાવેશ થાય છે.

- ◆ ઉત્કૃષ્ટ :(મેટા) સાધન સામગ્રી : ચોક્કસ ક્ષેત્રના વિષયોમાં નેટવર્ક આધારિત સાધન સામગ્રીઓમાં પ્રવેશને સરળ બનાવતી સાધન સામગ્રીઓ એટલે ઉત્કૃષ્ટ સાધન સામગ્રીઓ ઈન્ટરનેટ ઉપર વિવિધ વિષયો કે નામ અંતર્ગત આવી સાધન સામગ્રી અત્યંત વિપુલ પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે જેમ કે, વિષય પથ(Subject Gateways) આભાસી ગ્રંથાલયો(Virtual libraries, clearing house પથ શોધવો(Path finders), વગેરે.

15.2.3 ઈ - સાધન સામગ્રીઓ પ્રકાશકો (Publishers of e-Resources) :

ઈલેક્ટ્રોનિક(વિજ્ઞાણ) કે ઈ-માહિતી સાધન સામગ્રીઓ પ્રકાશિત કરતા પ્રકાશકોનું મિશ્રિત જૂથ બજારમાં કામ કરે છે. જેમાં પોતાની સાધન સામગ્રીઓ ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિઓ રજૂ કરનાર પરંપરાગત પ્રકાશકો અને નવીન ઉત્પાદનો અને સેવાઓ કે જે ડિજિટલ રૂપે જ નિર્માણ પામેલ છે, તે પૂરી પાડતા કેટલાક નવા સાહસિકોનો પણ સમાવેશ થાય છે. તદ્દુપરાંત, બીજા પણ કેટલાક લોકોનો સમાવેશ થાય છે. જેવા કે, ઈ-વાતાવરણમાં ઈલેક્ટ્રોનિક રીતે એકત્રિત કરવાની નવી ભૂમિકા ભજવતા લવાજમ એકઠું કરતાં એજન્ટ્સ, ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓ, વગેરે સામાન્ય રીતે ઈ-સાધન સામગ્રીના પ્રકાશકોના નીચે મુજબના પ્રકાર પાડી શકાય છે.

- ◆ પરંપરાગત વાણિજ્યિક પ્રકાશક : જેવા કે(Elsevier Sciences, Science Direct(<http://www.sciencedirect.com/SpringerVerlaga>)(જે તેમની આ લીંક દ્વારા માહિતી સેવા પ્રાપ્ત કરી શકાય. <http://link.springer.de>)
- ◆ વિદ્યતાપૂર્ણ સંગઠનો / સમુદાયો : આવા કેટલાક સંગઠનો તેમના પ્રકાશનોને ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિમાં પ્રકાશિત કરી ઓન-લાઈન ઉપલબ્ધ કરાવે છે. દા.ત. ISNA ઈન્ડિયન નેશનલ સાયન્સ અકાદમી(INSA) ની વેબસાઈટ <http://www.insa.ac.in> અથવા www.insaindia.org આ દ્વારા તેમના વિદ્યતાપૂર્ણ પ્રકાશનોનો નિ:શુલ્ક અને અમર્યાદિ ઉપયોગ કરી શકાય છે. તેવી જ રીતે ઈન્ડિયન એકેડમી ઓફ સાયન્સ બેંગલોરની જર્નલ્સ પણ <http://www.ias.ac.in> પરથી જોઈ શકાય છે. વિદ્યતાપૂર્ણ સંગઠન જેવા કે IEEE/ IEE;ACM વગેરે પણ પોતાના પ્રકાશનોને ઈ-આવૃત્તિમાં રૂપાંતરિત કરી ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ કરાવે છે.
- ◆ ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓ : કેટલીક શૈક્ષણિક અને સંશોધન સંસ્થાઓ તેમના વિશિષ્ટ સંગ્રહ જેવા કે અભ્યાસક્રમો, મહાશોધ નિબંધ અને લઘુશોધ નિબંધ વગેરે તેમની વેબસાઈટ ઉપર ઉપલબ્ધ કરે છે તેઓ વિષયવાર ગેટવે તેમજ પોર્ટલ પણ ઉભા કરે છે.
- ◆ ઈલેક્ટ્રોનિક એકત્રીકરણ કરનાર : આ પ્રકારની એજન્સીઓ ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ અને અન્ય સ્ત્રોત સામગ્રી પ્રકાશિત કરનાર વિવિધ પ્રકાશકો અને ગ્રાહકો વચ્ચે એક(Single) સર્ચ સિસ્ટિમનું નિર્માણ કરે છે. તેઓ વિવિધ પ્રકાશકોની સેવાઓ એકત્રિત કરી ઉપભોક્તાઓ સુધી પહોંચાડે છે STOR,OCLC, Lexis-Nexis, વગેરે આ પ્રકારના ઈલેક્ટ્રોનિક એકત્રીકરણ કરનાર છે.
- ◆ અન્યો : અન્યોમાં વ્યક્તિગત રીતે તેમજ બિનવાણિજ્યિક પ્રકાશકો વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. ઘણાં બધાં વ્યક્તિગત જૂથમાં અને બિનવાણિજ્યિક પ્રકાશકો તેમના પ્રકાશનોને સંગ્રહિત કરી ઈન્ટરનેટના માધ્યમથી આ સાધન સામગ્રી લોકો સુધી પહોંચાડે છે(જે મહદઅંશે નિ:શુલ્ક હોય છે.) દા.ત. લાયબ્રેરીઅન્સ ઈન્ડેક્સ ટુ ઈન્ટરનેટ(<http://www.lii.org/vlib>: વર્ચ્યુઅલ લાયબ્રેરી(<http://vlib.org> ઈન્ટરનેટ પબ્લિક લાયબ્રેરી(<http://www.ipl.org>), વગેરે

15.2.4 ઈ-સાધન સામગ્રીઓ લવાજમ (Subscription of e-Resources) :

જર્નલના પ્રકાશન કાર્યમાં તે ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં હોય કે પ્રિન્ટમાં તેના પ્રકાશનમાં સારું એવું રોકાણ કરવું પડતું હોય છે. જ્યારે પ્રકાશક પુસ્તક પ્રકાશન કાર્યમાં મૂલ્ય વર્ધન કરતા હોય છે ત્યારે કોઈકે તો તેનો ખર્ચ ભોગવવો જ પડે. તેથી અલગ અલગ કિંમતના મોડેલથી આ

જર્નલ્સ વેબ દ્વારા ઉપલબ્ધ થતી હોય છે. તેમાંના કેટલાક સામાન્ય મોડેલની માહિતી નીચે મુજબ છે.

- ◆ પ્રિન્ટના લવાજમની સાથે જ ઇલેક્ટ્રોનિકનું લવાજમ : આ પ્રકારના ઇલેક્ટ્રોનિક જર્નલના લવાજમ તેમની પ્રિન્ટ આવૃત્તિ સાથે જોડાયેલા હોય છે. એનો અર્થ એ થયો કે મોટાભાગે પ્રિન્ટ કોપીની સાથે તેની ઇ-આવૃત્તિ નિ:શુલ્ક આપવામાં આવે છે અથવા ઘણીવાર પ્રિન્ટ કોપીની સાથે તદ્દન નજીવા અથવા પ્રતીક(ટોકન) રૂપે ઇ-આવૃત્તિનું લવાજમ લેવામાં આવતું હોય છે અથવા એ જ પ્રકારનું બીજું કોઈ પણ કિંમતનું મોડેલ હોઈ શકે.
- ◆ કેમ્પસ લાયસન્સ સાથેના ઇ-લવાજમ : આ પ્રકારના મોડેલમાં સમગ્ર કેમ્પસના લાઈસન્સ સાથેનું લવાજમ ભરેલું હોય છે જે જર્નલના ગ્રાહક થયેલા હોય તેનો સમગ્ર કેમ્પસમાં અમર્યાદિ ઉપયોગ કરી શકાય છે.
- ◆ ફક્ત ઇલેક્ટ્રોનિક : આ પ્રકારના લવાજમમાં પ્રકાશક નજીવા વળતરથી ફક્ત ઇલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ જ આપતા હોય છે.
- ◆ ઉપયોગ કરો તેટલું ચૂકવો : આ પ્રકારના મોડેલમાં જેટલા ઇ-આર્ટિકલ્સ(લેખ) જોવામાં આવે કે ઉપયોગ કરવામાં આવે તેટલા ઉપયોગદીઠ નાણાં ચૂકવવાના હોય છે. આ થોડાક અંશે પ્રિન્ટ આવૃત્તિ જેટલું છે કે જેમાં મનપસંદ આર્ટિકલ(લેખ) ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી પદ્ધતિથી નાણાં ચૂકવીને લેવામાં આવે છે.
- ◆ જૂથ લાઈસન્સ : આ પ્રકારના મોડેલમાં વિવિધ પ્રકારના જૂથ લવાજમના મોડેલ વિવિધ પ્રકાશકો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવે છે. જેમાં વિવિધ પ્રકારના જૂથો જેવા કે, સ્થાનિક, પ્રાદેશિક અથવા રાષ્ટ્રીય વગેરે હોઈ શકે. આ મોડેલમાં પોસાય તેવી કિંમતે લવાજમ મળી શકે છે.
- ◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો.

- (1) ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ એટલે શું? ઇલેક્ટ્રોનિક સાધન સામગ્રીઓના સ્વરૂપોની ચર્ચા કરો.
- (2) ઈન્ટરનેટના માધ્યમથી ઇ-સાધન સામગ્રીઓને પ્રકાશિત કરતા પ્રકાશકો કોણ છે? જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં યોગ્ય ઉદાહરણો સાથે ચર્ચા કરો.
- (3) ઇ-સાધન સામગ્રીઓનું લવાજમ ભરવાના વિવિધ પ્રકારોની જર્નલ લવાજમના વિશિષ્ટ સંદર્ભે ચર્ચા કરો.

- નોંધ (i) તમારા ઉત્તરો નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો
(ii) તમારા ઉત્તરો એકમના અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે ચકાસો

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15.3 ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓના પ્રકારો(TYPES OF INTERNET RESORCES)

ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ વિપુલ સાધન સામગ્રીઓને વધુ સારી રીતે સમજવા માટે તેમને તેમના પ્રકારો પ્રમાણે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. જો કે, વિવિધ સવલતો પૂરી પાડતી કેટલીક સેવાઓ અને સાધન સામગ્રીઓ સમાન હોવાથી એક પ્રકારમાં પણ અનિવાર્ય રીતે જોવા મળે છે. ઈન્ટરનેટ સાધન

સામગ્રીઓની યાદી એટલી વિશાળ છે કે તે તમામને અહીં રજૂ કરવા અશક્ય છે તેથી ઉદાહરણ તરીકે અને સંદર્ભ માટે ફક્ત પસંદ કરેલા થોડીક સાધન સામગ્રીઓ અહીં આપવામાં આવેલ છે. આ સાધન સામગ્રીઓને સરળતાથી સમજી શકાય તે માટે વિશાળ વિષય વર્ગમાં તેમને વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

આ સાધન સામગ્રીઓને નીચે પ્રમાણે બે વિશાળ જૂથોમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય.

- (1) સામાન્ય અને,
- (2) વિશિષ્ટ

15.3.1 સામાન્ય માહિતી સાધન સામગ્રીઓ (General Information Resources) :

આજના બદલાતા ઇલેક્ટ્રોનિક વાતાવરણમાં વિદ્યતાપૂર્ણ પ્રત્યાયનની સુવિધા કરી આપનારાઓમાં મુખ્ય એવા ગ્રંથાલયોએ, ઉત્પાદકો અને ઉપભોક્તા વચ્ચે ફસાઈ ગયા છે. મોટાભાગે સંશોધકો અને માહિતી ઇચ્છુક લોકો આજના ડિજિટલ રીતે જોડાયેલા યુગમાં કમ્પ્યુટર દ્વારા ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓ પરથી તેમના સંશોધનો માટે જરૂરી માહિતી મેળવી લેતા હોય છે. પરંતુ તે માટે ઘણા બધા લોકો ગ્રંથપાલ અથવા માહિતી વૈજ્ઞાનિકોની મદદ પણ મેળવે છે. ગ્રંથપાલો અને કમ્પ્યુટર નિષ્ણાતોમાં માહિતી પ્રવેશને સરળ બનાવવા સતત સુધારાત્મક પ્રયત્નો થતા હોવા છતાં પણ ઉપભોક્તાઓની ચોક્કસ અને જે તે વિષયની ખાસ માહિતી માટેની માંગણીઓમાં પણ વધારો થઈ રહ્યો છે. આ માંગને પહોંચી વળવા ગ્રંથાલય વ્યવસાયિકોએ સતત નવી પદ્ધતિઓ, યોજનાઓ અને તકનીકો વિકસાવતા રહેવું પડશે કે જેથી, તેઓ માહિતી ઇચ્છુકોને એકત્રિત કરી શકે અને તેમને જરૂરી માહિતી સતત પૂરી પાડી શકે.

આ જૂથમાં આપણે એવી જ સાધન સામગ્રીઓ પૂરતા મર્યાદિત રહીશું કે જે (a) ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનના વ્યવસાયિકો માટે મહત્વના હોય અને (b) એક ઈ-સ્ત્રોત માહિતીના શોધક તરીકે ક્યાંથી શરૂઆત કરવી તે માટે તેમને મદદરૂપ બને. આ પ્રકારના સ્ત્રોતોના કેટલાક ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

- (a) ગ્રંથપાલો માટે ઈન્ટરનેટ ગ્રંથાલય :(ઈન્ટરનેટ લાયબ્રેરી ફોર લાયબ્રેરીઅન્સ)
(<http://www.itcompany.com/inforetriever>)

સને 1994થી ગ્રંથપાલો માટે 'ગ્રંથપાલો માટેના ઈન્ટરનેટ ગ્રંથાલય' એ ખૂબ જ લોકપ્રિય માહિતી સ્ત્રોત બન્યા છે. આ એક માહિતી પોર્ટલ છે કે જે ગ્રંથપાલોને તેમના વ્યવસાયમાં ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓને સ્થાપિત(Locate) કરવા માટે રચવામાં આવેલ છે. ગ્રંથપાલો માટેની ઈન્ટરનેટ લાયબ્રેરી માટેનું જોડાણ અને સંદર્ભ, લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ તથા OCLC જેવી અનેક લાયબ્રેરીઓ અને સંસ્થાઓ સાથે કરવામાં આવેલ છે. અંતે આશરે 3000 જેટલી સાધન સામગ્રીઓનો લીંક(જોડાણ) પૂરું પાડે છે. ગ્રંથાલય દ્વારા તમામ સાધન સામગ્રીઓની ભલામણ પસંદગી અને સમીક્ષા કરવામાં આવેલ છે. પ્રત્યેક એન્ટ્રીમાં સાધન સામગ્રીઓ તેના હેતુઓની સંપૂર્ણ વિગત અને / અથવા સાધન સામગ્રીઓનો વ્યાપ જો શક્ય હોય તો સંપર્ક અંગેની માહિતી આપવામાં આવેલી હોય છે. ગ્રંથપાલો માટેની ઈન્ટરનેટ લાયબ્રેરીએ નવોદિત તેમજ અનુભવી ગ્રંથાલય સ્ટાફ માટે તુરત જ મદદરૂપ થઈ શકે તેવી(હાથવગું) તેમજ ઉપયોગી(સાધન) માધ્યમ છે. તે પોતે જ એક સંપૂર્ણ સાઈટ છે કે જે એક સ્થળે વિવિધ પ્રકારના સાધન સામગ્રીઓની માહિતી પૂરી પાડે છે. આ સાધન સામગ્રીઓ એ સંગઠનો, વિકેતાઓ વગેરે માટેના ગ્રંથાલય સાધન સામગ્રીઓ જેવા ક્ષેત્રોમાં હોય છે. આ સાઈટ તેના પેજનો સ્લેપ શોટ(છબી) અહીં આપેલ છે કે જે આ સાઈટ દ્વારા કયા કયા પ્રકારની સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ છે તે પ્રદર્શિત કરે છે.

આકૃતિ 15.1 : લાયબ્રેરીયન વેબસાઇટ માટે ઇન્ટરનેટ ગ્રંથાલયનો પડદા પરની છબી
(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

(b) ઈન્ટરનેટ પરની ગ્રંથપાલોની અનુક્રમણિકા(લાયબ્રેરીઅન્સ ઈન્ડેક્સ ટુ ઈન્ટરનેટ(www.lii.org) :

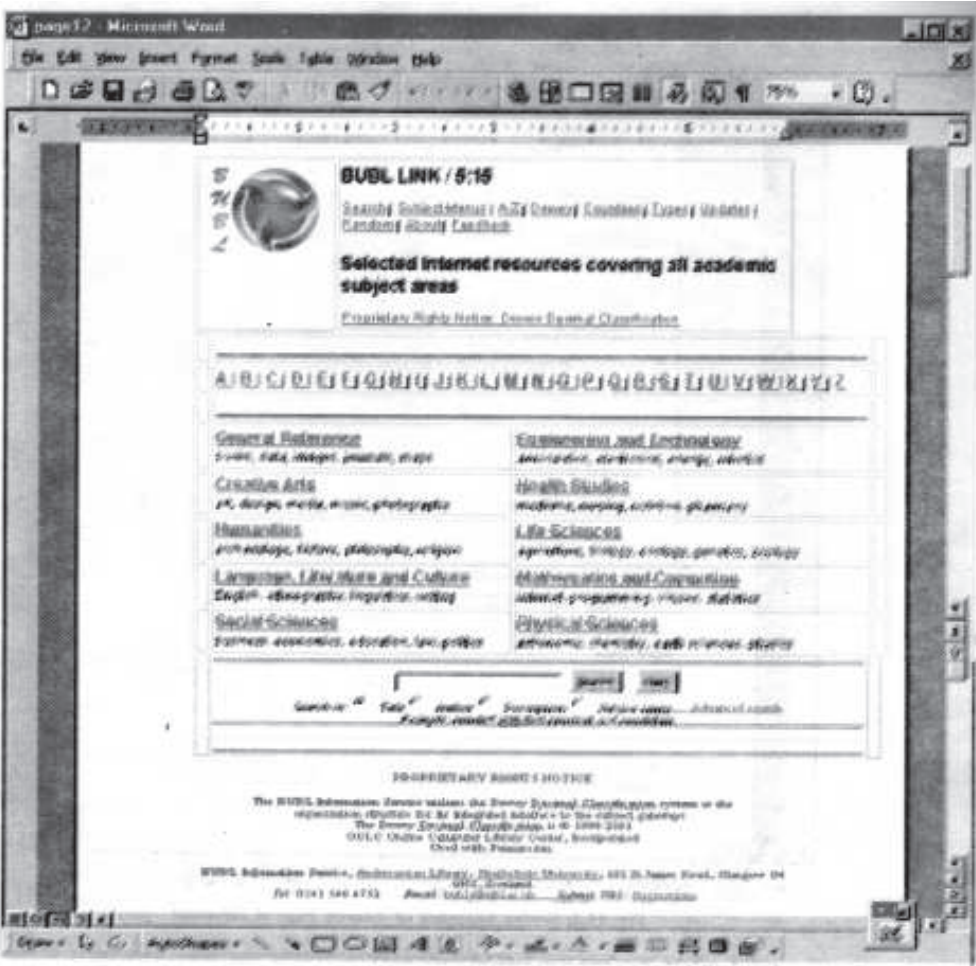
આ સાઈટ વિવિધ વિષયો પર નોંધ / વિવરણ સહિતના શ્રેષ્ઠ પસંદગી કરેલા અને મૂલ્યાંકન કરેલા 14000થી વધુ ઉપયોગી સ્ત્રોતનો સંગ્રહ છે. સ્થાપના સંદર્ભ માટે આ સાઈટનો હોમપેજ નીચે દર્શાવવામાં આવેલ છે. આ સાધન સામગ્રીને પરોક્ષ(invisible) વેબ સર્ચેબલ ડેટાબેઝ, નિર્દેશિકા(Directory ગેટ-વે, વિશિષ્ટ સંગ્રહો વગેરે સહિતના ડેટાબેઝ ધરાવે છે.

આકૃતિ 15.2 : ઈન્ટરનેટ વેબસાઈટ પર ગ્રંથપાલોની અનુક્રમણિકાની પડદા પરની છબી(સ્નેપશોટ)

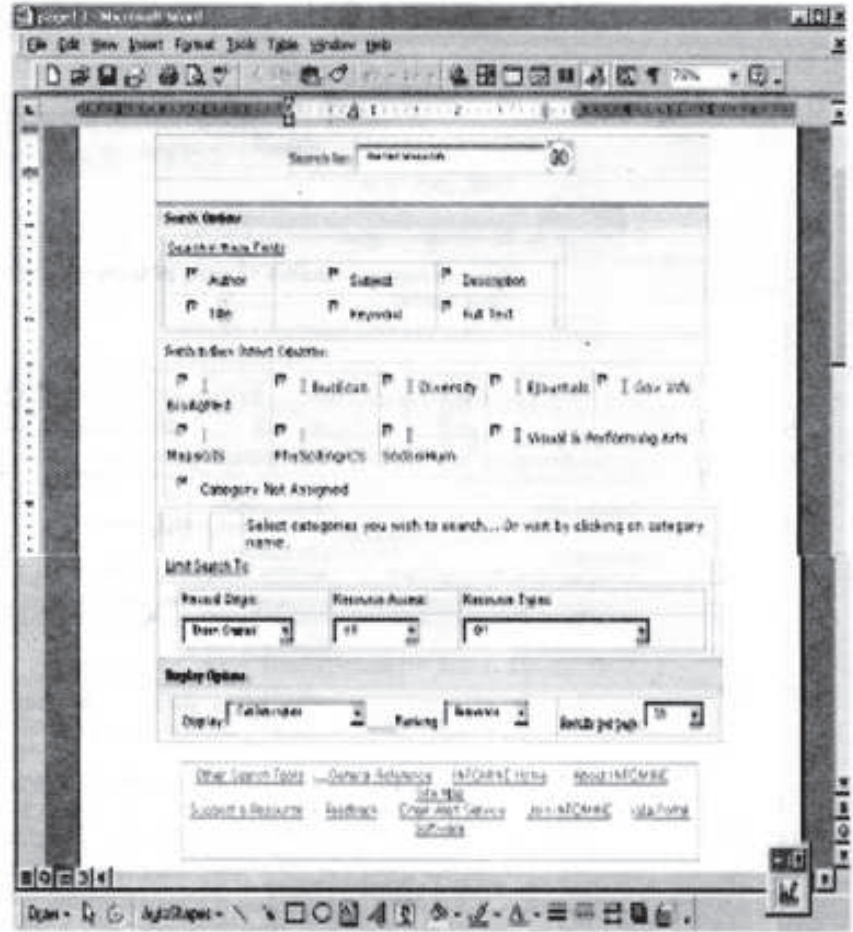
(c) BUBL માહિતી સેવા(<http://bubl.ac.uk>)
BUBL લિન્ક(<http://bubl.ac.uk/link>)

આ સાઈટ એ તમામ વિષય ક્ષેત્રોને સમાવિષ્ટ કરતી તથા ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાન ઉપર વિશિષ્ટ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરતી અને નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ મૈત્રિક(User Friendly) સાઈટ છે તે શિક્ષણ અને અન્ય વિષયો પરની વિશાળ વિષય નિર્દેશિકા ધરાવે છે.

આકૃતિ 15.3 : BUBL લિન્ક(જોડાણ) વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્નેપશોટ)

- (d) WWW આભાસી ગ્રંથાલય(Virtual Library)(www.vlib.org.)
આભાસી ગ્રંથાલય એ ઘણા શ્રેષ્ઠ સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરાવે છે. મૂળતઃ તે વિવિધ વિષયો પરના વિષય માર્ગદર્શનનો વિષય સંગ્રહ છે. જો કે, સાઈટની નોંધ / વિતરણ કે મૂલ્યાંકન થયેલ નથી.
- (e) **CIT-Online Resources for the Solo Librarian ગ્રંથપાલ માટે ઓનલાઈન સાધન સામગ્રીઓ(<http://www.unc.edu/cit/guides>) :**
આ સાઈટ એ માહિતી વ્યવસ્થાપકોને કે જેમને માટે ગ્રંથાલય વ્યવસાયના વિવિધ ઓનલાઈન સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ તેમજ અન્ય સાધનોની સીમિત ઉપલબ્ધિ હોય અથવા અંતરીયાળ કે વિશિષ્ટ ગ્રંથાલયો હોય તેમને હાથવગા લિન્ક(handy links)નો સંગ્રહ પૂરો પાડે છે. આ સાઈટ એ ઉપયોગી ઉપકરણો(Tools) અને સેવાઓ, પુસ્તક માહિતી અને સમીક્ષા પુસ્તક સ્ત્રોત(નવા, વપરાશ થયેલા અને આઉટ ઓફ પ્રિન્ટ.), સંદર્ભ ડેસ્ક તથા વર્ચ્યુઅલ લાયબ્રેરી(આભાસી ગ્રંથાલયો), વ્યવસાયિક વાંચન, વ્યવસાયિક સંસ્થાઓ, ગ્રંથપાલોના વિકેતા સ્થળો વગેરેના વિશાળ સંગ્રહ સમાવિષ્ટ છે.
- (f) **Infomine(<http://infomine.ucr.edu/>) :**
કેલિફોર્નિયા યુનિવર્સિટી કેમ્પના વિશ્વવિદ્યાલય અને કોલેજ કક્ષાના શૈક્ષણિક ગ્રંથપાલો દ્વારા સહકારથી તૈયાર કરવામાં આવેલી આશરે 121,465 શૈક્ષણિક મૂલ્યવાન(કિંમતી) સ્ત્રોતોનો સંગ્રહ છે. આ સાઈટનું સર્ચ પેજ નીચે મુજબ છે.

આકૃતિ 15.4 : Infomine ના સર્ચ પેજની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

(g) **Academic Info(www.academicinfo.net) :**

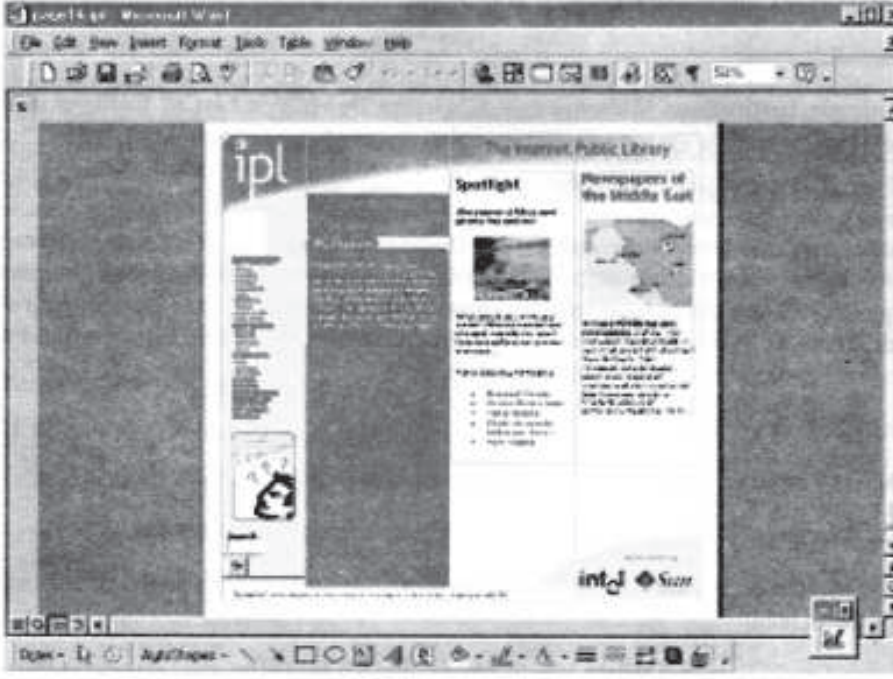
Academic info એ મૂલતઃ સ્નાતક અને તેની ઉપરની કક્ષા એ શૈક્ષણિક સંશોધન માટે પસંદ કરવામાં આવેલ પસંદગીયુક્ત તંત્રો વેબપેજ, ડેટાબેઝ, ગેટવે પેજસ, સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટ પબ્લિકેશન લિન્ક વગેરેનો સમૂહ સંગ્રહ છે.

(h) **ઈન્ટરનેટ પબ્લિક રેફરન્સ સેન્ટર(The Internat Public Library Reference Centre) www.ipl.org :**

વર્ચ્યુઅલ લાયબ્રેરી(આભાસી ગ્રંથાલય) એ ઈન્ટરનેટ પર દીવાલરહિત ગ્રંથાલયની પ્રતિકૃતિ તૈયાર કરવાનો એક પ્રયત્ન છે. ઈન્ટરનેટ પબ્લિક લાયબ્રેરી(IPL) એ સંદર્ભ ખંડનો ઉપયોગ કરીને વિવિધ ક્ષેત્રો અને / અથવા વિષયવાર તૈયાર કરેલા સ્ત્રોત સંગ્રહની લિન્ક છે.

(i) **J-Gate(http://j-gate.information India.co.in) :**

ઈ-જર્નલની નવી દુનિયામાં ઈન્ફોર્મેટિક્સ, ઈન્ડિયા દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા, તૈયાર કરવામાં આવેલા અને પહોંચાડવામાં આવેલા આ એક ઈ-જર્નલ માટેનો મહત્વનો ઈન્ડિયન પોર્ટલ છે. તે ઘણા પ્રકારના ઉત્પાદનોનો સમૂહ છે અને જર્નલોની અસરકારક પ્રાપ્તિ આદાન-પ્રદાન અને વ્યવસ્થાપનથી ગ્રંથપાલો અને માહિતી ઉપયોગકર્તા માટે એકમાત્ર સ્ત્રોત છે. J-Gate તે 19000થી વધુ તજજ્ઞીય સંશોધન અને વ્યવસાયિક ઈ-જર્નલોની એક ડીરેક્ટરી છે. જે જર્નલ અને તેના પ્રકાશકોની સાઈટો સાથે જોડાયેલ છે; આવા ઘણાં જર્નલોની અનુક્રમણિકાના સંદર્ભો(Table of Contents-TOC) અને શોધી શકાય તેવી આધાર સામગ્રીઓ, નામાંકિત ગ્રંથાલયોના જર્નલોનું યુનિયન કેટલોગ સાથે લીંક થયેલ હોય જે સાધન સામગ્રીના આદાન-પ્રદાનમાં સહાયક બને. J-Gate કસ્ટમ કન્ટેન્ટ(JCC) જેવી અન્ય સુવિધા દ્વારા, તે સ્વતંત્ર સંસ્થા કે સમૂહ ગ્રંથાલયનો ગ્રાહક થયેલ જર્નલોના પ્રબંધનું માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે. અન્ય સુવિધાઓએ JCCC છે કે જે જર્નલના સાધન-સામગ્રીઓના આદાન-પ્રદાનનું માધ્યમ પૂરું પાડે છે.

આકૃતિ 15.5 : ઈન્ટરનેટ પબ્લિક લાયબ્રેરી વેબસાઈટની પરદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

(j) અન્ય સાઈટો :

સંદર્ભ માટેની અન્ય સાઈટો નીચે મુજબ છે.

(i) સામાન્ય સર્ચ સાઈટો :

Google : <http://www.google.com/>
MetaCrawler : <http://www.metacrawler.com/>
HotBot : <http://www.hotbot.com/>
AltaVista : <http://www.altavista.digital.com/>
Yahoo : <http://www.yahoo.com/>

(ii) લોકોના ઈ-મેઇલ સરનામા / વેબપેજ

કોઈક વ્યક્તિના ઈ-મેઇલ સરનામા શોધવા માટે નીચેના સ્ત્રોતોનો ઉપયોગ થઈ શકે.

yahoo ! people Search : <http://people.yahoo.com/>
Internet@address Finder : <http://iaf.net/>
The White Net pages: <http://www.aldea.com/whitepages/white.html>
Who Where? e-mali address: <http://www.whowhere.com>
Bigfoot.com <http://www.bigfoot.com/>

(iii) કોઈ વ્યક્તિના ટેલિફોન નંબર શોધવા માટે :

કોઈ વ્યક્તિના ટેલિફોન નંબર શોધવા માટે ઉપયોગી સાઈટો નીચે છે.

Switchboard: <http://www.switchboard.com/>
AOL આંતરરાષ્ટ્રીય ડીરેક્ટરીઓ: <http://www.aol.com/netfind/international.html>

(iv) કોલેજ તથા વિશ્વ વિદ્યાલય(યુનિવર્સિટી) વેબપેજસ :

કોલેજ તથા યુનિવર્સિટીના વેબપેજસ શોધવા માટે નીચે મુજબની સાઈટનો ઉપયોગ થઈ શકે

SearchEdu.com: <http://searchedu.com>)

શૈક્ષણિક સંસ્થાઓના વેબપેજસ - Christina DeMello's List of Colleges and Universitieis
<http://www.mit.edu:8001/people/Cdemello/univ-full.html>

- (V) **Listserve Lists, web Forums' અને News Group માટે શોધ :** નેટસ્કેપ નેવીગેટર અને ઈન્ટરનેટ એક્સલોરર જેવા બ્રાઉઝર દ્વારા સપોર્ટ કરવામાં આવેલા ઓનલાઈન ડિસ્ક્શન ગ્રુપ અથવા Usenetnewsgrops અથવા Usenet on the www. દ્વારા નિષ્ણાંતોનું લોકેશન શક્ય બને છે. જો કે શૈક્ષણિક ક્ષેત્રો ગ્રુપ કરતાં ન્યુઝગ્રુપ પોતાના વિદ્વાન ફોરમ તરીકે વધુ પસંદ કરે છે. તેમ છતાં, ન્યુઝ ગ્રુપ એ લોકપ્રિય થઈ રહ્યું છે. હાલમાં, ન્યુઝ ગ્રુપને શોધવાનું શ્રેષ્ઠ ઉપકરણ(Tool) એ Google Groups છે.

મેઈલીંગ યાદી શોધવા માટે નીચેની સાઈટ્સ ઉપયોગી છે.

Tile.Net/Listserv:

<http://www.tile.net/listserv/> તે શ્રેષ્ઠ સાધન છે. અન્યમાં,

Liszt Directory of Email and Discussion Groups:

<http://www.liszt.com/>

Impulse Research Corpus E-Mail Discussion Groups/Lists:

<http://webcom.com/impulse/list.html>

Forum One's Forum Finder:

<http://www.ForumOne.com/>

Stephanie da Silva's Publicly Accessible Mailing Lists:

<http://paml.alastra.com/>

DejaNews Research Service:

http://www.dejanews.com/home_ps.shtml

- (VI) **Maps**

Map Meta List: The Perry-Costafieda Library Map Collection:

http://www.lib.utexas.edu/Lpbs/PCS/Map_collection/Map_collection.html

MapQuest:

<http://www.mapquest.com/>

U. S. Census Map s:

<http://tiger.census.gov/cgi-bin/mapbrowse-tbl>

Weather Maps:

<http://www.provide.net/weather.html>

Maps of India:

<http://www.natmo.org>

15.3.2 વિશિષ્ટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ (Specific Information Resources) :

વિશિષ્ટ સાધન સામગ્રીઓ અંતર્ત આપણે વિષય આધારિત સાધન સામગ્રીઓની ચર્ચા નીચેના મુખ્ય ત્રણ સમૂહને ધ્યાનમાં રાખીને કરીશું.

(a) વિજ્ઞાન, તકનીકી અને ઔષધ વિજ્ઞાન(STM)

(b) સમાજ વિદ્યાઓ

(c) માનવ વિદ્યાઓ

આ ત્રણ વિષય સમૂહોને લક્ષમાં રાખીને અભ્યાસને વધુ સુદૃઢ બનાવવા વિવિધ માહિતી સાધન સામગ્રીઓને વધુ ત્રણ સમૂહોમાં સમાવિષ્ટ કરીશું.

◆ સ્ત્રોત પ્રકારના આધારે

◆ કક્ષાને આધારે

◆ સંસ્થાને આધારે

ઉપરના તમામ જૂથ હેઠળ તમામ કેટેગરી(કક્ષા)ની વિવિધ સાધન સામગ્રીઓ પ્રકાર દૃષ્ટાંત સહિત સમાવિષ્ટ કરવામાં આવેલ છે.

સ્ત્રોત પ્રકારના આધારે માહિતી સ્ત્રોત સંગ્રહ :

જ્યારે વેબનો સૌ પ્રથમ ઉદ્ભવ થયો ત્યારે વેબ સાઈટ એ માત્ર સ્થાયી ટેક્સ્ટ માત્ર ડેટાનો નાનકડો સંગ્રહ હતો. આજના વેબસાઈટની સંકુલતા એ તેમને વિકસાવવાની અને પ્રબંધિત કરવાની નવી સશક્ત પ્રણાલિ પ્રતિબિંબિત કરે છે. સ્ક્રીપ્ટીંગ ભાષાઓએ વેબ વિકસાવનારાઓને ઉપભોક્તાની જરૂરિયાતના સંદર્ભમાં વિશાળ ડેટાને પ્રબંધિત કરી આપે છે તથા કસ્ટમાઈઝેબલ ઈન્ટરફેસ રચી આપે છે. જ્યારે માહિતી આર્કિટેક્ટર તકનિક એ ઉપભોક્તાએ ત્વરાથી અને ક્ષમતાપૂર્ણ રીતે માહિતી સ્થાપિત કરી આપે છે. આ પ્રકારે જે વિકાસ થઈ રહ્યો છે તેમજ નેટ ઉપર જે રીતે તમામ પ્રકારના સ્ત્રોતો સર્જન કરીને મૂકવામાં આવે છે. તે જોતાં, એવું અકલ્પનીય બની જાય છે કે જો હવે કોઈ પ્રકારના સ્ત્રોત બાકી રહ્યા હશે. આ એકમમાં, આપણે વિજ્ઞાન, તકનીકી, ઔષધ વિજ્ઞાન, સમાજ વિદ્યાઓ અને માનવ વિદ્યાઓમાં સ્ત્રોતના પ્રકારના આધારે સાધન સામગ્રીઓની ચર્ચા કરીશું.

સ્ત્રોત સંગ્રહ વિવિધ પ્રકારે પ્રાપ્ત છે જેવા કે,

- ◆ ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ અને ન્યુઝલેટર્સ
- ◆ WWW ઈલેક્ટ્રોનિક્સ જર્નલ્સની તમામ પ્રકારની નિર્દેશિકાઓ
- ◆ પ્રિન્ટ કે ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સની કક્કાવાર સૂચિઓ
- ◆ અનુક્રમણિકા
- ◆ પ્રિ-પ્રિન્ટ તેમજ વર્કિંગ પેપર્સ
- ◆ સર્ચયાદી અથવા ફોરમ / યુઝનેટ ન્યુઝ ગ્રુપ
- ◆ ન્યુઝ ગ્રુપની નિર્દેશિકાઓ અને મેઈલિંગ યાદીઓ
- ◆ સોફ્ટવેર આર્કાઈવ્સ
- ◆ ડેટા આર્કાઈવ્સ
- ◆ વિષય ડેટાબેઝ
- ◆ કેમ્પસવાઈડ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટિમ(CWIS)
- ◆ તકનીકી અહેવાલો
- ◆ લાયબ્રેરી કેટલોગ્સ(ગ્રંથાલય સૂચિઓ)
- ◆ પેટન્ટ્સ(સનદ)
- ◆ ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી
- ◆ સંદર્ભ સ્ત્રોત
- ◆ કોર્સવેર નિર્દેશિકાઓ
- ◆ અન્ય સાધન સામગ્રીઓ

(a) ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ અને ન્યુઝ લેટર્સ :

જર્નલ કે જે ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે તે પેપર આધારિત જર્નલની ઈલેક્ટ્રોનિક સમકક્ષ કહેવાય છે. જર્નલ્સ કે જે ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ કરી શકાય છે તેમની સંખ્યા સમય સાથે વધી રહી છે. હવે વધુ ને વધુ સંખ્યામાં જર્નલ્સ સંપૂર્ણતઃ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ સ્વરૂપમાં તૈયાર થઈ રહી છે. આ પૈકીના મોટાભાગમાં જર્નલ્સ સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટ જર્નલ્સ છે. આ પ્રકારના સ્ત્રોતોએ વર્તમાન અને પશ્ચાદ્(પાછળના) અંકોની ઝડપથી અને સરળતાથી પ્રાપ્તિ કરાવે છે. વધુમાં, જે તે ઉપભોક્તાએ તમામ લેખોને બ્રાઉઝ કરવાની જરૂર રહેતી નથી. તે માત્ર તેની પસંદગીના લેખોને જ ઉપલબ્ધ કરી શકે છે. વિજ્ઞાન, તકનિકી અને ઔષધ વિજ્ઞાન(STM), સમાજવિદ્યા અને માનવ વિદ્યાઓમાં એવી અસંખ્ય સાઈટ છે કે જે ઈ-જર્નલ સાધન સામગ્રી તરીકે ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. ઉદાહરણ તરીકે,

(i) વિજ્ઞાન તકનીકી અને ઔષધ વિજ્ઞાન(STM) :

(Elsevir Science (http://elsevier.com))

Elsevir Science એ વૈજ્ઞાનિક પ્રયાસોના બહોળા સમુહના સાહિત્યના પ્રકાશન અને પ્રચાર માટે માર્કેટમાં અગ્રેસર છે એ નિર્વિવાદ છે. તે ઇલેક્ટ્રોનિક માહિતી પ્રાપ્તિના સર્જનમાં જરૂરી ટેકનોલોજી વિકસાવવામાં અવિરત પ્રયાસશીલ હોવાની મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. સંપૂર્ણ ડેટાને ઉપલબ્ધ કરવા ફી જરૂરી છે તે 1800થી વધુ વૈજ્ઞાનિક, તકનીકી અને ઔષધ વિજ્ઞાનને લગતા પરામર્શક દ્વારા સમીક્ષા થયેલા જર્નલ ઉપલબ્ધ કરાવે છે. 4 મિલિયનથી વધુ લેખો તથા 59 મિલિયન જેટલા વૈજ્ઞાનિક લેખોના સાર અને 120થી વધુ પ્રકાશકોના લેખો તદ્દુપરાંત, પ્રિન્ટ જર્નલમાં ઉપલબ્ધિ શક્ય ન હોય તેવા online મલ્ટીમીડીયા ધરાવતાં લેખો પણ ઉપલબ્ધ કરાવે છે. વર્ષ 2002માં સાયન્સ ડાયરેક્ટ દ્વારા શૈક્ષણિક ગ્રંથાલયો માટે નવી વાણિજ્યિક સેવાઓ શરૂ કરવામાં આવી છે કે જેણે ઉપભોક્તાઓને સાયન્સ ડાયરેક્ટ દ્વારા Elsevir Science અને Academic Press Journals ની ઇલેક્ટ્રોનિક પ્રાપ્તિ માટે નવું લાયસન્સ ઉમેર્યું. Science Direct E-Choice એ એક જ સિંગલ સાનુકૂળ પ્લેટફોર્મ અને એક જ લાયસન્સ કરાર દ્વારા સ્ત્રોતની ઉપલબ્ધિ કરાવે છે. Science Direct ના મહેમાન ઉપભોક્તા(Guest users) કે જેઓ સાયન્સ ડાયરેક્ટનું ખાતું ધરાવતા નથી તેઓ પણ સાનુકૂળ ઉપલબ્ધિની સગવડ દ્વારા Science Direct Journal's ના તમામ સારને બ્રાઉઝ કરી શકે છે અને વાંચી શકે છે. તેઓ અનુક્રમણિકા, ઇ-મેલ એલર્ટ અને વ્યક્તિગત જર્નલની રચના માટે નિ:શુલ્કગોઠવણ કરી આપે છે.

The screenshot displays the Elsevier Science website interface. On the left, there is a vertical navigation menu with sections for 'FOR AUTHORS', 'FOR EDITORS', 'FOR READERS', and 'FOR LIBRARIANS'. The main content area features a search bar for products, a section for 'ELSEVIER SCIENCE PREMIER ELECTRONIC PRODUCTS' with three sub-sections, and another search bar for full-text articles. On the right, there is a text box about a major archiving agreement and a medical reference site for French-speaking doctors. The bottom of the page includes a 'powered by SCIRUS' logo and a 'Search Engine for Science' label.

આકૃતિ 15.6 : Elsevir Science વેબ સાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ) શોટ

2002 Books Price List
New and Forthcoming Publications
FOR AGENTS/ BOOKSELLERS
Published books
Dispatch dates
2002 Subscription Price List
2002 Books Price List
New and Forthcoming Publications
FOR PRESS
Media Newsletter
Company News - archive
CAREERS
Getting to know us
Working with us
Job Search

French, was recently launched by Editions Scientifiques et Médicales. Entitled "emo-consulte.com", the site provides subscribers with access to medical information taken from Encyclopédie Médico-chirurgicale, Elsevier Science's medical encyclopedia for the Latin language market. [Visit site.](#)

ScienceDirect supports Athens authentication ScienceDirect® users from universities and colleges throughout the UK can now benefit from remote off-campus access to ScienceDirect (a division of Elsevier Science) without additional administration by those institutions. ScienceDirect now supports the Athens® Access Management System in the UK. [More details.](#)

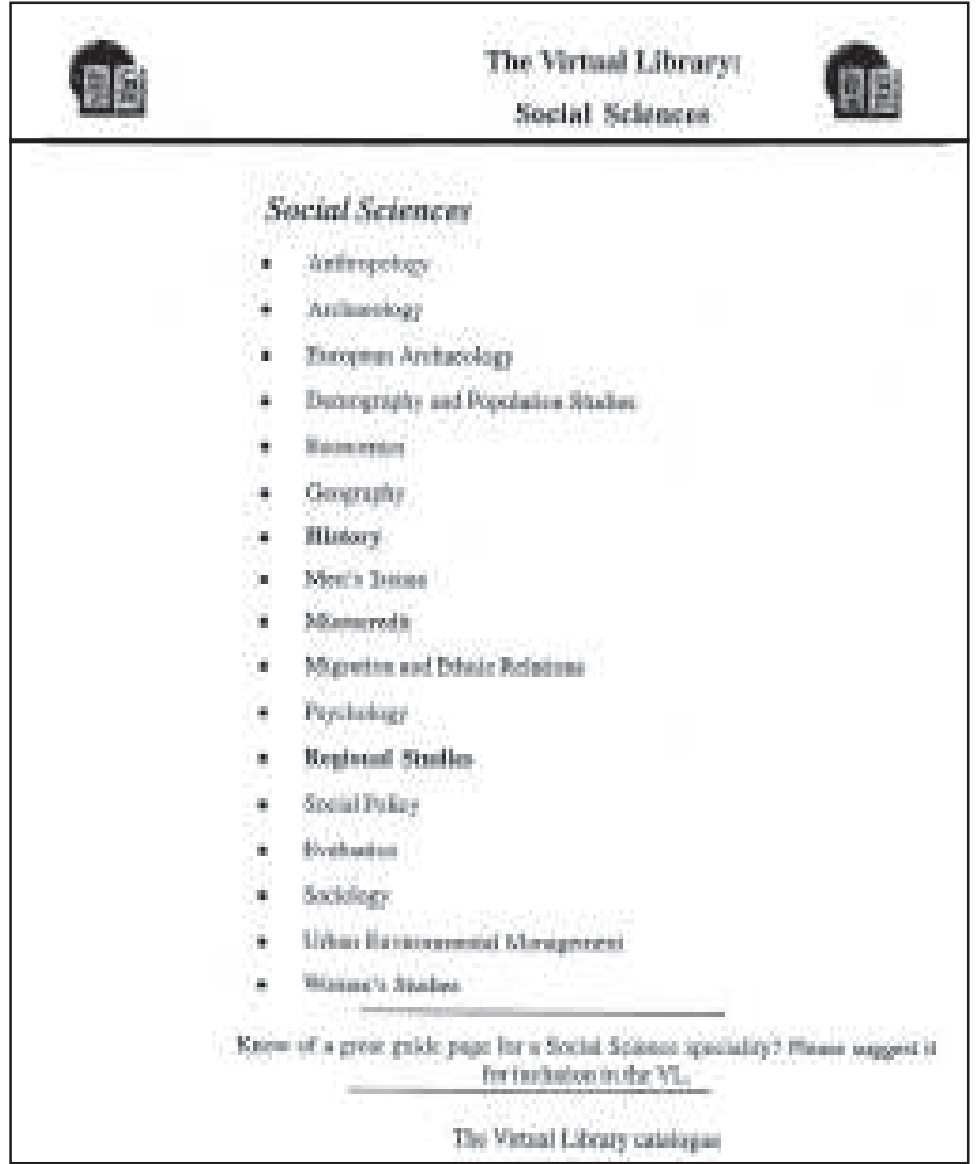
Springer Science Online(<http://www.springer.de/>) Springer એ પ્રતિવર્ષ 4000 થી વધુ નવા પુસ્તકો અને આશરે 700 જર્નલો પ્રકાશિત કરે છે. જે પૈકીના મોટાભાગના ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં હોય છે.

Blackwell Scientific Journals(<http://www.backsci.co.uk/uk/journals.htm/>)

તે આશરે 600 થી વધુ નામાંકિત જર્નલો પ્રકાશિત કરે છે. Blackwell Publishing જર્નલ્સની મોટાભાગની જર્નલ ઓનલાઈન તેમજ પ્રિન્ટ સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ હોય છે.

(ii) સમાજવિદ્યા : World Wide Web Virtula Library-Social Science.(<http://vlib.org/Social Science.html/>)

તે સમાજવિદ્યાઓના આશરે 100 થી વધુ જર્નલો સમાવિષ્ટ કરે છે. તેમા જર્નલની કક્કાવાર સૂચિ હોય છે અને જે તે વિભાગમાં જે તે અક્ષર ઉપર ક્લિક કરવાથી તે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. વધુમાં, તમામ પ્રકારના WWW ઈ-જર્નલની અને પ્રિન્ટ તથા ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સની અન્ય ઓનલાઈન અનુક્રમણિકાની નિર્દેશિકાએ આ સાઈટના ભાગરૂપ છે. વિવિધ વિષય જૂથો કે જેના માટે સાધન સામગ્રીઓની ઉપલબ્ધતા દર્શાવતા World Wide Web Virtual Library ના હોમ પેજના સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ(પડદા પાછળની છબી) નીચે દર્શાવેલ છે. જે તે લીંક ઉપર ક્લિક કરવાથી તે ક્ષેત્રની સાધન સામગ્રીને દર્શાવે છે. Social Science World Wide Web Virtual Library માં સમાવિષ્ટ જર્નલ્સની સાઈટની યાદી ખૂબ લાંબી હોવાથી તે રજૂ કરવી અત્રે શક્ય નથી. જે તેને જે-તે સોઈટ દ્વારા જાતે જ શોધી શકશો.

આકૃતિ 15.7 : The Virtual Library Website ની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

સમાજવિદ્યાઓના અગ્રગણ્ય ઈ-જર્નલનું રજીસ્ટર(Register of Leading Social Science E-journal).

(<http://www.clas.ufi.edu/users/9thursby/socsci/ejournal.html>)

આ, સમાજવિદ્યાઓ અને માનવવિદ્યાઓમાં નોંધપાત્ર સંશોધનના ઓનલાઈન સ્ત્રોતની નોંધ રાખે છે. આ સાઈટ Social Science Virtual Library નો એક ભાગ છે કે જેની સ્થાપના ઓસ્ટ્રેલીયન નેશનલ યુનિવર્સિટી ખાતે કરવામાં આવી છે.

ECONbase - Elsevir Science

([http://www.elsevier.com/homepage/sae/econworld/menu.htm./](http://www.elsevier.com/homepage/sae/econworld/menu.htm/)) અથવા

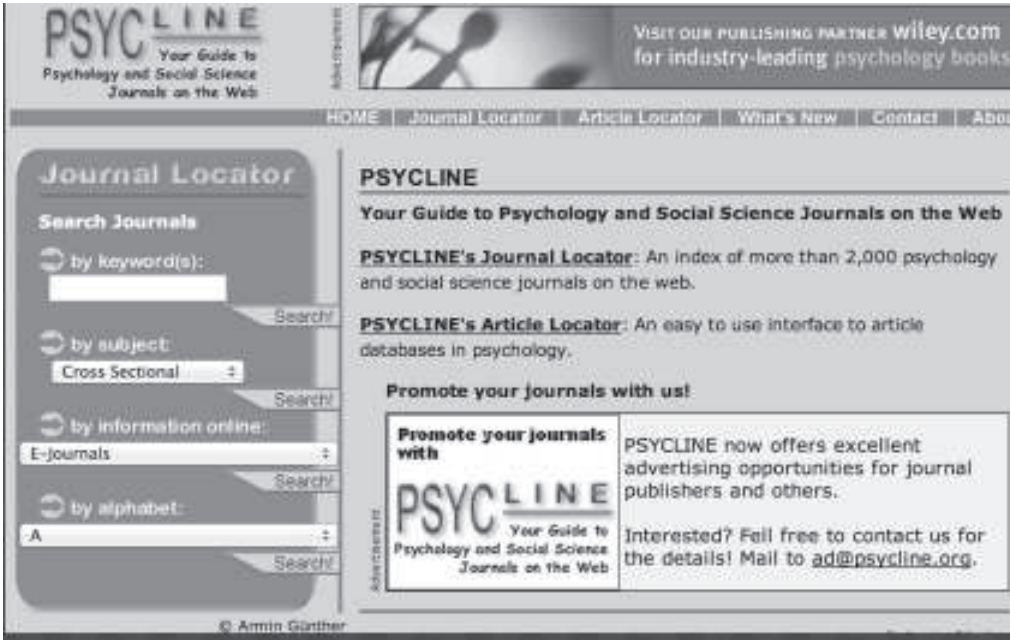
(<http://www.elsevier.nl/>)

આ સાઈટ એ અર્થશાસ્ત્રની 79 જર્નલ્સ ઉપલબ્ધ કરાવી આપે છે. હાલમાં 60,000થી વધુ સ્ત્રોત આધારિત ઓનલાઈન પેપર ઉપલબ્ધ કરાવી આપે છે. ECONbase માં સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટ લેખ એવા જ વાચકોને ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે, કે જેઓ Science Direct web edition સાથે નોંધાયેલ હોય. જેમણે Science Direct Digital સંગ્રહોના લવાજમ ભરેલ હોય. તમામ કિસ્સામાં જે લાયબ્રેરીએ જે તે જર્નલ માટે પ્રવર્તમાન લવાજમ ભરેલ હોય તેમને જ તે ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટની ઓનલાઈન ઉપલબ્ધિ કરવા સિવાય ECONbase માં રહેલી અન્ય માહિતી મેળવવા માટે કોઈ નિયંત્રણ હોતું નથી. તેની

ઉપલબ્ધ સેવાઓમાં 67 જર્નલમાં અનુક્રમણિકાને બ્રાઉઝ કરવી, શીર્ષક, લેખકો, સાર તેમજ ચાવીરૂપ શબ્દો શોધવા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. તદુપરાંત, લેખકમાં પ્રત્યેક જર્નલમાં ચાવીરૂપ શબ્દો પ્રાપ્ત કરવા માટે વ્યવસ્થા કરેલ હોય છે. તમામ 67 ECONbase જર્નલ્સના સાર જોવા, મર્યાદિત જર્નલ્સની પસંદગી કરેલી પૂર્ણ ટેક્સ જોવા અને પ્રત્યેક જર્નલની એક નકલ નિઃશુલ્ક ઉપલબ્ધ કરી આપવામાં આવે છે.

PSYCLINE(<http://www.psycline.org/journals/psycline.html/>)

આ પહેલાં Links to Psychological Journals) ના નામે જર્નલથી શરૂ થયેલી. આ વેબસાઈટએ 1995માં ડૉ. આર્મિન ગુન્થર નામના માનસશાસ્ત્રી દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી છે અને હાલમાં તે વેબ ઉપર માનસશાસ્ત્ર અને સમાજશાસ્ત્રની જર્નલો પૈકીની સૌથી વધુ સુસ્પષ્ટ અને પ્રવર્તમાન જર્નલોમાંની એક છે. તે માનસશાસ્ત્ર અને સમાજવિદ્યાઓના ક્ષેત્રમાં 1500થી વધુ જર્નલની અનુક્રમણિકા તથા સાર સહિતની માહિતી ઉપલબ્ધ કરવી શક્ય બનાવે છે.

આકૃતિ 15.8 : PSYCLINE Website ની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

- (iii) માનવવિદ્યાઓ : તે HW Wilson તરફથી તકનીકી દસ્તાવેજ - માનવવિદ્યા અનુક્રમણિકા / સાર સાથેની પૂર્ણ ટેક્સ-જર્નલની યાદી છે. (<http://www.hwwilson.com/Databases/humani.htm>.)

માનવવિદ્યાઓના ક્ષેત્રમાં જર્નલ વિષેની માહિતી મેળવવાનો આ એક અગત્યનો સ્ત્રોત છે. 550થી વધુ જર્નલ્સના નામ પરિવર્તન સિવાયની માનવવિદ્યાની પૂર્ણ ટેક્સ સહિતની અનુક્રમણિકા / સાર તેમાં સમાયેલાં છે. જર્નલોની આ સંખ્યામાં હાલમાં અસ્તિત્વમાં હોય / બંધ થઈ ગયેલ હોય તથા અધવચ્ચેથી બંધ થઈ ગયેલ હોય તેવા જર્નલોના શીર્ષકોનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે.

Social Science and Humanities Electronic Journal - UCSD Libraries(<http://libraries.ucsd.edu/sage/ejournals/socialsciencesandhumanities.html/>)

આ એક અન્ય સ્ત્રોત છે કે જે માનવવિદ્યાઓ અને કળાના ક્ષેત્રમાં મોટી સંખ્યામાં ઈ-જર્નલ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.

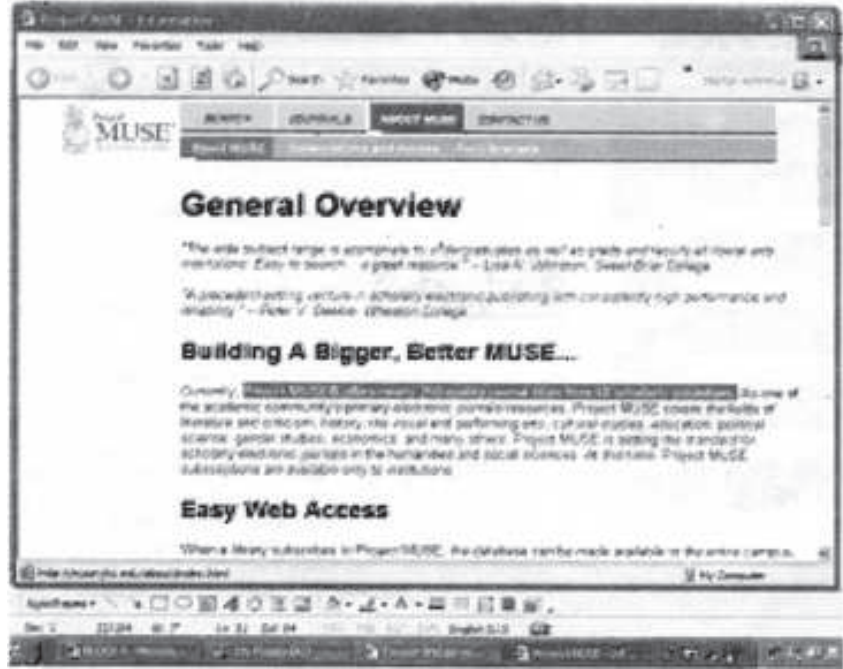
CARL UNCOVER(<http://www.ingenta.com/>)

CARL અને Colorado Alliance of Research Libraries(CARL) દ્વારા વિકસાવવામાં

આવેલું કમ્પ્યુટરીકૃત લાયબ્રેરી નેટવર્ક છે. CARL UNCOVER) એ Alliance ની જર્નલ અને મેગેઝીનની અનુક્રમણિકા છે. CARL UNCOVER એ હવે Ingenta દ્વારા વેબ પર ઉપલબ્ધ છે. Ingenta એ બે ડેટાબેઝને સંકલિત કરવા માટે કાર્યરત છે કે જેના દ્વારા વધુ સુસ્પષ્ટ અને સરળતમ વપરાશ માટેની સેવા ઉપલબ્ધ થી શકે છે. આ સંકલિત સેવાએ UNCOVER માં પ્રાપ્ય નથી તેવા 11000થી વધુ શીર્ષકવાળા 27000થી વધુ પ્રકાશનને નિ:શુલ્ક શોધવા તેમજ બ્રાઉઝ કરવાની સેવા ઉપલબ્ધ કરાવે છે. વિશ્વમાં કેટલીક નવીન સેવાઓ પણ ઉપલબ્ધ કરવામાં આવી છે. Ingenta ની સર્ચ નિ:શુલ્ક છે, પણ લેખની પ્રાપ્તિનું શુલ્ક લેવામાં આવે છે. આ દ્વારા લેખો ફેક્સ કરી શકાય છે, પ્રાપ્ત કરી શકાય છે કે ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમ HTML કે PDF સ્વરૂપમાં) દ્વારા મેળવી શકાય છે. જે તે વ્યક્તિએ પોતાના વ્યક્તિગત ક્રેડિટ કાર્ડનો નંબર આપવાનો હોય છે અને ત્યારબાદ લેખનું શુલ્ક તેના ખાતામાંથી લેવામાં આવે છે.

Project Muse :(<http://muse.jhu.edu/>)

Project MUSE એ જહોન્સ હોપકીન્સ યુનિવર્સિટી પ્રેસ અને Milton S. Eisenhower લાયબ્રેરીનું સંયુક્ત સાહસ છે. તે સાહિત્ય અને વિવેચન, દૃશ્ય અને અભિનવકલા, સાંસ્કૃતિક અભ્યાસ, શિક્ષણ, રાજ્યશાસ્ત્ર, જાતિ અભ્યાસ, (Gender studies) અર્થશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં જર્નલના શીર્ષકની ઉપલબ્ધિ કરાવે છે. તેમાં આશરે 40 પ્રકાશકોના 250 જેટલા જર્નલનો સમાવેશ થાય છે. હાલમાં તેનું લવાજમ માત્ર સંસ્થા માટે જ ઉપલબ્ધ છે.

આકૃતિ-15.9 : Project MUSE Website ની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

ISI Web of Science :(<http://wos.mimas.ac.uk/>)

ISI Web of Science Services એ માનવજ્ઞાનના મુખ્ય ત્રણે વિભાગો અર્થાત્ વિજ્ઞાન અને તકનીકી, સમાજવિદ્યાઓ અને માનવવિદ્યાનો વિશાળ સ્ત્રોત સંગ્રહ છે. Web of Science હેઠળ સમાવિષ્ટ અને પ્રાપ્ય મૂળતઃ ડેટાબેઝ નીચે મુજબના છે.

- ◆ Science Citation Index Expanded with Cited References and Author Abstracts(1981-)
- Social Sciences Citation Index Expanded with Cited References and Author Abstracts(1981-)
- ◆ Arts and Humanities Citation Index with Cited References(1981-)

(b) તમામ પ્રકારના www ઈ-જર્નલની નિર્દેશિકા :

World Wide Web Virtual Library.(<http://Vlib.org/>)

વેબ ઉપર ઉપલબ્ધ સ્રોત સંગ્રહમાં આ સૌથી જૂની સૂચિ છે. તે અન્ય કોઈ નહિ પણ WWWના સર્જક Tim Berners Lee દ્વારા 1991માં શરૂ કરવામાં આવેલ. તે વિદ્યાની તમામ શાખાઓ જેમ કે કળા, સમાજવિદ્યાઓ, વિજ્ઞાન, ઈજનેરી તથા તકનીકીનો - તમામનો સમાવેશ કરે છે. ઈ-જર્નલની શોધ માટેનો તે શ્રેષ્ઠ સ્રોત છે.

ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલની નિર્દેશિકા : (Directories of Electronic Journal)(<http://gort.ucsd.edu/ejournal/jdir.html>)

આ સાઈટ તે San Diego ખાતેના કેલીફોર્નિયા યુનિવર્સિટી દ્વારા આર્થિક સહાય કરવામાં આવેલ છે, કે જે ચાવીરૂપ શોધ કરી શકાય, તેવા ડેટાબેઝ અને અન્ય સ્રોત સંગ્રહની લીંકને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

New Jour(<http://gort.ucsd.edu/newjour/> તે ઈન્ટરનેટ પર પ્રાપ્ય એવા ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ અને ન્યૂઝ લેટર્સની યાદીનો દસ્તાવેજ છે.

World Wide Web દ્વારા વિતરીત વિદ્યતાપૂર્ણ જર્નલો(U.Houston, U.S.A)(<http://info.lib.uh.edu/wj/webjour.html/>)

તે કક્કાવાર રીતે સુગઠિત કરેલી નિર્દેશિકા છે કે જે અંગ્રેજી ભાષામાં લેખોની ફાઈલને નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ કરી આપતા વેબ આધારિત વિદ્યતાપૂર્ણ જર્નલની લીંક પૂરી પાડે છે.

(c) પ્રિન્ટ અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલની ઓનલાઈન અનુક્રમણિકા :

Social Science World Wide Web Virtual Library એ સંદર્ભના હેતુ માટે પ્રિન્ટ અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલના ઓનલાઈન અનુક્રમણિકાનો સમાવેશ કરે છે. આના ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

Anthro-pological Index Online/(<http://lucy.ukc.ac.uk/cgi-bin/urcgi/Search.AI/search.bib.ai/anthind>)

તે મેનકાઈન્ડ લાઈબ્રેરીના સંગ્રહાલય ખાતે ઉપલબ્ધ પ્રવર્તમાન સામયિકોની એક અનુક્રમણિકા છે. જે અગાઉના Royal Anthropological Institute library ને સમાવિષ્ટ કરે છે. હાલમાં તે 1970 પછીના વર્ષોથી ઉપલબ્ધ છે. આ અનુક્રમણિકા વર્ષ મુજબ, વિષય મુજબ, લેખક, શીર્ષક કે જર્નલ મુજબ શોધ કરી શકાય છે.

(d) અનુક્રમણિકા(Table of Contents(TOC))

કોઈ ચોક્કસ વિષય શોધવા, મુદ્દા ઉપર થતા નવીન વિકાસની સાથે રહેવા માટે લોકો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામાં આવતો એક માર્ગ તે જર્નલના પ્રવર્તમાન વિષયવસ્તુની યાદીને ધ્યાનમાં લેવાનો છે. ઈ-પ્રકાશન તથા ઈન્ટરનેટની શોધને કારણે જર્નલના આ પ્રવર્તમાન વિષયવસ્તુઓ વાસ્તવિક રીતે પ્રવર્તમાન બનેલ છે. તમામ જર્નલની સંપૂર્ણ ટેક્સ વેબ ઉપર પ્રાપ્ય હોતી નથી. આથી જ, ઘણા શૈક્ષણિક પ્રકાશકોએ તેમના પ્રત્યેક જર્નલ માટેના વેબ પેજ તૈયાર કર્યા છે કે જેમાં તેઓ જર્નલના છેલ્લામાં છેલ્લા અંકના વિષયવસ્તુ ક્યારેક સારની સાથે તૈયાર કરે છે. આથી જે તે જર્નલના વેબ પેજનું નિયમિત રીતે અવલોકન કરવામાં આવે તો તે તેમાં આવતા નવા લેખો વિષે નિયમિત રીતે માહિતગાર રાખે છે. ઈ-સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ય લગભગ તમામ જર્નલ તેમની અનુક્રમણિકાને નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ કરાવે છે.

ગ્રંથપાલોની પ્રવર્તમાન(સાંપ્રત) જાગૃતતા સેવા માટે આ એક ઉપયોગી સ્રોત સંગ્રહ છે. આ સ્રોત સંગ્રહ સંશોધકને તેમના સંશોધનમાં સાંપ્રત માહિતી આપે છે અને આ તમામ સ્રોત સંગ્રહ એ સંશોધનનો સમય બચાવવામાં ખૂબ ઉપયોગી છે. ઉદાહરણ તરીકે,

- (i) STM :** Elsevier દ્વારા 800થી વધુ જર્નલોની સેવાને સાંકળી લેતી Contents Direct સેવા(<http://www.contentsdirect.elsevier.com/>) પર ઉપલબ્ધ છે. CARL એજન્સી દ્વારા 16,000થી વધુ જર્નલની અનુક્રમણિકાને સાંકળી લેતી Uncover સેવા પૂરી પાડવામાં આવે છે. ISI ની અનુક્રમણિકા Alerting service(journal tracker(http://alerting.isinet.com/jt_home.html/)) તે આશરે 8000 જેટલા જર્નલોને પસંદગી આપે છે. જેમાંથી, તમે 25 શીર્ષકો પસંદ કરી શકો છો. તમને લેખકના સાર ઉપરાંત ગ્રંથ સૂચિની તમામ વિગતો પૂરી પાડે છે.

(ii) **સમાજવિદ્યાઓ : Academic press Journals**(<http://www.apent.com/journals>)
સમાજવિદ્યા અને વર્તણૂકલક્ષી વિજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં Elsevier Scienc એ 174 જેટલા એકેડેમીક પ્રેસ જર્નલની સાંપ્રત અનુક્રમણિકા અને લવાજમની માહિતી આપે છે.

(iii) **માનવવિદ્યાઓ : Current Contents/ Art and Humanities.**(<http://www.isinet.com/isi/products/cc/edptions/ccah/>)

ISI Current Contents/ Arts & Humanities એ કળા અને માનવવિદ્યાના વિવિધ ક્ષેત્રના વૈશ્વિક કક્ષાના 1120 થી વધુ વર્તમાન પ્રકાશિત થયેલી આવૃત્તિના લેખોની પૂર્ણ ગ્રંથસૂચિ, સંપાદકીય મુલાકાતો, સાર, વિવેચન અને અન્ય મહત્વની બાબતોને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. આ પ્રકારની નિયમિત માહિતી આપવા ઉપરાંત આ સ્ત્રોતએ અલગ અલગ ઉપલબ્ધિ માટેના સુસ્પષ્ટ-કવરેજ સંપૂર્ણ સર્ચની ક્ષમતા, ભૂતકાળના સંશોધનના વૈકલ્પિક કવરેજ અને તે દ્વારા વિવિધ સંશોધન માહિતી મેળવવાના એક જ સ્ત્રોત તરીકે કાર્ય કરે છે કે જેમાં અન્યસ્ત્રોત કરતાં વધુ સારી રીતે લેખકોના સાર, સરનામા અને અન્ય ગ્રંથસૂચિકીય માહિતી પૂરી પાડે છે.

Current Content Search(<http://library.dialog.com/bluesheets/html/b,10440.html/>)

આ એક અઠવાડિક સેવા છે કે જે કળા અને માનવવિદ્યાઓ, સમાજવિદ્યા અને વિજ્ઞાનમાં સાંપ્રત અંકોની અનુક્રમણિકા વિષેની માહિતી પૂરી પાડે છે.

(e) **પ્રિ-પ્રિન્ટ અને વર્કીંગ પેપર્સ :** પ્રિ-પ્રિન્ટ શબ્દ એ એના હસ્તપ્રત માટે વપરાય છે, કે જે હજુ સુધી પ્રકાશિત થઈ નથી. પરંતુ તેની સમીક્ષા થઈ ગઈ છે અને સ્વીકૃત થઈ ગયેલ છે, પ્રકાશન માટે સુપ્રત કરી દેવામાં આવી છે અથવા પ્રકાશન માટે મોકલાવવામાં આવનાર છે અને ટીકા માટે(વિવેચન) વિતરીત કરવામાં આવેલ છે. પ્રિ-પ્રિન્ટ કે જે વેબ પર ઉપલબ્ધ છે. તે ઈ-પ્રિન્ટ તરીકે પણ ઓળખાય છે. ઘણી ઈ-પ્રિન્ટો સંશોધન લેખોના ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપ છે કે જે પ્રચાર માટે અને પરામર્શકોની સમીક્ષા માટે, જર્નલમાં પ્રકાશિત કરવા માટે અથવા પરિસંવાદ(કોન્ફરન્સ)માં રજૂ કરવા માટે મોકલી આપવામાં આવેલ છે. પ્રિ-પ્રિન્ટ એવા પેપર પણ છે કે જે લેખકોએ જર્નલમાં પ્રકાશન માટે મોકલી આપેલ છે પરંતુ પ્રકાશન માટેનો કોઈ નિર્ણય હજુ સુધી લેવાયેલ નથી અથવા તો એવા પેપર કે જે પરામર્શકના નિર્ણય અને ટીકા(વિવેચન) માટે પહેલા ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમથી મૂકવામાં આવેલ છે. હકીકતમાં પ્રિ-પ્રિન્ટ એ એવા લેખો છે કે જે કોઈપણ જર્નલ માટે સુપ્રત કરવામાં આવેલ નથી. કેટલાક પ્રિ-પ્રિન્ટ સર્વ એ પ્રિ-પ્રિન્ટને પરંપરાગત પદ્ધતિથી અલગ એવા કોઈ ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમથી વિતરીક કરેલા પણ ગણે છે.

શિક્ષણવિદો દ્વારા(કોન્ફરન્સ) પરિસંવાદમાં રજૂ થયેલા પૂર્ણ પેપરો, ડ્રાફ્ટ પેપર અથવા સંશોધન હજુ કાર્યરત હોય તેવા પેપર અથવા તેવા જ પ્રકારના સાહિત્યને પ્રકાશિત કરવામાં ઈન્ટરનેટનો વધુને વધુ ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

(i) **STM :**

e-Print Network :(<http://www.osti.gov/eprints/index.html/>)

આ એક Searchable gateway to eprint Server છે કે જે ઊર્જા વિભાગ દ્વારા વિજ્ઞાન અને તકનીકી ક્ષેત્ર સાથે સંકળાયેલું છે. ઈ-પ્રિન્ટ નેટવર્ક એ વિવિધ આવૃત્તિમાથી પ્રાપ્ય ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રિ-પ્રિન્ટને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. યુ.એસના વિજ્ઞાન અને તકનીકી માહિતી કાર્યાલય(Office of Scientific & Technical Information OSTI), ઊર્જા વિભાગ દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલ આ નેટવર્ક એ વિજ્ઞાન અને તકનીકીમાં ઈ-પ્રિન્ટ માટે એક જ સ્થળે તમામ વસ્તુની પ્રાપ્તિ સમાન છે.

Directory of Mathematical Prieprint and e-print Server(American Mathematical Society(<http://www.ams.org/global-preprints>))

**આકૃતિ 15.10 : Directory of Mathematics Preprint and e-print Server
વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)**

PubMed Central(<http://www.pubmedcentral.nih.gov/>)

Pubmed Central એ યુ.એસ.ની રાષ્ટ્રીય ઔષધવિજ્ઞાન ગ્રંથાલય(National library of Medicine(NLM) સ્થિત નેશનલ સેન્ટર ફોર બાયોટેકનોલોજી ઈન્ફોર્મેશન(NCBI) દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલી અને નિયમન થતી જીવવિજ્ઞાનના જર્નલ સાહિત્યનો ડિજિટલ દસ્તાવેજ છે. તે એક જ સ્થળે એક સમાન સ્વરૂપ(ફોર્મેટ)માં સંગ્રહીત થયેલા વિવિધ સ્ત્રોતનો ડેટા છે. તે સંશોધન થયેલા વિવિધ સ્ત્રોતનો ડેટા છે. તે સંશોધનને શોધવા માટે, સુધારા-વધારા કરવા માટે અને અન્ય લીંક પર જવા માટેના સંપૂર્ણ સ્ત્રોત છે.

Pubmed Central એ નીચે મુજબની બે સેવાઓ પૂરી પાડે છે. GenBank જે જીનેટિક(જનીન) શ્રેણી ડેટા રીપોઝિટરી છે અને PubMed કે જે બાયોમેડિકલ અને અન્ય જીવવિજ્ઞાનના જર્નલ સાહિત્યના સંદર્ભના ડેટાબેઝ છે. GenBank એ સુસજ્જ સર્ચ સુવિધાઓ દ્વારા પરમાણુ જીવવિજ્ઞાનીઓને તેમના ક્ષેત્રમાં વધુ ઝડપથી આગળ વધવા માટે મદદરૂપ થાય છે. PubMed જે(Medline)ને સમાવિષ્ટ કરે છે. તે સંદર્ભ લેખો મેળવી આપે છે અને ઘણા કિસ્સામાં પૂર્ણ લેખની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રકાશકની સાઈટની સીધી લીંક આપે છે. GenBank એ સમાન સ્વરૂપ(ફોર્મેટ) સાથે કેન્દ્રીય રીપોઝિટરીમાં DNA શ્રેણીને પ્રાપ્ત કરવામાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે.

(ii) સમાજવિદ્યા : (WoPEc. (<http://netec.mcc.ac.uk/WoPEc.html/>)).

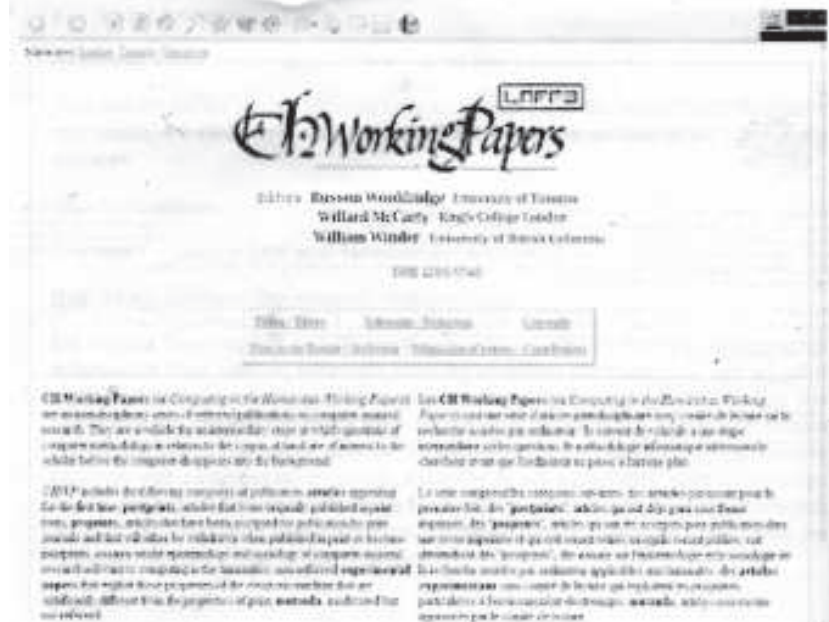
આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ શિક્ષણવિદો પાસે અર્થશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં વર્કિંગ પેપર્સને એકઠા કરવામાં અને ઉપલબ્ધ કરાવવાનો આ એક પ્રયત્ન છે. WoPEc એ Net EC તરીકે જાણીતા એક મોટા પ્રોજેક્ટનો ભાગ છે કે જે અર્થશાસ્ત્રમાં નેટવર્કિંગ આંતરક્રિયા માટેનો આંતરરાષ્ટ્રીય એકેડેમીક પ્રોજેક્ટ છે. તે વર્કિંગ પેપરની શ્રેણીમાંથી હજારો વર્કિંગ પેપર્સ પૂરાં પાડે છે અને 1,00,000 જેટલા ડોક્યુમેન્ટ(દસ્તાવેજ) ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ધરાવે છે. 76311 જેટલા વર્કિંગ પેપર; 100,286 જર્નલ લેખો અને 3900 રજીસ્ટર્ડ લેખોને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. આ ડાઉનલોડ થઈ શકે છે. પરંતુ તે નિ:શુલ્ક હોવી જરૂરી નથી.

(iii) માનવવિદ્યાઓ :

CH Working Papers(<http://www.chass.utoronto.ca/epc/chwp/>)

CH Working Papers(અથવા Computing in Humanities papers) એ કમ્પ્યુટરની

મદદથી થતા સંશોધન વિષેના આંતર શાખાકીય સ્વરૂપના સંદર્ભિત લેખોને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. તે સંશોધકની મધ્યસ્થી તરીકેની ભૂમિકા અદા કરે છે. બેકગ્રાઉન્ડ(નેપથ/ ગૌણ) બની જાય તે તબક્કા પૂર્વે મુખ્ય શાખા સાથેના કમ્પ્યુટર પદ્ધતિના સંશોધન એ વિધાન માટે મહત્વના હોય છે. આવી સાઈટનો સકીનશોટ(છબી) અહીં રજૂ કરી છે.

આકૃતિ 15.11 : CH Working Papers Website ની પડદા પરની છબી(સ્કીન સ્નેપ શોટ)

(f) ચર્ચા સમૂહો(યાદી) અથવા ફોરમ / usenet News groups
(Discussion Lists or Forums Usenet Newsgroups)

Discussion Lists groups Usenet Newsgroups, mailing list વગેરે મોટાભાગે એક જ સંદર્ભમાં વપરાય છે. હકીકત એ છે કે ઈન્ટરનેટ એ આંતરક્રિયા કરાવે છે. એ વિદ્યતાપૂર્ણ ચર્ચામાં નવી ક્ષિતિજો પૂરી પાડે છે અને આ ચર્ચા માટે દસ્તાવેજના આધારે માહિતીનો નવો સ્ત્રોત પરી પાડે છે. કોઈ અન્ય સાથે ચર્ચા કરવાનો વિકલ્પ પસંદ કરે છે. તો અન્ય કોઈ એ માત્ર બીજા લોકોની ચર્ચા નિહાળવાનો વિકલ્પ પસંદ કરે છે.

Discussion Lists ઘણીવાર મેઈલીંગ લીસ્ટ અથવા Listservs તરીકે ઓળખાય છે. આ એ ઈમેલ આધારિત યાદી છે કે જે એવા સમૂહના ઉપભોક્તાઓને પ્રાપ્ય હોય છે કે જેઓ જે તે વિષય ક્ષેત્રના ચોક્કસ મુદ્દામાં રસ ધરાવતા હોય. ઈ-મેલ ઉપભોક્તાને તેમાં જોડાવવા માટે સોફ્ટવેર ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે કે જેના દ્વારા તે સમગ્ર સમુદાયને સંદેશો મૂકી શકે છે, ચર્ચામાં ભાગ લઈ શકે છે, જે કંઈ સંદેશા મૂકવામાં આવ્યા હોય તે પ્રાપ્ત કરી શકે છે. આ સમૂહમાં જોડાવવાની ક્રિયાને 'Subscribing' અને તેમાંથી છૂટી પડવાની ક્રિયાને 'Signing off' કહે છે.

નેટવર્કનો મુખ્ય સ્ત્રોત સંગ્રહ કે જે સાંપ્રત વિષે જાગૃતતા આપે છે તે યુઝનેટ છે, તે એક વર્લ્ડ વાઈડ બુલેટીન બોર્ડની વિતરણ વ્યવસ્થા છે કે જે જે-તે ક્ષેત્રના મુદ્દાઓને ક્રમાનુસાર ગોઠવે છે. તેઓ એ રીતે Discussion Lists જેવા જ છે કે જેમાં વિવિધ ઉપભોક્તાઓ પોતાના ચોક્કસ રસના વિષયમાં ચર્ચા કરી શકે છે પણ ઉપભોક્તાએ Subscribe થવાનું હોતું નથી અને જે સોફ્ટવેરની ઉપલબ્ધિ હોય તો કોઈપણ વ્યક્તિ આ સંદેશો વાંચી શકે છે. યુઝનેટ ન્યૂઝ ગ્રુપ અને ડીસ્કસન લીસ્ટ એ તેમના માહિતી ઉપલબ્ધિના પ્રકાર દ્વારા અલગ તરી આવે છે. તેમ છતાં, જે રીતે ન્યૂઝ ગ્રુપ અને ડીસ્કસન લીસ્ટનો વપરાશ થાય છે તે જોતાં તેમાં ઘણું સામ્ય પણ છે. આવી મુખ્ય ત્રણ રીતો છે. (1) ઉપભોક્તાએ પ્રશ્ન કે ઉત્તર પોસ્ટ કરી શકે છે. (2) તેઓ ન્યૂઝ ગ્રુપમાં કે લીસ્ટમાં જોઈ શકે છે. અર્થાત્ સંદેશા પોસ્ટ કર્યા વિના સંદેશા વાંચી શકે છે અને ચર્ચાને અનુસરી શકે છે. (3) અથવા દસ્તાવેજ(archive) નો ઉપયોગ કરી તેઓ આગળની ચર્ચાઓ બ્રાઉઝ કરી શકે છે. ડીસ્કસન લીસ્ટ અથવા યુઝનેટ ન્યૂઝ ગ્રુપ્સ એ સાંપ્રતથી સ્ત્રોત રહેવા માટેનું, તમે મૂકેલા પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટેનું તથા

નવા નેટ સ્ત્રોતની જાણકારી મેળવવા માટેનું મહત્વનું માધ્યમ છે. તેમાં કેટલીક ત્રુટિઓ પણ જરૂર છે - જેવી કે, અસંબંધિત મેલ અથવા તમે જેને જંક મેલ કહો છો તે પણ આવી જતા હોય છે. અસંખ્ય વિદ્યાપૂર્ણ ચર્ચા સમૂહો(ડિસ્કશન ગ્રુપ) ઉપલબ્ધ છે અને તેમાંના કેટલાક તેમાં મૂકેલા તમામ સંદેશાના archives પણ ધરાવે છે કે જે કોઈ ચાવીરૂપ શબ્દ દ્વારા ઘણીવાર શોધી શકાય છે.

◆ તેના દૃષ્ટાંતો નીચે મુજબ છે :

(i) **STM : Gentalk - Subscription to: listsence@usa.net** ના સબસ્ક્રીપ્શન કે જે જનીનની સમસ્યાઓ, લેબ પ્રોટોકોલ, જનીનવિદ્યા સાથેના તેમજ જનીન ઈજનેરીની સાંપ્રત સમસ્યાઓ માટે સર્ચનું ફોરમ પૂરું પાડે છે.

(ii) **સમાજવિદ્યાઓ :**

Mailbase(<http://www.mailbase.ac.uk/lists.html/>)

તે યુ.કે. ઉચ્ચ શિક્ષણ અને સંશોધન સમુદાય માટે આશરે 2000 જેટલા ઇલેક્ટ્રોનિક ડિસ્કશન લીસ્ટની ઉપલબ્ધિ કરાવે છે. આ સાઈટએ શિક્ષણને લગતા અસંખ્ય મેઈલીંગ લીસ્ટ માટે શૈક્ષણિક લવાજમ, સંદેશા આર્કિવ્સ અને લવાજમ વિષેની માહિતી પૂરી પાડે છે. આ સાઈટ આ પ્રકારની લીસ્ટમાં કેવી રીતે જોડાવવું તે અંગેની માહિતી પણ પૂરી પાડે છે.

આકૃતિ : 15.12 : Mailbase Website ની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

The SOSIG Mailing List :(<http://www.mailbase.ac.uk/lists/sosig/>)

તેમાં વર્લ્ડ વાઈડ સામાજિક વિજ્ઞાન સમુદાય 400 થી વધુ સભ્યો છે અને તે અન્ય માહિતી સાથે સમાજવિજ્ઞાનીઓ માટે નવી ઈન્ટરનેટ સાઈટ અને સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.

(iii) **માનવવિદ્યાઓ : HUMBUL : Humanities Bulletin Board.**

(<http://users.ox.ac.uk/hurnbul/>)

તે એક ગેટ-વે સાઈટ છે કે જેનું ઓકક્ષફર્ડ યુનિવર્સિટીના કીસસ્ટીફન દ્વારા નિયમન કરવામાં આવે છે. તે માનવવિદ્યાઓમાં ઈન્ટરનેટનો શ્રેષ્ઠ સ્ત્રોત છે અને તે કોન્ફરન્સ ડાયરી પણ ધરાવે છે. કળા અને માનવવિદ્યાના 19થી વધુ ક્ષેત્રોને કલીક કરવાથી શોધી કે બ્રાઉઝ કરી શકાય છે. આ ક્ષેત્રમાં ગુણવત્તા લક્ષી વેબ સ્ત્રોત સંગ્રહને જાણવા માટે ના તે એક પ્રારંભિક ગેટ-વે છે.

Humanist Discussion Group(<http://www.princeton.edu/mccarty/humanist/humanist.html/>)

માનવવિદ્યા ક્ષેત્રમાં કામ કરતાં અને રસ ધરાવતા લોકોમાં તેને લગતી ચર્ચા માટે આ ખાસ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે.

(g) **Directories of Newsgroups and Mailing Lists** : **Deja.com**(Deja News)([http://www.deja.com.](http://www.deja.com/))

આ નિર્દેશિકા એ જૂના દસ્તાવેજો(Archives) ના પોર્ટલિંગ સહિતના અસંખ્ય ડિસ્કશન ફોરમ અને યુઝનેટ ગ્રુપ્સને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. નવીન Deja.com એ પણ હવે ઈન્ટરનેટ ઉપભોક્તાની માર્ગદર્શક સાઈટ છે. Deja Tracker એ તમને તમારા પસંદગીના ન્યૂઝ ગ્રુપ્સમાં નવા પોર્ટલિંગ ઈ-મેલ દ્વારા જણાવે છે.

Forum One :(<http://www.forumone.com/>)

2,70,000થી વધુ વેબ ડિસ્કશન ફોરમ ઉપર પોસ્ટ કરેલા(મૂકેલા) સંદેશાઓને શોધવા માટેનું વિશિષ્ટ સર્ચ એન્જિન છે.

Liszt(<http://www.liszt.com/>) 90,000થી વધુ મેઈલીંગ લીસ્ટ / ડિસ્કશન ગ્રુપના ડેટાબેઝ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે.

Usenet Groups :(<ftp://rtfm.mit.edu/pub/usenet-by-hierarchy>) યુઝનેટ ગ્રુપની પદ્ધતિમાનુસારવાળી નિર્દેશિકા છે.

(h) Software Archives

સોફ્ટવેર આર્કાઈવ્ઝ એ હજારો સોફ્ટવેર પેકેજ છે. જેમાં શેરવેર કે જે ટ્રાયલ માટે નિ:શુલ્ક વપરાશ પૂરા પાડે છે તથા ફ્રીવેર કે જે ઈન્ટરનેટ દ્વારા તમામ હેતુઓ અને કમ્પ્યુટર માટે સેવા પૂરી પાડે છે, તે બંનેનો સમાવેશ થાય છે. ઈન્ટરનેટ એ - ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ સેવા વિપુલ સંખ્યામાં સોફ્ટવેર આર્કાઈવ્ઝને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે તેનાઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

(i) STM :

HENSA : The Higher Education National software Archives(<http://www.hensa.ac.uk/>)

આ સોફ્ટવેર એ જાહેર ક્ષેત્ર તથા શેરવેરના વિશેષત: નેટવર્કિંગના વિશાળ એપ્લીકેશન ધરાવે છે. માઈક્રો કમ્પ્યુટર સોફ્ટવેરના આર્કાઈવ્ઝ લેન્કાસ્ટર અને યુનિક્સના આર્કાઈવ કેન્ટ પાતે છે.

(ii) સમાજવિદ્યા : સમાજવિદ્યાઓ અને માનવ વસ્તીશાસ્ત્ર માટેના સોફ્ટવેર અને ડેટાબેઝ(<http://www.statwashington.edu/rattory/rsesarch.xoc/socsoftware.html>)

આ સાઈટમાંથી ઘણા સોફ્ટવેર અને ડેટાસેટ પ્રાપ્ય છે.

(iii) માનવ વિદ્યાઓ :

(Text Analysis info page(<http://www.textanalysis.info>)

ટેક્સ્ટ એનાલીસીસ ઈન્ફો એ એક વેબસાઈટ છે કે જે ટેક્સ્ટ પૃથક્કરણ અને ખાસ કરીને માનવ માહિતી સંચારના વિષય પૃથક્કરણ કરતું સોફ્ટવેર છે આ મોટાભાગે ટેક્સ્ટ હોય છે, પરંતુ તે સીમીત નથી અને તે કેટલાક શ્રાવ્ય અથવા દૃશ્ય ડેટા પણ રજૂ કરી શકે છે. તેનું પહેલું વર્ઝન 1999નાં એપ્રિલમાં શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે જે આજે લોકપ્રિય સાઈટ બની ગયું છે. તેમાં વિશાળ માહિતી હોય છે અને પરિસંવાદ, વર્કશોપ(કર્તા શિબિર) અને ફોરમ, મેઈલીંગ લિસ્ટ, ટેક્સ્ટ આર્કાઈવ્ઝના સમાચાર પુસ્તકો અને પ્રતિગમન છબી(regressive imagery) નિર્દેશિકા વગેરેનો સમાવેશ આ સાઈટમાં થાય છે. ઉપરાંત, સોફ્ટવેર(ટેક્સ્ટનું વર્ગીકરણ), પૃથક્કરણ, સોફ્ટવેર, વ્યાખ્યા અને પદો, ટૂંકાક્ષરી સોફ્ટવેર(દૃશ્ય- શ્રાવ્ય) ભાષામાં. ભાષાવિજ્ઞાનને લગતી માહિતીને પુન: પ્રાપ્ત કરવા અને બીજું ઘણું આમાં સામેલ થાય છે.

(i) Data Archives : ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ ડેટા સેટનો કાયમી ઇલેક્ટ્રોનિક સંગ્રહ છે. જે મેટાડેટા ધરાવે છે, જેના દ્વારા ડેટાના ઉપભોક્તા ડેટાને મેળવી, સમજી અને તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ પૃથક્કરણ કરનારાઓ કે જે સંશોધન અને અધ્યાપન માટે ડેટાનો ઉપયોગ કરે છે તેમના માટે સ્ત્રોત કેન્દ્રો છે. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ મૂલ્યવાન સ્ત્રોતોને એકઠા કરી, રાખવાની અને તેની સંશોધન ક્ષમતાને પૂર્ણત: ઉપયોગ કરવાની એક પદ્ધતિ

છે. આર્કાઈવ્ઝ એ બાબતની ખાતરી રાખે છે કે જ્યારે ટેક્નોલોજી બદલાય ત્યારે તેમનામાં રહેલા ડેટા ટેકનિકલ રીતેબદલાય કે જેથી નવા વાતાવરણમાં પણ તેમનું વાંચન શક્ય બને. તેમના કાર્યોમાં આ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. લાંબા સમયના બેક અપ કરતા વધુ, અનુક્રમણિકા કે કેટલાક સવિશેષ અન્યત્ર સંગ્રહિત ડેટાબેઝનું માર્ગદર્શન આપે છે. તે ટેક્નોલોજી લુપ્ત થતી જતી હોય અથવા ભૌતિકીય નુકસાન(ફીજીકલ ડેમેજ) થતું હોય તેની સામે ડેટાને સુરક્ષિત રાખવા તેમની ટેકનિકલ અને વિશેષ લાક્ષણિકતાઓએ માહિતી અને પુનઃપ્રાપ્તિ માટે સૂચિ તૈયાર થાય અને તેને ગૌણ ઉપભોક્તાઓને યોગ્ય સ્વરૂપમાં પહોંચાડવામાં આવે તેનું ધ્યાન રાખે છે. યુરોપના ઘણા ખરા દેશોમાં અને અમેરિકામાં ડેટા આર્કાઈવ્ઝમાં સ્થાપિત કરવામાં આવેલ છે, તે હાઈપોથીસીસ(પૂર્વાનુમાન)ને ચકાસવા તેમજ અન્ય વિદ્વતાપૂર્ણ હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લેવાય છે. તેના ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે :

(i) **STM(National Space Science Data Center)**

(<http://nssdc.gst.nasa.gov>)

નેશનલ સ્પેસ સાયન્સ ડેટા સેન્ટર, યુ.એસ.એ.(MSSDC) કેટલાક પસંદગી કરેલા ડેટા અન મોડેલ તથા સોફ્ટવેર ઉપરાંત, વિશાળ પ્રકારના અવકાશ ભૌતિક વિજ્ઞાન, સૌર ભૌતિકશાસ્ત્ર, ચંદ્ર તથા ઉપગ્રહીય ડેટા, નાસા અવકાશીય ઉડાન મિશન તરફથી પ્રાપ્ત કરે છે. NSSDC એ NASA તથા Non NASA વિશેના ઓનલાઈન માહિતી પૂરી પાડે છે તદ્દુપરાંત, સ્પેસ ક્રાફ્ટ અને પ્રયોગશાળા વિશેના ડેટા કે જે પ્રાપ્ય હોય છે અને તેને જાહેર ઉપલબ્ધિ માટે પૂરા પાડે છે. NSSDC એ ડેટા પ્રબંધન ધોરણો અને તકનીકી તથા અન્ય વિષયો વિશેની માહિતી અને મદદ પૂરી પાડે છે.

(ii) **સમાજવિદ્યાઓ :**

ઈન્ટરનેટ ઉપર સમાજવિદ્યાના વિષયના ઘણા ડેટા આર્કાઈવ્ઝ પ્રાપ્ત હોય છે તેમાંના કેટલાક નીચે મુજબ છે.

Social Science Hub(<http://www.sshub.com/index.html>)

Social Science Hub એ માનવશાસ્ત્ર, સમાજશાસ્ત્ર, પુરાતત્ત્વશાસ્ત્ર અને અન્ય સંકલિત શાખાઓ માટેના સ્ત્રોત સંગ્રહ છે. તે ડેટા આર્કાઈવ્ઝ, વેબસાઈટ, ન્યુઝગ્રુપ, ન્યુઝ સંશોધન ઉપકરણો અને પ્રકાશન વિશેની માહિતી પૂરી પાડે છે.

ઈન્ટરનેટ ઉપર ઉપલબ્ધ Primary Social Science Research data અને સંલગ્ન સાધન સામગ્રીઓને લગતી માર્ગદર્શિકા(<http://www.chassutoronto.ca/datalib/other>)

તે ડેટા લાયબ્રેરી, ડેટા આર્કાઈવ્ઝ અને સંલગ્ન સંસ્થા કે જેની માહિતી ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ છે, તેની માર્ગદર્શિકા છે. તદ્દુપરાંત, પ્રારંભિક સંશોધનો ડેટા અને સંલગ્ન સ્ત્રોતો કે જે ઉપલબ્ધ છે અથવા મેળવી શકાય છે, તેની માહિતી પૂરી પાડે છે. આનું સાહિત્ય ડેટા મેનેજમેન્ટ પર પ્રાપ્ય હોય છે. આ માર્ગદર્શિકામાં ગુણાત્મક(સાંખ્યિક) ડેટા તથા ટેક્સ્યુઅલ સ્ત્રોતનો સમાવેશ થાય છે. સમાજવિદ્યાના અન્ય ઉપયોગી સ્ત્રોત સંગ્રહ ઉપરાંત આ એ ડેટા આર્કાઈવ્ઝ અને ડેટા લાયબ્રેરી, વ્યક્તિગત ડેટા આર્કાઈવ્ઝ, ડેટા લાયબ્રેરી અને સંલગ્ન સંસ્થા માટેની લિંકનો મહત્વનો સ્ત્રોત છે. વ્યાપક રીતે તેમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થાય છે.

- (1) ડેટા આર્કાઈવ્ઝ અને ડેટા લાયબ્રેરી માર્ગદર્શિકા.
- (2) અનુક્રમણિકાઓ, યુનિયન સૂચિ અને સંશોધન ડેટા ફાઈલ માટેની સાધન સામગ્રી માર્ગદર્શિકા
- (3) વ્યવસાયિક ડેટા સંગ્રહનો.
- (4) વ્યક્તિગત ડેટા આર્કાઈવ્ઝ, ડેટા લાયબ્રેરી અને સંલગ્ન સંસ્થાઓ.
- (5) ડેટા ઉત્પાદકો
- (6) અન્ય ડેટા સાધન સામગ્રી

- (7) આંકડાશાસ્ત્ર અને સોફ્ટવેર, ડેટાબેઝ અને સ્ત્રોત
- (8) ટેક્સ્ટ આર્કાઇવ્સ
- (9) પસંદગી કરેલ ટેક્સ્ટ સાધન સામગ્રીઓ
- (10) ડેટા સંબંધિત પરિસંવાદ(કોન્ફરન્સ)
- (11) ડેટા સંબંધિત તાલીમની તકો
- (12) ઇલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ
- (13) ઇલેક્ટ્રોનિક listservs

સમાજ વિદ્યાના મહત્વના ડેટા આર્કાઇવ્સના ક્લિક થઈ શકે તેવા નકશા

(<http://www.nsd.uib.no/cessda/europe.html>)

તે યુરોપિયન વિવિધ સમાજવિદ્યાના ડેટા આર્કાઇવ્સની લિન્ક પૂરી પાડે છે.

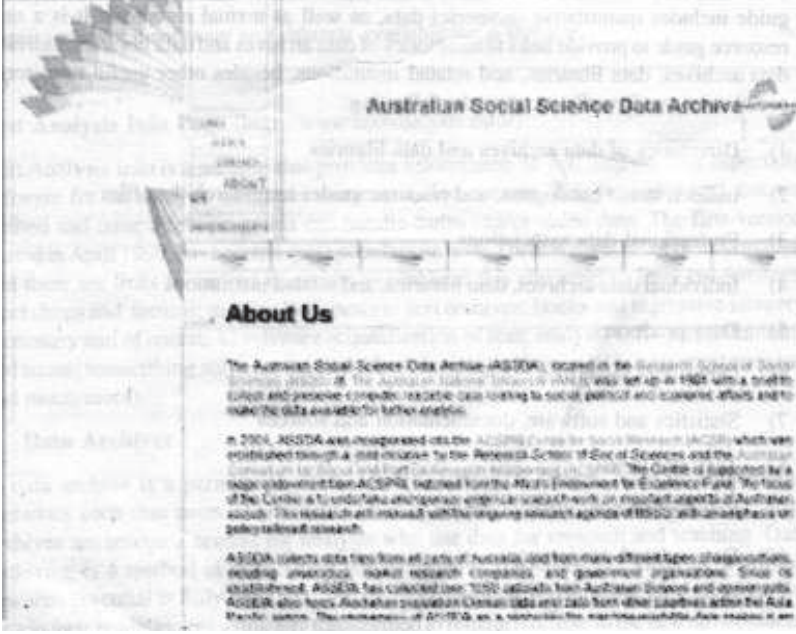
◆ ધી ડેટા એન્ડ પ્રોગ્રામ લાયબ્રેરી સર્વિસ(DLPS)

(<http://dlps.dacc.wisc.edu>)

આ એ વિસકોન્સીન મેડીસન યુનિવર્સિટીના સમાજવિદ્યા સંશોધન સમુદાય દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામા આવતી ડેટાસંગ્રહની કેન્દ્રિય રિપોઝીટરી છે. તેનું ધ્યેય ગૌણ સંશોધન સાધનોનો ઉપયોગ કરીને શૈક્ષણિક સંશોધનને વિકસાવવાનું છે, આ ધ્યેયને સિદ્ધ કરવા માટે આ લાયબ્રેરીએ સમાજવિદ્યાના ડેટાસ્ત્રોતને પ્રાપ્ત કરી તેનો સંગ્રહ કરે છે અને તે ઉપલબ્ધ કરાવે છે. વધુમાં, તે સંશોધકોને સંદર્ભકીય અને તકનિકી સહાય પૂરી પાડે છે અને સ્થાનિક રીતે પ્રાપ્ત કરેલા ડેટાના આર્કાઇવ્સ બનાવવામાં મદદ કરે છે. DPLS એ ડેટા અને કોમ્યુનિકેશન સેન્ટર(DACC)નો એક ભાગ છે અને તે તેની નીતિઓનો અમલ કરે છે. DACC ના નિર્દેશક અને DPLS ના સ્ટાફ સાથે ફેકલ્ટી સલાહ સમિતિએ નીતિના અમલ માટે દેખરેખ રાખે છે. હાલમાં, ડેટા લાયબ્રેરી હોલ્ડિંગ એ મુખ્યત્વે સમાજવિદ્યાના સાંખ્યિકી ડેટા ઉપર આંકડાકીય પદ્ધતિથી સંશોધન કરવાની બાબતમાં મદદરૂપ થાય છે. આ હોલ્ડિંગ્સ કેટલીય જાતના અભ્યાસોનો સમાવેશ કરે છે. આ પૈકીના મોટાભાગના અભ્યાસોએ ઈન્ટર યુનિવર્સિટી કોન્સોર્ટિયમ ઓફ પોલિટીકલ એન્ડ સોશિયલ રીસર્ચ(ICPSR) તેના સભ્યપદ દ્વારા વિસકોન્સીન મેડીસન યુનિવર્સિટી દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે. તેઓ પણ આંતર સરકારી સંસ્થાઓ, યુ.એસ. આંકડાકીય સંસ્થાઓ અને અન્ય ડેટા સ્ત્રોત મારફતે ડેટા પ્રાપ્ત કરે છે. તેમના સંગ્રહો બહોળા વિષયોનો સમાવેશ કરે છે. જેમાં ઐતિહાસિક અને સાંપ્રત વસ્તી લાક્ષણિકતા સમુદાય અને શહેરી અભ્યાસ, આંતર અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંઘર્ષો, આર્થિક વર્તણૂક અને વર્તન, શિક્ષણ, જાહેર રાજકીય વર્તણૂક અને વર્તન તથા સામાજિક સંસ્થા અને તેની વર્તણૂક વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. ડેટા લાયબ્રેરીએ તેની ડેટા કલેક્શનને વર્લ્ડવાઈડ વેબ, ઘરમાં તથા વર્ગખંડમાં શૈક્ષણિક વર્ગ એમ વ્યક્તિ- વ્યક્તિ પરિસ્થિતિ કમ્પ્યુટર આધારિત માહિતી સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરાવે છે. આ પાછળનો આશય એ જેટલું શક્ય બને તેટલી ઝડપથી અને કાર્યદક્ષતાથી તેમજ ઉપભોક્તા વ્યક્તિગત જરૂરિયાતને પહોંચી વળવાનો છે. જ્યારે શક્ય હોય અને સુસંગત હોય ત્યારે ઉપભોક્તાઓ અભ્યાસ માહિતીના ઇલેક્ટ્રોનિક વર્જન તેમજ SPSS અથવા SAS માટે ઈન્ટર સીન્ટેક્ષ પૂરા પાડવામાં આવે છે.

Social Science Data Archives(Australia)

(<http://assda.anu.edu.au/>)

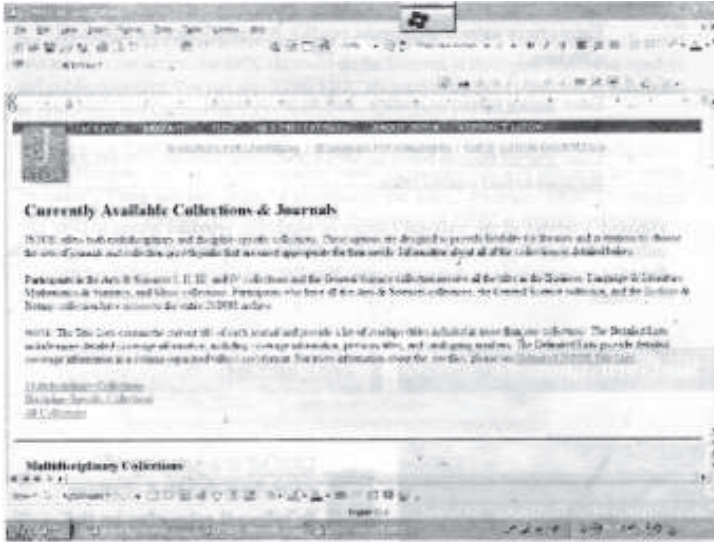
આકૃતિ 15.13 : ઓસ્ટ્રેલિયાના સોશિયલ સાયન્સ ડેટા આર્કાઇવ્સ વેબસાઇટના પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

ઓસ્ટ્રેલિયન નેશનલ યુનિવર્સિટીની સમાજવિદ્યાની સંશોધન સંસ્થા ખાતે 1981માં Social Science Data Archives(SSDA)ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. તે ઓસ્ટ્રેલિયાના સામાજિક, રાજકીય અને આર્થિક બાબતોને લગતા કમ્પ્યુટર દ્વારા વાંચી શકાય તેવા ડેટાને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. તેની હોમપેજ આકૃતિ 15.13માં દર્શાવેલ છે.

(iii) માનવવિદ્યાઓ

JSTOR(www.jstor.org)

તે પર્યાવરણ, અર્થશાસ્ત્ર, શિક્ષણના, નાણાંકીય, ઇતિહાસ, ગણિત, રાજ્યશાસ્ત્ર અને વસ્તીશાસ્ત્રને લગતા લેખોના પૂર્ણ ટેક્સ્ટ પૂરા પાડે છે. તેમાં સ્રોત સંગ્રહ એ વિષય અને શીર્ષકવાર તૈયાર કરવામાં આવેલ હોય છે.

આકૃતિ 15.14 : JSTOR વેબસાઇટના પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

The Arts and Humanities Data Service(AHDS) એ યુ.કે.ની રાષ્ટ્રીય સેવા છે કે જેને જોઈન્ટ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટમ કમિટી અને આર્ટ્સ અને હ્યુમેનીટીસ રીસર્ચ બોર્ડ દ્વારા ફંડ આપવામાં આવે છે. AHDS એ તમને આર્ટ્સ અને હ્યુમેનીટીસના ડિજિટલ સંગ્રહોની રચના કરવા, જમા કરાવવા, સંગ્રહ કરવા અથવા શોધવા અને તેનો ઉપયોગ કરવામાં મદદરૂપ થાય છે. તે AHDSના કાર્ય, તેના તાલીમના પ્રસંગો, પ્રકાશનો અને વિશાળ સંગ્રહોને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

(j) **વિષય ડેટાબેઝ :** ડેટાબેઝ એ રેકોર્ડનો સંગ્રહ છે કે જે પ્રત્યેક વિવિધ ડેટા આઈટમ કે જે સાંખ્યિકી, ટેક્સ્યુઅલ્સલ કે છબી આધારિત હોય અને જે સર્ચેબલ ફોર્મેટમાં પ્રાપ્ય હોય તેવી વિગતો ધરાવે છે. ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ ડેટાબેઝ સ્ત્રોતના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

(i) **STM : PubMed(<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed/>)**

PubMed એ ઈન્ટરનેટ દ્વારા પ્રાપ્ય એવું MEDLINE ના અનેક આવૃત્તિઓમાંનું એક છે. આ ડેટાબેઝ નવ મીલીયન જેટલા સાઈટેશન કે જે મૂળતઃ Medlineના ડેટાબેઝમાં ઉપલબ્ધ છે તે અને તે ઉપરાંત Pre-MEDLINE બેઝીક ડેટા, કે જે હજુ સુધી MEDLINE માં ઉમેરવામાં આવેલ નથી, તેને પણ ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. વધુમાં, આ સાઈટ ડેટાબેઝની અન્ય સંલગ્ન બાબતોને પણ ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

PubMed નું હોમપેજ સંદર્ભના હેતુસર નીચે દર્શાવેલ છે.

- Enter one or more search terms, or click [Preview/Index](#) for advanced searching.
- Enter [author names](#) as smith jc. Initials are optional.
- Enter [journal titles](#) in full or as MEDLINE abbreviations. Use the [Journal Browser](#) to find journal titles.

PubMed, a service of the National Library of Medicine, provides access to over 12 million MEDLINE citations back to the mid-1960's and additional life science journals. PubMed includes links to many sites providing full text articles and other related resources.

Developmental Biology, 6th ed.
by SF Gilbert

Surgical Treatments - Evidence Based and Problem-Oriented
edited by RA Holzheimer & JA Mannick

and NCBI's **Genes and Disease.**

These three resources are now available for interactive searches on [Bookshelf](#).

[LinkOut](#) is a jumping-off point from PubMed citations to relevant resources on the web, such as, full-text articles, library holdings, commentaries, author biographies, practice guidelines, consumer health information, and research tools. [Example](#) LinkOut resources are available.

[Write to the Help Desk](#)

NCBI | NLM | NIH

Department of Health & Human Services

[Freedom of Information Act](#) | [Disclaimer](#)

આકૃતિ 15.15 PubMed Websiteની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

(ii) સમાજવિદ્યાઓ :

(UNES Co-Social Science Database DARE : Directory of Social Sciences Institutions, Specialists, Periodicals) :

(<http://www.unesco.org/most/dare.htm>)

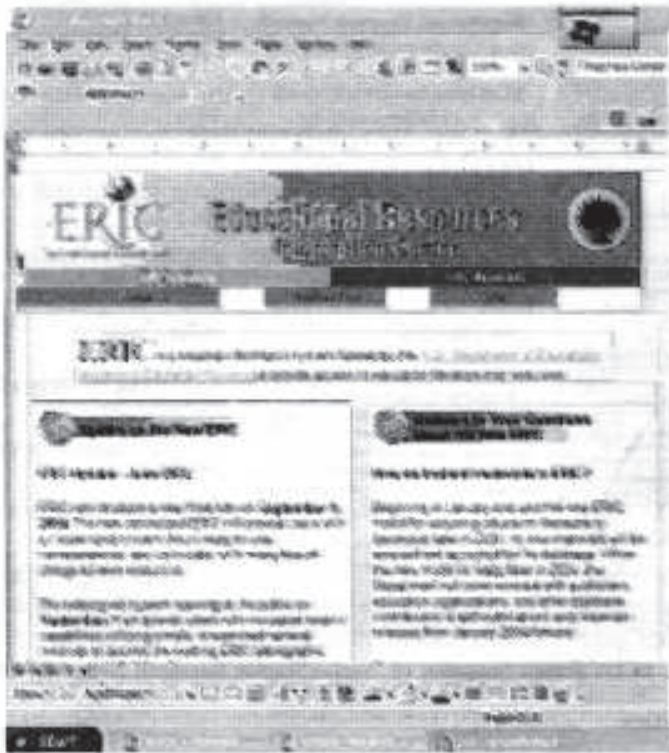
DARE ડેટાબેઝ એ સમાજવિદ્યા, સંશોધન અને તાલીમ સંસ્થાઓ, સમાજવિદ્યા, નિષ્ણાતો, સમાજવિદ્યા ડોક્યુમેન્ટેશન(દસ્તાવેજ પુરાવા) અને માહિતી સેવાઓ, સમાજવિદ્યા સામયિકો માટે 11000 જેટલા વર્લ્ડવાઈડ સંદર્ભ ધરાવે છે. આ ડેટાબેઝમાં શાંતિ, માનવ અધિકાર અને આંતરરાષ્ટ્રીય કાયદા સંશોધન સંસ્થાઓનો વિશિષ્ટ સંદર્ભ પણ છે.

ERIC: Educational Research Information Centre

(<http://www.eric.ed.gov/>)

ERIC ડેટાબેઝ એ શૈક્ષણિક માહિતી માટે વિશ્વનો સૌથી મોટો સ્ત્રોત છે. આ ડેટાબેઝ શિક્ષણને લગતા લખાણો(દસ્તાવેજો) અને જર્નલના લેખોના એક મિલિયનથી પણ વધુ સારનો સંગ્રહ છે. તમે ઈન્ટરનેટ પર અથવા વાણિજ્યિક વિકેતા અને જાહેર નેટવર્ક દ્વારા ERIC ડેટાબેઝને ઉપલબ્ધ કરી શકો છો. શિક્ષણની જર્નલના શિક્ષણ અને સાંપ્રત અનુક્રમણિકાના સ્ત્રોતમાંથી પણ તમે(ERIC)ના સારના પ્રિન્ટ પ્રકાશન પ્રાપ્ત કરી શકો છો.

ERIC ડેટાબેઝના સર્ચ દ્વાર તમે તમારા વિષય અંગેના સંલગ્ન શિક્ષણને લગતા અવતરણ(Citation) અને સાર પ્રાપ્ત કરી શકો છો. આ અવતરણો અને સાર એ 'રેઝ્યુમ્સ' તરીકે ઓળખાય છે. ERIC ડેટાબેઝમાં બે પ્રકારના રેઝ્યુમ્સ છે : ડોક્યુમેન્ટ દસ્તાવેજ ED અને ERIC જર્નલ લેખો EJ ERICનું હોમપેજ એ નીચે દર્શાવેલ છે.

આકૃતિ 15.16 : ERIC વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

વેબ ઉપર વસ્તુઆંક(સૂચકાંક) Population Index on the web

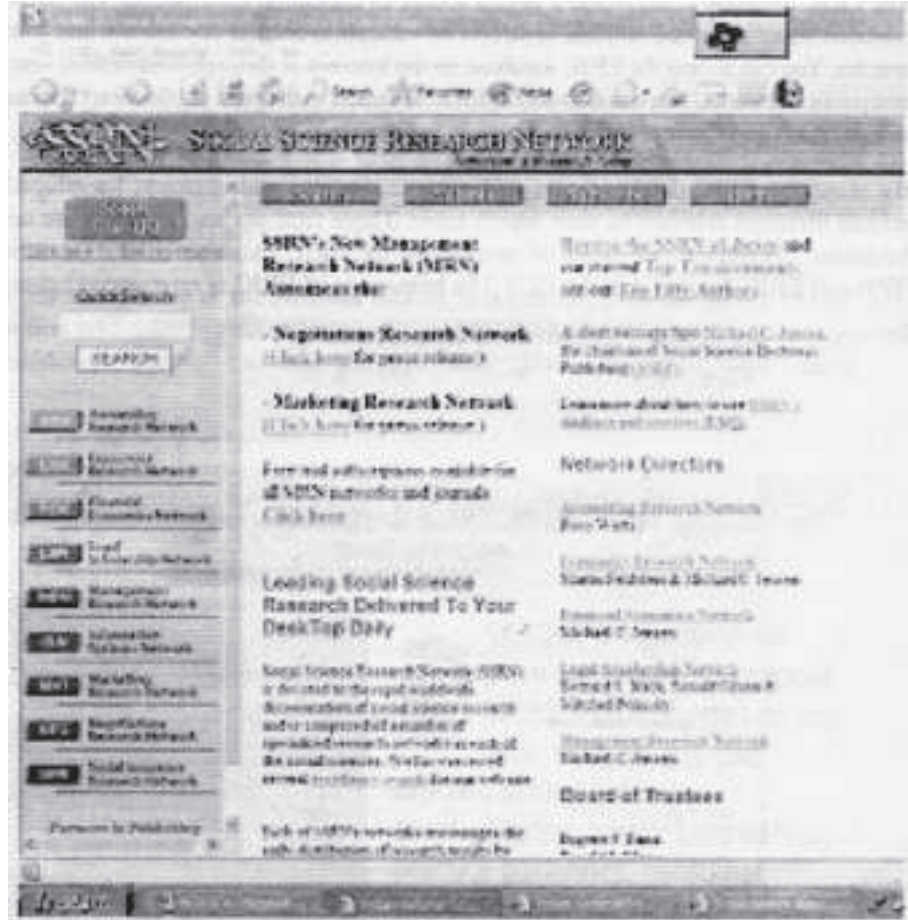
(<http://popindex.prnaton.edu>)

વિશ્વના વસ્તી સાહિત્ય માટે વસ્તી સૂચકાંક એ મહત્વનો સંદર્ભ છે. તે વસ્તીના લગતા વિષયો પરની સાંપ્રત પ્રકાશિત થયેલા પુસ્તકોની ટીપ્પણી, ગ્રંથસૂચિ, જર્નલ લેખો, વર્કિંગ પેપર અને અન્ય સાહિત્ય રજૂ કરે છે. આ વેબસાઈટ એ 1986-2000 દરમિયાન વસ્તીએ સૂચકાંકમાં પ્રકાશિત થયેલ 46,035 જેટલી વસ્તી સાહિત્યને લગતા સારના સર્ચકરી શકાય અને બ્રાઉઝ કરી શકાય તેવા ડેટાબેઝ પૂરાપાડે છે.

ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન
સામગ્રીઓ
Internet Information
Resources

The SSRN(Social Science Research Network
(<http://www.ssrn.com>)

સોશીયલ સાયન્સ રીસર્ચ નેટવર્ક(SSRN) એ સમાજવિદ્યાની પ્રત્યેક શાખાના વિશિષ્ટ સંશોધન નેટવર્ક તૈયાર કરવામાં અને વૈશ્વિક સ્તરે સમાજવિદ્યાના સંશોધનના પ્રચાર સાથે સંકળાયેલા છે. SSRNના પ્રત્યેક નેટવર્ક એ સુમ કરેલા સારને પ્રકાશિત કરીને સર્ચ રિઝલ્ટમાં ઝડપથી વિતરીત કરવા પ્રોત્સાહિત કરે છે અને શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાવાળા સંશોધનોમાં વૈશ્વિક સ્તરે પહોંચાડવાનું કાર્ય કરે છે. હાલમાં, હજારો જર્નલ્સો, પ્રકાશકો, શૈક્ષણિક તથા અન્ય કોર્પોરેટ સંસ્થાઓ SSRNની ઈ-લાયબ્રેરી મારફતે વર્કિંગ પેપરના વિતરણની વ્યવસ્થા ગોઠવે અને SSRN ના ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલમાં સારને પ્રકાશિત કરાવે છે. SSRNની ઈ-લાઇબ્રેરી બે ભાગમાં વહેંચાયેલ છે એક એબ્સ્ટ્રેક ડેટાબેઝ છે કે જે 42600 જેટલા વિદ્યતાપૂર્ણ વર્કિંગ પેપરની તથા ભવિષ્યમાં આવનારા પેપરના સાર તથા બીજું એડોબી એકોબેટ(PDF) સ્વરૂપમાં ડાઉનલોડ થઈ શકે તેવા પૂર્ણ ટેક્સ્ટ ડોક્યુમેન્ટના 23600થી વધુ ઈલેક્ટ્રોનિક લેખોનો સંગ્રહ છે. ઈ-લાયબ્રેરી એ ફ્રી આધારિત પ્રકાશનોના અસંખ્ય સંશોધન પેપરોનો સમાવેશ પણ કરે છે. આ નેટવર્ક એ વાચકોને તેના લેખક અને તેમના તથા અન્યના સંશોધન વિશે અન્ય ગ્રાહકો સાથે સીધી જ સર્ચ કરવાની તક આપે છે. SSPN ડેટાબેઝમાં કેટલાક જર્નલોમાં સ્વીકૃત પેપર શ્રેણી તથા વર્કિંગ પેપર શ્રેણી સાર પણ ઉપલબ્ધ છે. SSRN હોમ પેજ નીચે પ્રદર્શિત કરેલ છે.

આકૃતિ 15.17 : Social Science Reserach Network વેબસાઈટની પડદા
પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

(iii) માનવ વિદ્યાઓ :

The OCLC First Search(<http://www.oclc.org/firstsearch>)

OCLC First Search સેવા એ લાયબ્રેરી ઉપભોક્તાઓને માહિતીના વિશ્વ સાથે સાંકળે છે. First Search એ લાયબ્રેરી ઉપભોક્તાઓને OCLC ડેટાબેઝ, OCLC વર્લ્ડ કેટ,

OCLC First Search, Electronic Collection Online, OCLL Article First, OCLC PAIS આંતરરાષ્ટ્રીય, (OCLCPapersFirst, OCLC Processing First અને OCLC યુનિયન લિસ્ટ ઓફ પીરીયોડીક્સ, જેવા 70થી વધુ ડેટાબેઝને ત્વરિત ઓનલાઇન ઉપલબ્ધ કરાવી આપે છે. તેનું શ્રેષ્ઠ પાસું એ છે કે લાયબ્રેરીમાં જે પ્રાપ્ય હોય તે સૌથી આગળના પેજ પર દર્શાવવામાં આવે છે કે જેથી કરીને ઉપભોક્તા તેમના પોતાના લાયબ્રેરીના સંગ્રહની વસ્તુઓને સરળતાથી મેળવી શકે છે. OCLC first Search એ સુસ્પષ્ટ અને સંપૂર્ણ સંદર્ભ સેવા છે કે જે મહત્વના સંગ્રહ ડેટાબેઝમાં સંગ્રહિત થયેલા છે અને જેમાં વર્લ્ડવાઇડ વેબ સાથે લિન્ક લેખો, 4000થી વધુ ઇલેક્ટ્રોનિક જર્નલના સંપૂર્ણ ઇમેજ લેખો, લાયબ્રેરીમાં પ્રાપ્ય સાહિત્ય અને આંતરલાયબ્રેરી લોનની સેવા ઉપલબ્ધ કરાવે છે. તે વિશાળ વિષયના ક્ષેત્રમાં જાણીતા(વિખ્યાત) ગ્રંથસૂચિ અને પૂણ્ટિક્સ્ટ ડેટાબેઝ સહિતની નિર્દેશિકા, વાર્ષિક પંચાગ અને વિશ્વકોષ જેવા સંદર્ભ સાહિત્યના સંશોધન માટે મદદરૂપ થાય છે.

(k) Campus Wide Information System(CWIS) :

કેમ્પસ વાઇડ ઇન્ફર્મેશન સિસ્ટમ એ તેના સભ્ય સમુદાય, ભૂતપૂર્વ સભ્યો, ભાવિ વિદ્યાર્થીઓ અને રસ ધરાવનાર અન્ય લોકોને સંસ્થા વિશેનો સંકલિત ખ્યાલ આપે છે. સામાન્ય રીતે, મેનુ પ્રણાલિ દ્વારા સ્થાનિક(ઉપલબ્ધ) અને ઇન્ટરનેટ સ્ત્રોત પ્રાપ્ત કરાવવામાં આવે છે. CWIS એ વિકાસશીલ સ્ત્રોત છે કે જે હંમેશા નિર્માણ આધિન હોય છે.

કેમ્પસ વાઇડ ઇન્ફર્મેશન સિસ્ટમ એ ઓનલાઇન ઉપલબ્ધ હોય તેવા વર્લ્ડવાઇડ યુનિવર્સિટી કેમ્પસ માટે ઇન્ટરનેટ પર મહત્વના સાધન સામગ્રી છે. આવી સાધન સામગ્રી જે તે કેમ્પસ શિક્ષણ માટે સાધન સામગ્રીઓ માટે અભ્યાસક્રમ માટે લાયબ્રેરી કેટલોગ(સૂચિ) માટે ડેટાબેઝ અને અન્ય લાયબ્રેરી સાધન સામગ્રી, કેમ્પસ નિવાસ, ટ્યુશન ફી, શિષ્યવૃત્તિ વગેરે જેવી બાબતોની સંપૂર્ણ વિગતવાર માહિતી આપે છે. જે તે યુનિવર્સિટી કેમ્પસની વિસ્તૃત માહિતી ઉપરાંત મોટાભાગની યુનિને પોતાના વિભાગોના વેબપેજ હોય છે. જે તે વિભાગના ફેકલ્ટી અને સ્ટાફના કોન્ટેક્ટ ડીટેઇલ્સ આપે છે. આવી અસંખ્ય સાઈટ ઉપલબ્ધ છે કે જે તમને જે તે યુનિ, ના વેબપેજ અને તેના કોઈક વિભાગના વેબપેજ ઉપલબ્ધ કરવામાં મદદરૂપ થાય છે. સામાન્ય રીતે, આવી સાઈટ્સમાં સંકલિત માહિતી નીચે મુજબની હોય છે.

- ◆ વિદ્યાર્થી સંગઠન અને કેમ્પસ સેવા અંગેની માહિતી
- ◆ લાયબ્રેરી સૂચિ અને અન્ય ડેટાબેઝ
- ◆ સંશોધનની તકો
- ◆ યુનિવર્સિટી ન્યુઝ લેટર્સ અને જર્નલ્સ
- ◆ તકનિકી મદદ અને પ્રિન્ટિંગ
- ◆ વહીવટી અથવા શૈક્ષણિક નીતિઓ
- ◆ કેમ્પસમાં થનાર વ્યાખ્યાન, નાટકો કે ચલચિત્રોની સારણી
- ◆ રમતગમતના પ્રસંગોની સારણી
- ◆ નિર્દેશિકા માહિતી
- ◆ ફેકલ્ટી સંશોધનના રસના વિષયો અને પ્રકાશન
- ◆ પ્રાપ્ત અભ્યાસ અને અભ્યાસક્રમો

આ પદ્ધતિમાં જોડાવાથી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને અનેક ફાયદા છે જે નીચે મુજબના છે.

- ◆ તમારા વિભાગ કે સંસ્થા વિશે વધુ લોકો જાણી શકે છે.
- ◆ વિતરણ અને પ્રિન્ટના ઉત્પાદનના સમય સાથે ખર્ચની બચત
- ◆ માહિતીની ઝડપથી અને સરળતાથી અપડેટ
- ◆ લાયબ્રેરી ગ્રંથસૂચિ અને અન્ય અન્ય દસ્તાવેજની ઉપલબ્ધિ
- ◆ કેમ્પસ વાઇડ નેટવર્ક દ્વારા સમુદાયના તમામ સભ્યો માટે વર્ષના 365 દિવસ 24 કલાક ઉપલબ્ધિ શક્ય બને છે.
- ◆ વર્લ્ડ વાઇડ શ્રોતાઓ સુધી પહોંચવા માટે ખર્ચ ઓછો થાય છે.
- ◆ સરળતાથી ઉપયોગ થઈ શકે છે.

(i) STM :

હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટી ખાતેના કેમ્પસવાઇડ ઇન્ફર્મેશન સિસ્ટમનો નમૂનો નીચે પ્રદર્શિત કરેલો છે. (<http://www.harvard.edu>)

HARVARD UNIVERSITY

SEARCH

INDEX

SITE MAP

HELP

HAPPENING AT HARVARD AUG 26, 2002

From the literary page to the
public stage

Summer School course connects
academics with action

[More](#)

Harvard to mark anniversary of
Sept. 11 with solemn
remembrance

President Summers will be principal
speaker [More](#)

Kennedy School symposium to
examine public and media
response to Sept. 11

Day of discussions set for Aug. 28
[More](#)

Merit scholarships: Who is
really being served?

Report questions whether merit
scholarships promote minority
access to higher education [More](#)

[More news](#)

[Events at Harvard](#)

About Harvard

General information, maps, events

Academics

Links to Harvard's schools
Academic and research programs
Course catalogs, academic calendars

Admissions

Information about applying to
Harvard

Campus Life

Services for the University community
Student information, the arts, publica-
tions, athletics

Alumni

An online community for Harvard
alumni & alumnae

Directories

Telephone, mail, and email contact
information

Libraries, Museums

Research resources at the University

Info Technology

Computing resources at the Univer-
sity

Administration

Administrative offices
Resources for Harvard faculty & staff

Employment

Current non-faculty job openings

- [Visit the new President of Harvard, Lawrence H. Summers](#)
Inaugural speech, inauguration, biography, background info
- [Search Harvard University web sites](#)
- [Alphabetic index of Harvard University web sites](#)
- [Frequently asked questions about Harvard](#)
- [Contents of this web site](#)
- [Take an Online Tour of Harvard!](#)

આકૃતિ નં. 15.18 : હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટી વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

CWIS નું અન્ય ઉપકરણ એ મેસેચ્યુસેટ ઈન્સ્ટિ. ઓફ ટેકનોલોજી છે. (http://aweb.mit.edu)
આ સાઈટએ વ્યાપક રીતે આપેલ નીચે મુજબની માહિતી વિગતવાર ઉપલબ્ધ કરી આપે
છે.

- ◆ સ્પોટલાઈટ
- ◆ સમાચાર : વર્તમાન સમાચાર, સંશોધન, ઓપનકોર્સ વેર
- ◆ શિક્ષણ : પ્રવેશ, શાળા, અભ્યાસક્રમ અને ગ્રંથાલયો
- ◆ સંશોધન : પ્રયોગશાળાઓ, કેન્દ્રો અને કાર્યક્રમો,
- ◆ વહીવટ : (MIT)ના કાર્યાલય અને કાર્યક્રમો

- ◆ સાધન સામગ્રીઓ : પૂર્વ સદસ્યો માટે, ફેકલ્ટી, સ્ટાફ અને વિદ્યાર્થીઓ માટે
- ◆ કેમ્પસ : લાઈફ સ્ટુડન્ટ, કાર્યક્રમો, પ્રાપ્ય નોકરીઓ
- ◆ ઘટનાઓ : કેમ્પસના કાર્યક્રમો અને ઘટનાઓનું પંચાંગ
- ◆ MIT વિશે : કેમ્પસ વિશેનીહકીકતો, નકસો, આભાસી યાત્રા(વર્ચ્યુઅલ ટુર)
- ◆ સર્ચ : જેમાં આપ રસ ધરાવો છો તે કોઈ પણ

(ii) સમાજ વિદ્યાઓ :

CWIS ઉપર સમાજવિદ્યાના વિભાગોની માહિતી આપતી અગત્યની વેબસાઈટ નીચે મુજબ છે.

Campus Wide Information System(CWIS) Using WWW

(<http://www.hcc.hawaii.edu/hccinto/cwish/>)

Economics Departments, Institutes and Research Center(EDIRC) in the World/

(<http://ideas.ugam.ca.EDIRC/index.html>)

(iii) માનવ વિદ્યાઓ : CWIS ઉપર માનવવિદ્યાના વિભાગોની માહિતી આપતી અગત્યની વેબસાઈટ નીચે મુજબ છે.

મેસેચ્યુસેટ્સ યુનિવર્સિટી, અંગ્રેજી વિભાગ

(<http://www.umass.edu/english/links.html>)

શિકાગો યુનિવર્સિટીના માનવ વિદ્યા વિભાગ

(<http://humanities.uchicago.edu/humanities>)

UCSC માનવ વિદ્યા વિભાગ :

(<http://humwww.ucsc.edu>)

(1) તકનિકી રિપોર્ટ : શિક્ષણવિદ્યો અને સંશોધકો તેમજ સરકારી સંસ્થાઓ માટે તકનિકી રિપોર્ટ એ માહિતીનો એક અગત્યનો સ્ત્રોત છે. ખાસ કરીને STM શાખાના શિક્ષણવિદ્યો અને સંશોધકો તેમના રસના વિષયોમાં તકનિકી સંશોધન રિપોર્ટને ઉપલબ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરતા હોય છે. તેમનું(રિપોર્ટસ)નું મહત્ત્વ નીચે મુજબ છે.

- ◆ પ્રકાશિત સાહિત્યમાં તથ્ય નથી તેવું મહત્ત્વનું વધારાનું સાહિત્ય તેઓ પૂરું પાડે છે.
- ◆ તે વચગાળાના પ્રગતિ રિપોર્ટ તથા આર. એન્ડ ડી.ના પૂર્ણ થયેલા પ્રોજેક્ટની વિગત પૂરી પાડે છે.
- ◆ તે જર્નલ કે કોન્ફરન્સમાં હોય તેવા લેખો કરતા વિશેષ માહિતી પૂરી પાડે છે.
- ◆ તે પ્રકાશિત સાહિત્યમાં હોય તેના કરતા વિશેષ માહિતી પૂરી પાડે છે.
- ◆ તે પ્રકાશિત સાહિત્યમાં હોય તેના કરતા વિશેષ, આવિર્ભાવ પામી રહેલ હોય તેવી માહિતી પૂરીપાડે છે.

ઈન્ટરનેટની મદદથી હવે આ સ્ત્રોત સહજ રીતે ઉપલબ્ધ બનાવે છે તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે :

Langley Technical Report Server(LTRS)

(<http://techreports.larc.nasa.gov/ttrs>)

LTRS એ એક એવી સેવા પૂરી પાડે છે કે ઉપભોક્તાને NASA દ્વારા પ્રકાશિત ઓનલાઈન દસ્તાવેજો કે જેમાં મીટીંગ દરમિયાનની રજૂઆતો, જર્નલના લેખો, પરિસંવાદની રજૂઆતો અને તકનિકી રિપોર્ટનો સમાવેશ થાય છે. તે ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. ઘણા દસ્તાવેજો કોમ્પેક્ટ પોસ્ટ સ્ક્રીનના રૂપે તથા PDF સ્વરૂપે ઉપલબ્ધ હોય છે. તમામ દસ્તાવેજો એ અમર્યાદિત હોય છે અને તે જાહેર રીતે ઉપલબ્ધ હોય છે.

(NASA Technical Report Server([http://techrepts.larc.nasa.gov/cgi-bin / NTRS](http://techrepts.larc.nasa.gov/cgi-bin/NTRS)): નાસા ટેકનિકલ રિપોર્ટ સર્વર(NTRS) એ એક પ્રાયોગિક સેવા છે કે જે NASAના વિવિધ કેન્દ્રો અને કાર્યક્રમો દ્વારા નિયંત્રિત એવા વિવિધ સ્તર અને તકનિકી ઉપલોકતાને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. વિશેષતઃ આ અલગ WAIS સર્વિસની સંકલિત ઈન્ટરફેસ છે. NTRS એ વિવિધ સર્વિસની સુપરસેટ છે તથા સર્વિસને કે સર્વિસની સ્થાપિત ધોરણાનુસારની યાદી છે. NTRS એ વિવિધ રિપોર્ટ અને સાર સર્વિસ દ્વારા લક્ષ્ય બનાવાયેલા વિવિધ સંશોધન સમુદાયના ઉપયોગ માટે તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. તે ઈન્ટરનેટ / વર્લ્ડવાઈડ વેબ સમુદાયના તમામ સભ્યો ઉપયોગ કરી શકે તે માટે ખુલ્લું હોય છે. તેના હોમપેજની સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ(પડદા પરની છબી) નીચે રજૂ કરેલ છે.

Quick Start / More Info / Searching Tips / What's New / Give Feedback About NTRS

Enter Search Keywords: (AND, OR & NOT are available)

Begin Search
Execute Search

Select the databases you would like to search:

☐ Ames Research Center
☐ Astronomy & Astrophysics (ADS)
☒ Dryden Flight Research Center
☐ Glenn Research Center
☐ Goddard Institute for Space Studies
☒ Goddard Space Flight Center
☐ ICASE
☒ Jet Propulsion Laboratory
☐ Johnson Space Center
☐ Kennedy Space Center | ☒ Langley Research Center
☐ LANL Astrophysics e-Prints (ADS)
☒ Marshall Space Flight Center
☐ NACA Reports (abstracts only)
☐ NACA Reports (full text)
☐ Physics and Geophysics (ADS)
☒ CASITRS (RECONselect)
☐ Selected Current Aerospace Notices
☐ Space Instrumentation (ADS)
☐ Stennis Space Center |
|---|---|

આકૃતિ 15.19 નાસા ટેકનિકલ રિપોર્ટ સર્વર વેબસાઈટના હોમપેજની પડદા પરની છબી
(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

(m) ગ્રંથાલયો અને સૂચિઓ :

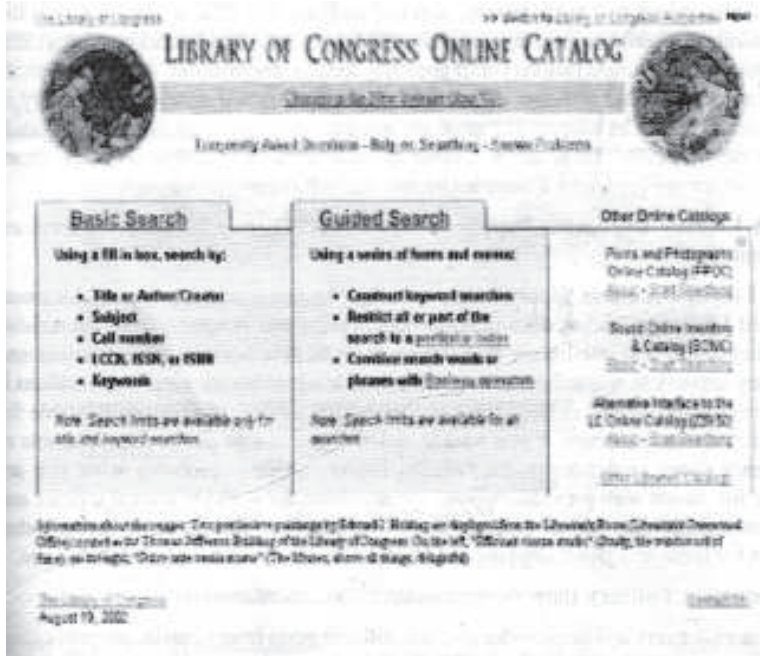
ગ્રંથાલય ગ્રંથ સૂચિઓએ ગ્રંથાલયમાં પ્રાપ્ય એવા તમામ સાહિત્યની યાદી રજૂ કરે છે. વધુમાં, તે પ્રાપ્ય છે કે નહિ અને તેમાં કેટલા સમય માટે ઉછીનું લઈ શકાશે તેની પણ માહિતી આપે છે. હાલમાં, અન્ય કોઈ વ્યક્તિ લોન પર લઈ ગયેલ હોય તેવા સાહિત્યનું પોતાના ઉપયોગ માટે અનામત(રિઝર્વેશન) કરી શકાય છે. ગ્રંથાલય સૂચિમાંથી તમને નીચેની વિગતો પ્રાપ્ત થાય છે.

- ◆ પુસ્તકો
- ◆ સામયિકો(ઉદા. જર્નલ, મેગેઝીન, વર્તમાનપત્રો, અહેવાલો અને અધિકૃત પ્રકાશનો)
- ◆ નાની પત્રિકા(ચોપાનિયા) અને અધિકૃત દસ્તાવેજો
- ◆ મહાશોધ નિબંધ
- ◆ દશ્ય શ્રાવ્ય સાહિત્ય
- ◆ માઈક્રોફીસ અને માઈક્રો ફોર્મ્સ
- ◆ ઈલેક્ટ્રોનિક સાધન સામગ્રી

(a) **The Library Congress Online Catalogue :** (<http://catalogue.loc.gov>)

લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ ઓનલાઈન કેટલોગએ ગ્રંથાલય દ્વારા સંગ્રહિત વિશાળ સાહિત્યની યાદીઓનો ડેટાબેઝ છે. આ યાદીઓ ઉપરાંત, ઓનલાઈન સૂચિ એ આંતર સંદર્ભ નોટ અને વિતરણ સ્થિતિ તેમજ ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ હોય તેવા સાહિત્ય વિશેની માહિતી આપે છે.

લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ એ આશરે 12 મિલિયનથી વધુ પુસ્તકો, શ્રેણીઓ, કમ્પ્યુટર ફાઈલ, હસ્તપ્રતો, આલેખન સાહિત્ય, સંગીત ધ્વનિ, રેકોર્ડિંગ તથા દશ્ય સાહિત્યના રેકોર્ડ ધરાવે છે. આ ગ્રંથસૂચિએ ઉપભોક્તાને કોસ સંદર્ભ તથા સ્કોપનોટ જેવી શોધ માટેની મદદ પૂરીપાડે છે. આ સૂચિ રેકોર્ડ્સ એ એક જ સંકલિત ડેટાબેઝ તરીકે હોય છે અને તે સાહિત્યના પ્રકાર, ભાષા, ગ્રંથસૂચિની તારીખ કે કાર્યરત વિતરણ સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, અલગ કરવામાં આવતા નથી. એક સંકલિત ડેટાબેઝ તરીકે ઓનલાઈન ગ્રંથસૂચિ એ અગાઉના ડેટાબેઝની 3.2 મિલિયન જેટલી ગ્રંથ સૂચિઓને સાંકળી લે છે. આ ગ્રંથ સૂચિઓ મુખ્યત્વે 1898 થી 1980 દરમિયાન ગ્રંથસૂચિ થયેલા એવા પુસ્તકો અને શ્રેણીને સમાવિષ્ટ કરે છે કે જેનું હાલમાં વર્તમાન ગ્રંથસૂચિ ધોરણો અને વર્તમાન ભાષા અને પ્રયોગો સાથે તાદાત્મ્ય સાધવા સંપાદનનું કાર્ય થઈ રહેલ છે. નીચે LC Online કેટલોગ વેબસાઈટના સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ(પડદા પરની છબી) રજૂ કરેલી છે.

આકૃતિ 15.19 : લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ ઓનલાઈન કેટલોગની વેબસાઈટની પડદા પરની છબી
(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

Questia(<http://www.questia.com>)

આ સંભવત: વિશ્વનું સૌથી મોટું ઓનલાઈન ગ્રંથાલય માનવામાં આવે છે. તેમાં દસ્તાવેજો વિષયવાર ગોઠવવામાં આવેલ છે.

(n) પેટન્ટસ(સનદો) :

યુ.એસ. પેટન્ટ એન્ડ ટ્રેડમાર્ક ઓફિસ પબ્લિકેશનના મતે શોધ માટેની પેટન્ટ(સનદ) એ શોધક માટે સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલ માલિકી હક છે. એ તે હક છે કે જે રાજ્યોને તે શોધ બતાવવા, ઉપયોગ કરવા કે વેચવાથી પ્રતિબંધિત કરે છે. જે મંજૂર કરવામાં આવે છે તે બનાવવા, ઉપયોગ કરવા કે વેચવા માટેનો હક નહિ, પરંતુ અન્યોને તે શોધ બનાવવા ઉપયોગ કરવા કે વેચવા માટે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવે છે.

સનદ કેવી રીતે ફાઈલ કરવી, વગેરે જેવી સામાન્ય જે માહિતી મેળવવા માટે કેટલાંક સ્ત્રોત હોય છે. ઉદા., જનરલ ઈન્ફર્મેશન પેટન્ટ(<http://www.uspto.gov/web/offices/pac/doc/general/index.html>) એ આવો સ્ત્રોત છે.

ઈન્ટરનેટ પર આવા સ્ત્રોતના અસંખ્ય સંગ્રહો છે. જેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

US પેટન્ટ એન્ડ ટ્રેડ ઓફિસ(<http://www.uspto.gov>)

PTO એ યુ.એસ.ની ઔદ્યોગિક અને તકનિકી પ્રગતિને બિરદાવે છે અને નીચેની પ્રવિધિઓ દ્વારા દેશના અર્થતંત્રને મજબૂતબનાવે છે.

- ◆ સનદ અને ટ્રેડમાર્કને લગતા કાયદાઓની વહીવટી કામગીરી દ્વારા.
- ◆ સનદ, ટ્રેડમાર્ક અને કોપીરાઈટના સંરક્ષણ માટે વાણિજ્ય સચિવ, યુ.એસ.ના પ્રમુખ તથા વહીવટને સલાહ આપીને.
- ◆ ઈન્ટેલએક્યુઅલ પ્રોપર્ટીના વ્યાપાર સંબંધિત ખ્યાલો વિશે વાણિજ્ય સચિવ યુ.એસ.ના પ્રમુખ તથા વહીવટને સલાહ આપીને.

યુ.એસ.ના 1.1.1976થી શરૂ કરીને મંજૂર કરવામાં આવેલા સનદના બીબીઓગ્રાફીક્સ ડેટા(ગ્રંથસૂચિ ડેટા)ને નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ કરાવે છે અને યુ.એસ. તેમજ અન્ય દેશોમાં તેના સંપૂર્ણ ટેક્સ સનદના સંગ્રહને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

- (o) **Document Delivery** : ડોક્યુમેન્ટ ડિલીવરી સર્વિસ એ લાયબ્રેરીના ઈન્ટરલાયબ્રેરી લોન પ્રવૃત્તિનો એક મહત્વનો ઘટક છે, કે જે તે ઉપભોક્તાઓને દસ્તાવેજના સ્થાન વિશેની જ નહિ પરંતુ દસ્તાવેજની માહિતી પૂરી પાડે છે. ડોક્યુમેન્ટ ડિલીવરી સર્વિસ અથવા DDS એ સામાન્ય રીતે શૂલ્ક આધારિત સેવા છે કે જે વિવિધ યુનિ અને અન્ય માહિતી પૂરી પાડનારાઓ/ સંસ્થાઓ દ્વારા ફેકલ્ટી, સ્ટાફ તથા વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત ધંધાકીય સંસ્થા, ઉદ્યોગ અને સ્વતંત્ર સંશોધકો વગેરેને પૂરી પાડવામાં આવે છે. ડોક્યુમેન્ટ ડિલીવરી સ્ટાફ એ વિવિધ દસ્તાવેજો કે જે ગ્રંથાલયોમાં ઉપલબ્ધ થઈ શકે તેમ છે તે શોધે છે, તેની નકલ કરાવે છે અને તે ગ્રાહકોના કાર્યાલય કે ઘરે મોકલી આપે છે અથવા જે તે સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ છે ત્યાંથી મેળવે છે અને તેને પરંપરાગત પોસ્ટ કે ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમ દ્વારા મોકલે છે. ઈન્ટરનેટ પર આવી ઘણી સેવાઓ ઉપલબ્ધ છે જે પૈકીની મોટાભાગની શૂલ્ક આધારિત છે તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

British Library Document Supply Centre(BLDSC) :

(<http://www.bl.uk/services/document.html>)

બ્રિટિશ લાયબ્રેરી ડોક્યુમેન્ટ સપ્લાય સેન્ટર એ આપના તમામ દસ્તાવેજ જરૂરિયાતનો એકમાત્ર સૌથી મોટો સ્ત્રોત છે. BLDSC એ દસ્તાવેજ પૂરા પાડનારમાં વિશ્વમાં એક સૌથી અગ્રગણ્ય સંસ્થા છે. BLDSC એ તેના વિશાળ સંગ્રહ અને તેની લાયબ્રેરી નેટવર્કમાંથી તમામ પ્રકારના ગ્રંથાલય અને સંસ્થાઓમાં સંશોધનો અને વિદ્વાનોને ત્વરિત અને સુસ્પષ્ટ દસ્તાવેજ પૂરા પાડવા અને આંતર ગ્રંથાલય લોન સેવા પૂરી પાડવાનું કાર્ય કરે છે. આમ, યુ.કે. તથા દરિયાપારના ગ્રાહકો માટે પ્રાપ્ય સેવાઓ માટે રજીસ્ટર થઈ શકો છો. જો આપ સીધા જ

કોઈ વિશિષ્ટ જર્નલ લેખ અથવા કોન્ફરન્સ પેપરનો ઓર્ડર કરવા માગતા હોવ તો આપે તેની આર્ટિકલ્સ ડાઈરેક્ટ સેવાનો લાભ લેવો જોઈએ. તેના વેબમાં જે તે જર્નલ લેખ તથા કોન્ફરન્સ પેપર શોધવા માટે તેમજ તેનો વેબ દ્વારા ઓર્ડર આપવા માટે નીચેની સુવિધા ઉપલબ્ધ છે. આ સાર્ટમાં 'તજણો માટે અન્ય સેવાઓ' દ્વારા લાયબ્રેરીના સાહિત્યનો વધુ ઉપયોગ થઈ શકે તેવી વ્યવસ્થા સમાવિષ્ટ કરી લેવામાં આવે છે.

ISI Document Delivery

(<http://www.isinet.com/documentdelivery>)

ISI ડેટાબેઝમાંથી કે જે અન્યત્રથી કોઈ પણ પ્રકાશનની સંપૂર્ણ ટેક્સની આભાસી રીતે ઉપલબ્ધિઓ દસ્તાવેજની ડિલીવરી સિસ્ટમ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે. આ અનુકૂળ, ઝડપી અને સરળ સેવાએ વ્યાપક કવરેજ, પ્રમાણિત ગ્રાહક સેવા, ઝડપી અને વિવિધ ડિલિવરીના વિકલ્પો અને સક્ષમ પ્રબંધ ઉપકરણો પૂરા પાડે છે. આ પદ્ધતિ નીચેની બાબતો પૂરી પાડે છે.

- ◆ એક જ સ્થળે શોધિંગ : તે સુસ્પષ્ટ, સંકલન દ્વારા સંશોધન જર્નલો, પરિસંવાદ પ્રોસીડીંગ્સ અને પેપર્સ, પુસ્તકોના પ્રકરણો, તકનીકી રીપોર્ટ, સરકારી રીપોર્ટ, વાર્ષિક રીપોર્ટ, ધોરણો અને મોનોગ્રાફ વિગેરેની એક જ સ્થળે ખરીદીની સુવિધા પૂરી પાડે છે.
- ◆ તે જે તે સંશોધકને ISI સંગ્રહમાંના દસ્તાવેજના ઓર્ડર 24 કલાકમાં પૂર્ણ કરે છે અને ફેક્સ દ્વારા(તમારી વિનંતીની 30 મિનિટમાં ડિલીવરી કરે છે. કુરિયર કે પરંપરાગત કોલ સર્વિસ દ્વારા ડિલીવરીના વિકલ્પ આપીને જોઈતી માહિતી ઝડપથી પહોંચાડી આપે છે.
- ◆ તે ઓર્ડર તેમજ ખાતા વિશેની પરિસ્થિતિ પર નજર રાખે છે તે તેના વ્યવસાયિક મદદના સ્ટાફ દ્વારા ઓર્ડરના સ્ટેટસ તેમજ કન્ફર્મ ઓર્ડરના ભાવ અને ચૂકવણીના બેલેન્સની માહિતી રાખે છે.

તે છૂટક(ઈતર) ખર્ચને સામેલ કર્યા વિના, હિસાબોને ચોખ્ખા રાખે છે. તમામ સાહિત્યને એક પ્રમાણભૂત પ્રોસેસિંગ ફી અને પરિવર્તનીય કોપી રાઈટ ફી હોય છે. તે કોપીરાઈટ ક્લીયર્ડ થયેલા હોય છે.

(p) Reference Sources(સંદર્ભ સ્ત્રોતો) :

ઈન્ટરનેટ પર અસંખ્ય સંદર્ભ સ્ત્રોતો જેવા કે જોડણીકોશ, નિર્દેશિકાઓ અને અન્ય સંદર્ભ સાહિત્ય નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ હોય છે. તેમાં સામેલ માહિતીના આધારે સંદર્ભ સ્ત્રોતને બે કેટગરીમાં વિભાજીત કરવામાં આવે છે.

- ◆ વિશિષ્ટ સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ
- ◆ સામાન્ય સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ
- ◆ વિશિષ્ટ સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ(Special Reference Resources)

માનવ વિદ્યા સંદર્ભ સ્ત્રોત(<http://www.library.siue.edu/lib/info/refhum.html>)

- ◆ સામાન્ય સંદર્ભ સાધન સામગ્રી(General Refernces Resources)

Web of Online dictionaries :(<http://www.yourdictionary.com>)

તે Ak104 થી Z414 ભાષામાં ઓનલાઈન જોડણીકોશ માટેની લિન્ક પૂરી પાડે છે. તદુપરાંત, વિવિધ ભાષામાં જોડણી કોશ અને અન્ય ભાષા માટે સાધનો પૂરા પેડે છે.

આકૃતિ 15.21 : Dictionary.com વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

Dictionary.com :(<http://www.dictionary.reference.com>)

Dictionary.com એ લેક્સીકો પબ્લિશીંગ ગ્રુપ(<http://www.lexico.com>) દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલી ઈન્ટરનેટ ઉપર ભાષા સંદર્ભને લગતા ઉત્પાદનો અને સેવાઓ પૂરી પાડતી વેબસાઈટ છે. આ સાઈટ એ વિવિધ જોડણી કોશની લિન્ક પૂરી પાડે છે કે જેના દ્વારા એક જ સ્થળે વિવિધ શબ્દકોષની સર્ચ ઉપલબ્ધ બને છે. શબ્દકોશનો ઉપયોગ કરવા માટે તમારે પ્રત્યેક પેજની ઉપરના ભાગમાં દર્શ્યમાન એવો વાદળી સર્ચ બોક્ષમાં માત્ર શબ્દ ટાઈપ કરવાનો હોય છે અને ત્યારબાદ 'Look it up' બટન ઉપર ક્લિક કરવાનું હોય છે. ત્યાર પછી, તે સાઈટ ઉપર ઉપલબ્ધ શબ્દકોશમાં તે શબ્દની શોધ કરે છે.(આ સાઈટના હોમપેજ પર આવા બધા શબ્દકોશની યાદી પ્રદર્શિત થયેલી હોય છે.) જો તમે શબ્દની જોડણી ન જાણતા હો તો માત્ર અનુમાનથી શબ્દ લખો અને જો તમે ખોટા હશો તો તે તમને સૂચનાઓની યાદી પૂરી પાડશે.

Encyclopedia.com :(<http://www.encyclopedia.com>)

Encyclopedia.com એ ઈન્ટરનેટનો પ્રમુખ નિ:શુલ્ક વિશ્વકોશ છે કે જે ઉપભોક્તાને કોલંબિયા વિશ્વકોશની છઠ્ઠી આવૃત્તિમાંથી આશરે 57,000થી વધુ વારંવાર અપડેટ થતા લેખને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. પ્રત્યેક લેખ એ વર્તમાનપત્ર અને સામયિકો, લેખો, ચિત્ર તેમજ નકશા વગેરેમાંથી સમાવિષ્ટ હોય છે કે જે ઈ-લાયબ્રેરી દ્વારા ઉપલબ્ધ કરવામાં આવે છે. ઈ-લાયબ્રેરીએ તમામ યુગના માહિતી ઈચ્છુકો માટે સુસ્પષ્ટ ડિજિટલ આર્કાઈવ્સ છે કે જેના દ્વારા સંપૂર્ણ ટેક્સ, ન્યુઝપેપર અને મેગેઝીન લેખો, ટેલિવિઝન તથા રેડિયો હસ્તપ્રત આંતરરાષ્ટ્રીય ન્યુઝ વાયર પ્રશિષ્ટ ચોપડીઓ, નકશાઓ, છબીઓ તેમજ સાહિત્ય કળા અને સંદર્ભ ગ્રંથોની મુખ્ય કૃતિઓના 13 મીલીયનથી વધુ દસ્તાવેજો પ્રાપ્ત થાય છે. વિવિધ ઈ-લાયબ્રેરી આર્કાઈવ્સ દ્વારા સાંપ્રત અને ઐતિહાસિક ઘટનાઓ વિશેની માહિતી પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. સામાન્ય સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ સહિતના અન્ય ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

Refdesk.com : (<http://www.refdesk.com>)

Refdesk એ માત્ર સૂચકાંક(ઈન્ડેક્સીંગ) ગુણવત્તાની ઈન્ટરનેટ સાઈટ છે કે જે આ સાઈટ જોનારાઓને સાઈટ શોધવા માટે મદદરૂપ થાય છે. Refdesk.comના મુખ્ય ત્રણ ધ્યેયો છે.(1) ઝડપથી ઉપલબ્ધિ,(2) સ્ફૂરણાત્મક અને સરળ શોધ, અને(3) સુસ્પષ્ટ વિષયવસ્તુ. આ સાઈટ તમામ ક્ષેત્રમાં વ્યાપક ફલક ધરાવે છે.

Encyclopediia Britannica Online : <http://www.britannica.com>)

ભૂતકાળમાં તેના સંપૂર્ણ સેટની ખરીદીમાં 3000 પાઉન્ડથી વધુ ખર્ચ થતો હતો. પરંતુ હવે આ વિશ્વકોશના 32 ભાગો અથવા 44 મિલિયન શબ્દો ઈન્ટરનેટ પર તદ્દન મફતમાં પ્રાપ્ય છે. આ પ્રખ્યાત વિશ્વકોશ કોઈ શબ્દની શોધ ઉપરાંત તે પ્રત્યેક વિષય જેની તમે શોધ કરો છો તેની વેબ ઉપરની સૌથી વધુ માહિતી પૂરી પાડનારી સાઈટ પરની લિન્ક તમને બતાવે છે અને તમારા પ્રશ્નના ઉત્તર માટે તમને એ પ્રશ્ન સંલગ્ન પુસ્તકો, સામયિક લેખો વિશે માહિતી પૂરી પાડે છે.

Merck Manual(<http://www.merck.com/pubs>)

Merc મેન્યુઅલ ઔષધ વિજ્ઞાન ક્ષેત્રે વિશ્વમાં સૌથી વધુ ઉપયોગમાં લેવાતી સાઈટ છે. 300થી વધુ નિષ્ણાતો દ્વારા લખાયેલી તે વિશ્વના ઘણાં જ વિપરીત રોગ વિશેની માહિતી સાંકળી લે છે.

Yahoo ! Reference :(<http://dir.yahoo.com/Reference/>)

Yahoo ! Reference) એ શબ્દ કોશ, વિશ્વકોશ ઉક્તિઓ અને વૈશ્વિક હકીકતોનો સમાવેશ કરે છે.

World Fact Book(<http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/index.html>)

પ્રત્યેક વર્ષે પુનર્ગઠિત થતી અને સાંપ્રત મુદ્દાઓને સાંકળી લેતી આ સાઈટ એ CIA દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવી છે. તે વિશ્વના તમામ દેશોને ભૂગોળ, વસ્તી, સરકાર, અર્થતંત્ર, સંચાર, પરિવહન અને સેના વિશેની માહિતી આપે છે. તે વિવિધ પ્રકારના નકશાઓ પણ ઉપલબ્ધ બનાવે છે.

The World Wide Gazette(<http://www.c-allen.dircon.co.uk>)

આ સાઈટ એ દેશની હકીકત વિશેની મોટી પ્રાયોગિક માહિતી પૂરી પાડે છે. જેમાં મોટા ડેટાબેઝ નકશા સાથેના જોડાણ, વેબઉપર ઉપલબ્ધ માહિતી, વર્તમાન પ્રવાહો, સરકાર અને અર્થશાસ્ત્ર, મુસાફરી તથા ઉડાનના ડેટા અને અન્ય સ્ત્રોતોનો સમાવેશ થાય છે.

(q) **અન્ય સાધન સામગ્રીઓ** : ઉપર ચર્ચા કર્યા પ્રમાણેની સાધન સામગ્રીઓ ઉપરાંત કેટલાક ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોત સંગ્રહ એવા છે કે જેમને અન્ય સ્ત્રોતના સમૂહ હેઠળ નીચે મુજબ રજૂ કરી શકાય છે.

◆ **Data Centers** : ડેટા સેન્ટર એ સાઈટ છે કે જે ડેટાબેન્ક ધરાવે છે અને તે વિશિષ્ટ વિષય પર વાસ્તવિક આંકડાશાસ્ત્રીય ડેટા પૂરો પાડે છે. જે ક્ષેત્રોમાં આંકડાકીય ડેટા જરૂરી હોય છે તે માટે આ અતિ મહત્વનો સ્ત્રોત છે. ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

The Humanities and Social Sciences Data Center

(<http://www.scc.rutgers.edu/datacenter/humanities/about.htm>)

એલેક્ઝાન્ડર લાયબ્રેરી ખાતે ઉપલબ્ધ એવા આ ડેટા સેન્ટર એ રુટજરના ફેકલ્ટી, વિદ્યાર્થીઓ અને અન્ય વિદ્વાનો માટે એક અનોખો સ્ત્રોત છે. આ ડેટાસેન્ટર એ રુટજર યુનિવર્સિટીના લાયબ્રેરીના સરકાર,(ICPSR) ઈન્ટર યુનિવર્સિટી કોન્સોર્ટિયમ ફોર પોલીટીકલ એન્ડ સોશીયલ રીસર્ચને માહિતી ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. આ કેન્દ્રએ અન્યત્ર એકઠા કરવામાં આવેલા સાંપ્રત અને નવીન ડેટાને સ્પષ્ટ કરવાનું કાર્ય કરે છે.

ડેટા સેન્ટર એ કેટલાક સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટ ધરાવતા ડેટાની ઉપલબ્ધિ શક્ય બનાવે છે. જેવા કે પેકહાર્ડ હ્યુમેનીસ્ટ ઈન્ટીટ્યૂટ ડેટાબેઝ થીસોરસ લીગે પ્રેસ, ઓક્સફોર્ડ ઈંગ્લીશ ડિક્શનરી CETDOC અને Letteratura Italiana Zanichelli તે વેબ આધારિત ડેટાબેઝના સંપૂર્ણ ટેક્સને ઉપલબ્ધ કરવા માટે યોગ્ય મદદ કરે છે. કે જેના માટે તે પૂરક દસ્તાવેજ તથા ટ્યુટોરિયલ(માર્ગદર્શન) પૂરા પાડે છે. આવા કેટલાક ડેટાબેઝ આફ્રિકન અમેરિકન પોએટ્રી ડેટાબેઝ, ઈંગ્લીશ પોએટ્રી ડેટાબેઝ AIRTEL અને દાર્ટ માઉથ દાન્તે પ્રોજેક્ટ છે.

◆ **Research Resources/Research Projects (સંશોધન સાધન સામગ્રી/ સંશોધન પ્રોજેક્ટ)**

સંશોધન પ્રોજેક્ટ એ કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં પાયાની સાધન સામગ્રીનો એક સંકલિત ભાગ છે. સંશોધન સાધન સામગ્રીઓ / સંશોધન પ્રોજેક્ટ એ કોઈ પણ સંશોધક અને શિક્ષણવિદને તેના ક્ષેત્રમાં માહિતી શોધવા માટેની શરૂઆત કરવા માટેનો મહત્વના સ્ત્રોત છે કે જે વ્યાપક રીતે ઉપલબ્ધ છે અને તેમના ક્ષેત્રના સ્ત્રોતને શોધી આપે છે. આવા સ્ત્રોતો સંશોધકના રુચિના જે તે વિષયમાં સંશોધન માટે સાધનો શોધવાની લીન્ક પૂરી પાડે છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

Education Line(<http://www.leeds.ac.uk/edu.col>)

એજ્યુકેશન લાઈન એ નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ થઈ શકે તેવો કોન્ફરન્સ પેપર્સ, વર્કિંગ પેપર્સ અને ઇલેક્ટ્રોનિક સાહિત્યનો ડેટાબેઝ છે કે જે શૈક્ષણિક સંશોધન નીતિ અને પદ્ધતિને સાંકળી લે છે.

Social Science Research Resources(સમાજવિદ્યા સંશોધન સાધન સામગ્રી)(<http://socsci.colorado.edu/plosci/res/research.html>)

સમાજવિદ્યાના ક્ષેત્રમાં નીચેના ચાર વ્યાપક ક્ષેત્રમાં વર્ગીકૃત થતાં સ્ત્રોત મેળવવા માટેના એક મહત્વના ઘટક તરીકે તે કાર્ય કરે છે.(1) ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતને નોંધવા,(2) ઓનાલાઈન અભ્યાસક્રમો અને માર્ગદર્શિકા,(3) ડેટા એનાલીસીસમાં સમર પ્રોજેક્ટ,(4) સમાજવિદ્યા સંશોધન કેન્દ્ર

Voice of the Shuttle :(<http://vos.ucsb.edu>)

માનવ વિદ્યામાં નેટ ઉપર ઉપલબ્ધ એવા સ્ત્રોતોમાં સૌથી સુસ્પષ્ટ સ્ત્રોતોમાંનો એક આ સ્ત્રોત છે. તેમાં ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતને અનુક્રમિત કરવામાં આવે છે. તેમના શીર્ષક પ્રમાણે વહેંચવામાં આવે છે. જેવા કે, સાહિત્ય, સંસ્કૃતિ, જાતિ, સમસ્યાઓ, લઘુમતી અને ધાર્મિક અભ્યાસો, તેમજ માનવ વિદ્યાના સામાન્ય વિષયો સાંકળી લે છે. તે કેલિફોર્નિયા યુનિવર્સિટી, સાંતા બાર્બરાના અંગ્રેજી વિભાગ દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલ છે અને તેના દ્વારા તેનું નિયમન કરવામાં આવે છે.

Asia Resources on the World Wide Web(<http://www.asianst.org/asiawww.html>)

એશિયન અભ્યાસમંડળ દ્વારા સ્થાપિત આ વેબ એ એશિયાના અભ્યાસમાં અને વિશેષતઃ પૂર્વ એશિયા, દક્ષિણ પૂર્વ એશિયા અને દક્ષિણ એશિયાના અભ્યાસ માટેના સ્ત્રોત છે અને તે જર્નલ, વર્તમાનપત્ર, જોડણીકોશ, ગ્રંથાલય, વિડિયો તથાકળા વિશેની માહિતીની લિન્ક પૂરી પાડે છે.

Research It !(<http://www.itools.com/research>)

તે જોડણી કોશ અને એકોનીઝમ પરિવર્તનને ઉપલબ્ધ કરાવે છે તેના દ્વારા તમે શબ્દને વિવિધ ભાષામાં જોઈને એક ભાષામાંથી બીજી ભાષામાં અનુવાદિત કરી શકો છો. તદુપરાંત, ગ્રંથાલય, જીવનવૃત્તાંત, ભૌગોલિક અને નાણાંકીય સાધનો તથા યુ.એસ.એ. અને કેનેડાના ટેલિફોન નંબરો ઉપલબ્ધ થાય છે.

Vritual and Remote Experimental Laboratories(આભાસી અને દુરંત પ્રાયોગિક પ્રયોગશાળા) :

કેળવણી માટેના સાધનોમાં સંયુક્ત વર્ચ્યુઅલ લર્નિંગ એન્વાયરમેન્ટ એ એક સ્ત્રોત આધારિત અભિગમ છે. તે ઉચ્ચ શિક્ષણમાં વિદ્યાર્થીઓની બદલાતી જતી સંખ્યામાં કેટલેક અંશે મદદરૂપ થાય છે. વિદ્યાર્થીઓ ઓનલાઈન શીખવા માટેના સ્ત્રોત પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને ઘરના કમ્પ્યુટરથી જ તેમના સહ-અભ્યાસીઓના સંપર્કમાં રહી શકે છે.

ડીસ્કર્સિવ લર્નિંગ લેબ એ સમાજવિદ્યા ભાષા અને માનવ વિદ્યાના વિષયો માટે ખૂબ શ્રેષ્ઠ છે. ભાષાઓમાં તે વિદ્યાર્થીઓને તેમના નિશ્ચિત સમૂહમાં લેખન, વક્તવ્ય અને શ્રવણ

માટે અસરકારક નીવડે છે. તેના દ્વારા માનવવિદ્યામાં અને સમાજવિદ્યામાં અત્યંત મહત્વના છે તેવા સમૂહ ચર્ચા અને દલીલોમાં વિદ્યાર્થીઓ ભાગ લઈ શકે છે. હકીકતમાં, સહભાગી સાધનો કે જે ડિસ્કર્સીવ લર્નિંગ લેબમાં ઉપલબ્ધ થાય છે, તે દૂરના અંતરિયાળ વિદ્યાર્થીઓને તેમના સહઅભ્યાસી વિદ્યાર્થીઓ સાથે સંપર્કમાં રહેવાનો શ્રેષ્ઠ વિકલ્પ છે. ચર્ચા બોર્ડ એ આભાસી(Virtual) લર્નિંગ એન્વાયરમેન્ટમાં કેન્દ્રીય ઘટક તરીકે સ્વીકારી લેવું જોઈએ. તેમ છતાં, જો અંતરિયાળ લેબોરેટરી અસરકારક રીતે ઉપલબ્ધ કરવામાં આવે નહિ તો તે માત્ર વિડિયો કોન્ફરન્સ પૂરતી સીમીત રહી જાય છે તેના ઉદ્દરણ નીચે મુજબ છે.

Web-Lab Information Page :(<http://weblab.badm.sc.edu/web-lab-information/web-lab-information.htm>)

વેબ લેબ એ સમાજવિદ્યામાં પ્રયોગ માટે ડિજિટલ લાઈબ્રેરી સામે વર્ચ્યુઅલ લેબોરેટરી છે. નેશનલ સાયન્સ ફાઉન્ડેશનના ડિજિટલ લાયબ્રેરી ઈનીશીએટીવ દ્વારા આર્થિક સહાય મેળવેલ, આ વેબ એ અર્થશાસ્ત્ર અને સમાજશાસ્ત્રમાં સંશોધન અને શિક્ષણ માટે પ્રાયોગિક સોફ્ટવેર અને સંશોધન માટેના ડેટાની ઓનલાઈન લાયબ્રેરી પૂરી પાડે છે. તે પ્રાયોગિક સત્રો માટે સહભાગી લેબોરેટરીનું, નેટવર્ક પૂરું પાડે છે. વિશ્વમાં સ્થિત વેબલેબ- કોલલેબ સાથે સંકળાવવા માટે તમામે માત્ર વર્લ્ડમેપ કર ક્લિક કરવાનું રહે છે. વેબલેબ પ્રોજેક્ટનું સંક્ષિપ્ત વર્ણન PDF સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ હોય છે. આ સાઈટ એ ઉ. અમેરિકા, યુરોપ અને ન્યુઝીલેન્ડમાં ઉપલબ્ધ અન્ય સહભાગી પ્રાયોગિક સાઈટને સાંકળવા માટે મદદરૂપ થાય છે.

સાઉથ કેરોલીના યુનિવર્સિટી ખાતે આવી ત્રણ પ્રાયોગિક પ્રયોગશાળાઓ ઉપલબ્ધ છે. સમાજવિદ્યામાં ExMet અર્થશાસ્ત્રમાં Colwer-Lab અને વાણિજ્યિક તેમજ અર્થશાસ્ત્રમાં Beam-Lab છે કે જે આ સાઈટ દ્વારા ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે.

Directories : નિર્દેશિકા એ સર્ચસેવાઓ છે કે જે આવશ્યક સ્ત્રોતને ઓળખવામાં તેમજ ચોક્કસ વિષય જુથ કે થીમ પર મૂકવામાં મદદ કરે છે. નિર્દેશિકા દ્વારા સાધનો સર્ચ અને બ્રાઉઝ કરી શકાય છે. નિર્દેશિકામાં સામેલ કર્યા સિવાય સ્ત્રોતની સંગ્રહોની તેમની ગુણવત્તાના આધારે મૂલ્યાંકિત કરી શકાતા નથી. ઈન્ટરનેટ મારફતે પ્રત્યક્ષ હોય તેવી આવી ઘણી સર્ચ સેવાઓ સમાજવિદ્યામાં ઉપલબ્ધ છે. તમામ પ્રકારની નિર્દેશિકાઓ અને વિશેષજ્ઞ ઈ-મેઈલ નિર્દેશિકા હોય કે સંસ્થાકીય નિર્દેશિકા હોય તમામ ઉપલબ્ધ હોય છે. તેના દૃષ્ટાંત નીચે મુજબ છે.

DARE : Directories of Social Science Institutions, Specialists and Periodicals :(<http://database.unesco.org/dare>)

તે સમાજવિદ્યા સંશોધન અને તાલીમ સંસ્થાઓ, વિશેષજ્ઞો, દસ્તાવેજો અને માહિતી સેવાઓ તથા સમાજ વિદ્યાના સામયિકો તેમજ શાંતિ અને માનવ અધિકાર તાલીમ અને સંશોધન સંસ્થાઓના 10,000થી વધુ વૈશ્વિક સંદર્ભોને સાંકળી લે છે.

DRIS Research Information Systems World wide(વૈશ્વિક સંશોધન માહિતી પદ્ધતિ :(<http://www.niwi.knaw.nl/en/oi/dris/toon>)

ઈન્ફર્મેશન DRIS એ વર્તમાન સંશોધન માહિતી પદ્ધતિનો વૈશ્વિક ખ્યાલ આપે છે. DRIS હેઠળ સાંકળી લેવામાં આવેલી માહિતી પદ્ધતિઓએ સંશોધન સંસ્થાઓ, સંશોધકો / વૈજ્ઞાનિકો(નિષ્ણાતો) અથવા સંશોધન પ્રોજેક્ટ / પ્રોગ્રામ વિશેની માહિતી પૂરી પાડે છે. કેટલીક માહિતી પદ્ધતિઓ પ્રકાશન, સનદ(પેટન્ટ) અને(અથવા) પરિસંવાદ લેખોને પણ આવરી લે છે. તેમ છતાં, અહીં પૂર્ણતઃ ગ્રંથસૂચિય પદ્ધતિને સમાવિષ્ટ કરવામાં આવતી નથી. DRIS એ નિ:શુલ્ક પૂરી પાડવામાં આવે છે.

Online Documents(ઓનલાઈન દસ્તાવેજો) :

ઈન્ટરનેટ પર પરંપરાગત ટેક્સબુક નિ:શુલ્ક પ્રાપ્ત થવા દેતી નથી. તેમ છતાં કેટલાક શિક્ષણ વિદ્યોએ પોતાની ખુદની ઓનલાઈન ટેક્સ્ટબુકનું સર્જન કર્યું હોય છે અને તે ઘણીવાર શ્રેષ્ઠ ગુણવત્તાની સુસ્પષ્ટ વિષય સજ્જતા ધરાવતી અને સારી આંતરક્રિયાઓ ધરાવતી હોય છે. તેના ઉદાહરણ છે.

The Web Center for Social Research Methods :

(<http://www.socialresearchmethod.net/kb/index.htm>)

રીસર્ચ મેથડ નોલેજ(જ્ઞાન આધારિત સંશોધન પદ્ધતિ) એ વેબ આધારિત સંપૂર્ણ ટેક્સબુક છે કે જે સમાજવિદ્યાની સંશોધન પદ્ધતિમાં પૂર્વસ્નાતક અને સ્નાતક કક્ષાના અભ્યાસક્રમમાં વિષયોમાં પ્રારંભિક ચર્ચાના સ્વરૂપમાં દર્શાવે છે. તે સમગ્ર સંશોધન પ્રક્રિયાને સમાવિષ્ટ કરે છે. સંશોધન પુલની રચના કરવી, સેમ્પલિંગ નમૂના(સંભવના અને અસંભવના), માપન(સર્વે, સ્કેલિંગ), ગુણવત્તાદર્શક અને ઓબ્યુઝીવ(પરાણે ઘૂસાડયા વિના), સંશોધન રચના(પ્રયોગાત્મક અને અંશત:(લગભગ /દિખીતી) પ્રયોગાત્મક ડેટા પૃથક્કરણ અને સંશોધનપત્ર લેખન તે સંશોધનમાં માન્યતાનો(સ્વીકૃતિ)નો ખ્યાલ, માપનની વિશ્વસનીયતા અને મૂલ્યો અને જ્ઞાન આધારિત એ અન્ય વાણિજ્યિક રીતે ઉપલબ્ધ સંશોધન પદ્ધતિ ટેક્સથી અલગ છે. તે સંશોધનના નવોદિત અને અનુભવી વિદ્યાર્થીને અવિધિસરના વાર્તાલાપની શૈલી દ્વારા સમજાવે છે. તેમાં સંપૂર્ણ હાયપર લીન્ક ટેક્સ હોય છે કે જે સાંપ્રત અભ્યાસ પદ્ધતિ સાથે સંકલિત થઈ શકે છેઅથવા અનુભવી સંશોધકના સ્ત્રોત પુસ્તક તરીકે જે માત્ર બ્રાઉઝ કરવા ઇચ્છે છે તે રીતે ઉપયોગી થઈ શકે છે.

On Line Multimedia Projects and Exhibits :

મલ્ટીમીડીયા પ્રોજેક્ટ અને નિર્દેશન એ માનવવિદ્યાના ક્ષેત્રમાં સ્ત્રોત તરીકે વિશેષ મહત્વ ધરાવે છે. મલ્ટીમીડીયાનો અર્થ એક સાથે દૃશ્ય, શ્રાવ્ય, ટેક્સ્ટ, ગ્રાફિક્સ(3D) દૃશ્યો વગેરેનો સમન્વય તેથી તે ઉત્પાદનસ્ત્રોતના આભાસી પ્રદર્શનની સુવિધા પૂરી પાડે છે. આવા મલ્ટીમિડિયા સ્ત્રોત સંગ્રહના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

Alive TV :(<http://www.ktca.org/alive/season12.html>)

Alive TV એ કલાકારનું સર્જન છે કે જે “સર્જન આપણીસાથે માત્ર માનવ આત્મા દ્વારા અવિરતપણે પડકારોને ઝીલવા અંગેનું નિદર્શન કરે છે.”

The Electronics Academic Village :

(<http://jefferson.village.virginia.edu/home.html>)

તે ટેક્સ્ટ હાઈપર મિડિયા પ્રોજેક્ટ, તકનિકી અને સંશોધન અહેવાલો અને અન્ય પ્રોજેક્ટ કે જે કળા, માનવ વિદ્યા અને સમાજવિદ્યાને ટેકનોલોજી પૂરી પાડે છે. તેમાં કુતુહલ મિશ્રણ છે. તે વર્જિનિયા યુનિવર્સિટીના ઈન્સ્ટીટ્યૂટ એડવાન્સ ટેકનોલોજી ઇન હ્યુમેનીટીસ દ્વારા વિકસાવવામાં આવ્યું છે.

Humanities Interactive(http://www.humanitiesinteractive.org/a_base.html)

ટેક્સાસ કાઉન્સિલ ફોર હ્યુમેનીટીસના ટેક્સાસ ન્યુમેનીટીસ રીસોર્સ સેન્ટર દ્વારા રજૂ કરાયેલું આ 50 વેબનું પ્રદર્શન કે જે માનવ સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારનું આલેખીય પ્રદર્શન સાંકળી લે છે. અન્ય વર્તમાન નિદર્શનમાં “Border Studies, Bondfire of Liberties : Censorship of humanities "Newscast from the Past" June 15, 1215) ની મુવી ક્લિપ્સ છે.

Library of Congress Online Exhibits) : લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ ઓનલાઈન નિદર્શન(<http://icweb.loc.gov/exhibits/>)

આ સાઈટ્સ એ કળાનિદર્શનનો અમૂલ્ય સ્ત્રોત પૂરો પાડે છે અને હાલમાં નિદર્શનમાં હોય તેવા પ્રદર્શનો બનાવે છે. જેવા કે Treasure-Talks પ્રદર્શિત કે જે હાલમાં પ્રદર્શિત થઈ રહ્યા છે અને બીજા ઘણા બધા દર્શાવે છે કે, આ સાઈટ એ કલાકારો અને કલારસિકો માટે સારી છે.

અન્ય(Others) : આ સ્ત્રોત સંગ્રહ ઉપરાંત અન્ય ઘણાં સ્ત્રોત સંગ્રહ છે ઈન્ટરનેટ પર સતત નવા સ્ત્રોત સંગ્રહ ઉમેરાતા જાય છે. તેથી આવી કોઈ પણ યાદી એ પૂર્ણ નથી તેમ છતાં તેટલું જરૂરથી પુનઃ ઉચ્ચારિત કરી શકાય કે જુદા જુદા પ્રકારના સ્ત્રોત એક કરતા વધારે પ્રકારના સ્ત્રોતમાં વર્ગીકૃત થઈ શકતા હોય છે. તેથી જ, વિવિધ પ્રકારની સાધન સામગ્રીમાં સ્ત્રોતનો

ઓવરલેપ(એકબીજામાં ભળી જવાની ક્રિયા) નિભાવી ન શકાય તે હકીકત છે
સાધનસામગ્રીની કક્ષાના આધારે માહિતી સાધન સામગ્રીઓ : સાધન સામગ્રીની કક્ષા એ
ઈન્ટરનેટ પર પ્રાપ્ય વિવિધ પ્રકારની માહિતીને વર્ગીકૃત કરવાની એક રીત છે. મુખ્યત્વે,
આ સેવા આધારિત છે કે જે સ્ત્રોત સંગ્રહને ઉપલબ્ધ કરાવે છે. આ કેટેગરીના એક જૂથ ફરી
શકાતા સ્ત્રોત સંગ્રહને વિષયને આધારિત હોય છે. આ પ્રકારની મુખ્ય કક્ષા નીચે પ્રમાણે છે.
જે પ્રત્યેકના ઉદાહરણ સાથે નીચે મુજબ વર્ગીકૃત થઈ શકે.

- (a) Subject-based Gateways Service and Virtual Libraries/ Resource Guides(વિષય આધારિત પથસેવાઓ અને અભાસી ગ્રંથાલયો / સાધન સામગ્રી માર્ગદર્શિકા)
:
- (b) Subject Catalogues and Directories(વિષયસૂચિઓ અને નિર્દેશિકાઓ)
- (c) Rating and Reviewing Services(મૂલ્યાંકન અને સમીક્ષા સેવાઓ)
- (d) Search Engines, Meta search Engines, Search Tools and Search Tips.
- (e) Virtual Laboratories
- (a) **Subjectbased Gateway Services and Virtual Libraries/ Resource Guides(વિષય આધારિત પથસેવાઓ અને અભાસી ગ્રંથાલયો / સાધન સામગ્રી માર્ગદર્શિકા)**

સામાન્ય રીતે ગ્રંથપાલો અથવા વિષય નિષ્ણાંતો દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવતા આ એ
ઉત્તમ ગુણવત્તાની સાધન સામગ્રીની સંપૂર્ણ માહિતી આપતો સ્ત્રોત છે. તેમાંના કેટલાક
આભાસી ગ્રંથાલય તરીકે, કેટલાક વિષય આધારિત પાથ સેવાઓ તરીકે, તો અન્ય કેટલાક
સ્ત્રોત માર્ગદર્શિકા તરીકે ઓળખાય છે.

આ સ્ત્રોત સંગ્રહ એ કવરેજ અને પ્રમાણભૂતના સંદર્ભમાં સૌથી સશક્ત સ્ત્રોત ગણાય છે.
વિષય આધારિત સ્ત્રોત સંગ્રહ શોધનારા માટે આ એક માર્ગદર્શક પથ બની શકે છે.

Subject gateways(વિષય પાથ) એ ઓનલાઈન સેવા અને સાઈટ છે કે જે ઈન્ટરનેટ
આધારિત સાધન સામગ્રીના શોધ અને બ્રાઉઝ કરી શકાય તેવી સૂચિ પૂરી પાડે છે. વિષય
પાથ(Subject gateways) એ જે તે શૈક્ષણિક વિષય ક્ષેત્ર ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. સૌથી
સરળ પ્રકરણ સબજેક્ટ ગેટ-વે એ સ્ત્રોત સાથે જોડાણ ધરાવતી યાદીના વેબ પેજ્સના સમૂહ
છે. કેટલાક ગેટ-વે એ તેમની લીંકના અનુક્રમ આપે છે અને તે દ્વારા સરળ સર્ચ સુવિધા પૂરી
પાડે છે. વધુ મોખરે પડતા ગેટ-વે એ સંશોધન આધારિત ડેટાબેઝ અને કેટલીક સૂચકાંક
સેવાઓ કે જે વેબ આધારિત ઈન્ટરફેસથી શોધી / બ્રાઉઝ કરી શકાય તેવી વધુ સારી સેવા
પૂરી પાડે છે. ડેટાબેઝની પ્રત્યેક એન્ટ્રી નેટવર્ક આધારિત સાધન સામગ્રી જેવી કે, વેબ પેજ,
વેબ સાઈટ, મેઈલીંગ લીસ્ટ અથવા દસ્તાવેજની માહિતી ધરાવે છે. સામાન્ય રીતે એન્ટ્રીએ
યોગ્ય સ્ત્રોત શોધીને સૂચીકાર દ્વારા સ્વંય કરવામાં આવે છે, કે જે ટેમ્પલેટનો ઉપયોગ કરીને
સ્ત્રોતને વર્ણવે છે અને અનુક્રમ માટે ટેમ્પલેટ ડેટાબેઝને સુપ્રત કરે છે. સબજેક્ટ ગેટ-વે એ
સબજેક્ટ-બેઝ ઈન્ફોર્મેશન ગેટવેઝ(SBIGs), સબજેક્ટ-બેઝ ગેટવેઝ, સબજેક્ટ ઈન્ડેક્સ
ગેટ-વેઝ, વર્ચ્યુઅલ લાયબ્રેરીઝ, કલીયરીંગ હાઉસ, સબજેક્ટ ટ્રી પાથ ફાઈન્ડર અને તેના
અન્ય રૂપાંતરણો તરીકે પણ ઓળખાય છે. જે તે ક્ષેત્રમાં નેટવર્ક આધારિત સ્ત્રોતને સ્થાપિત
કરવા અસંખ્ય વેબ-આધારિત ગેટ-વે હોય છે. સામાન્ય રીતે, આ તમામ ગેટ-વેને અજોડ
લક્ષણ હોય છે. જેવું કે, વધારાની સબજેક્ટ બેઝ સેવાઓ અને અલગ-અલગ અભિગમો
કે જેના દ્વારા નેટવર્ક આધારિત સ્ત્રોત એ સાધન સામગ્રીમાં સમાવિષ્ટ કરવા તેની માહિતી
રાખવી વગેરે છે. સબજેક્ટ ગેટ-વેના સામાન્ય લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

Basic Gateway Facilities(પાયાના ગેટ-વે સુવિધા) અંતિમ ઉપલોક્તાને સ્ત્રોત વર્ણનના
ડેટાબેઝને સર્ચ અથવા બ્રાઉઝ કરવાની સુવિધા સામાન્ય રીતે મોટાભાગના વિષય ગેટ-વે

આપે છે.

વધારાની સુવિધાઓ : કેટલાક-ગેટ-વે એ વર્ધાત સર્ચની સુવિધાઓ આપે છે.(SOSG) સોશીયલ સાયન્સ ઈન્ફોર્મેશન ગેટ-વે - એ સમાજવિદ્યાની પરિભાષાના થિસોરસનો સમાવેશ કરે છે. આ દ્વારા ઉપભોક્તાને શબ્દો / ચાવીરૂપ શબ્દો કે જેના દ્વારા સ્ત્રોત સૂચિને શોધી શકાય તેવો વિકલ્પ મેળવી શકે છે. SOSIG એ ઉપભોક્તાને વિવિધ ભૌગોલિક ક્ષેત્રોમાં સ્થાપિત સ્ત્રોતને શોધ કરવાની તક પૂરી પાડે છે.

- ◆ **Additional Subject- Related Services :(વિષય સંલગ્ન વધારાની સેવાઓ).**
કેટલાક સબજેક્ટ ગેટ-વે એ તેમના મુખ્ય સર્ચબલ / બ્રાઉઝેબલ ગેટ-વે સાથે અન્ય સંલગ્ન સેવાઓ અને માહિતીઓ સ્થાપિત કરેલી હોય છે.(Biz/ed,(<http://www.bized.ac.uk>) The Business and Economic ઈન્ફોર્મેશન ગેટ-વે એ વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો અને વ્યાખ્યાતાઓ માટે મોટા પ્રમાણમાં ધંધાકીય અને આર્થિક માહિતી જેવી કે, કંપનીનો આર્થિક ડેટા અને નેશનલ સ્ટેટીસ્ટીકસ ઓફિસમાંથી આર્થિક ડેટાસેટ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.
- ◆ **Resource Cataloguing(સાધન સામગ્રી સૂચિ) :** સબજેક્ટ ગેટ-વે અને અલ્ટા વીસ્ટા જેવી મોટા પાયે વેબ અનુક્રમિત કરતી લોકપ્રિય સ્વંયસંચાલિત પદ્ધતિમાં ફરક એ તેના અંતિમ ઉપભોક્તા જે પરિણામ મેળવે છે, તેની ગુણવત્તામાં રહેલો છે.
નેટ ઉપર હાલમાં આવા શ્રેષ્ઠ ગેટવેઝ STM, સમાજવિદ્યા તથા માનવવિદ્યાના ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ છે. જેના કેટલાક ઉદાહરણો નીચે દર્શાવ્યા છે.
- (i) **STM : (BIOME(<http://biome.ac.uk/>))**
સંસ્થાઓ આધારિત હબ(કે જે હાલમાં વિકાસશીલ તબક્કામાં છે) તે ઈન્ટરનેટ ઉપર કૃષિ, ખાદ્ય, વન, ફાર્માસ્યુટીકલ વિજ્ઞાનો, ઔષધવિજ્ઞાન, નર્સીંગ, દંતવિજ્ઞાન, જીવવિજ્ઞાનના સંશોધન, પશુપાલન વિજ્ઞાન, પ્રાકૃતિક વિશ્વ, વનસ્પતિશાસ્ત્ર, પ્રાણીશાસ્ત્ર જેવા અનેક વિષયો પર ગુણવત્તાયુક્ત સાધન સામગ્રી પૂરી પાડે છે. તે પાંચ પ્રકારના સબજેક્ટ ગેટ-વેઓ ધરાવે છે કે જે આંતર સર્ચબલ તથા આંતર બ્રાઉઝેબલ છે. આ સેવા એ યુનિવર્સિટી ઓફ નોર્ટીંગહામ દ્વારા સંકલિત કરવામાં આવી છે કે જે યુ.કે.ની સ્વાસ્થ્ય અને જીવવિજ્ઞાનના ક્ષેત્રના ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા ભાગીદારો સાથે જોડાયેલી છે.

Welcome to BIOME

Your guide to quality Internet resources in the health and life sciences

BIOME offers free access to a searchable catalogue of Internet sites and resources covering the health and life sciences.

Query: [Advanced Search](#) | [Help](#)

You can choose to search BIOME using the search box above for Internet resources in the whole of the health and life sciences, or choose one of the five subject-specific gateways from the menu bar to the left of the screen.

Unlike generic search engines, we only direct you to Internet resources that have been hand selected and quality evaluated.

We aim to provide a high quality service and so your feedback on this site is important us. Please spare a few minutes to complete our [feedback form](#).

 email: webmaster@biome.ac.uk or [see contacts](#) [DISCLAIMER](#)
© The University of Birmingham

[\[Low Graphics\]](#)

આકૃતિ 15.22 : BIOME વેબ સાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

PSIGate : Physical Sciences Information Gateway(ભૌતિક વિજ્ઞાન માહિતી ગેટ-વે)(<http://www.psigate.ac.uk/newsite/about.html/>)

PSIGate એ ભૌતિક વિજ્ઞાનના રીસોર્સ ડીસ્કવરી નેટવર્ક(RDN)નું સ્વર્ગ છે. PSIGate એ ભૌતિક વિજ્ઞાનના ખાસ કરીને ખગોળશાસ્ત્ર, રસાયણશાસ્ત્ર, ભૂવિજ્ઞાન, ભૌતિકશાસ્ત્ર અને વિજ્ઞાન તથા ઈતિહાસ અને નીતિના વિષયના વિદ્યાર્થીઓ, સંશોધકો અને વ્યાવસાયિકોને ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતને નિઃશુલ્ક પૂરી પાડે છે. તેની યથાર્થતા અને ગુણવત્તાની ખાતરી કરવા માટે મુખ્ય PSIGate કેટેલોગ એ માહિતી વ્યાવસાયિકો અને વિષય નિષ્ણાંતો(મુખ્યત્વે PSIGate staff અને સંશોધન અનુસ્નાતકો) દ્વારા પસંદ કરવામાં આવે છે.

JISC :Joint Information Systems Committee(<http://www.jisc.ac.uk/>)

JISC એ વિવિધ વિષયોમાં સ્ત્રોત નિર્દેશક તરીકેની પોસ્ટ સ્થાપે છે. આ પોસ્ટ એ વિષય માર્ગદર્શક તરીકે ઓળખાય છે કે જે સ્ત્રોતની યાદીના નિયમનનું કાર્ય કરે છે. વધુમાં, અન્ય સહાય સ્ત્રોત પૂરા પાડનારાના સહયોગથી સ્ત્રોત નિર્દેશક એ માહિતી, દસ્તાવેજ અને તાલીમની તકો પૂરી પાડે છે. કલા અને માનવવિદ્યા તેમજ સમાજવિદ્યાને લગતી આવી બે પોસ્ટ સ્થાપિત થઈ ચૂકી છે અને અન્ય સ્થાપિત થઈ રહી છે. અથવા હમણાં જ શરૂ થઈ ચૂકી છે. JISC સાધન સામગ્રીના વિષય માર્ગદર્શકો : વિષય માર્ગદર્શક હાલમાં નીચેના વિષયમાં ઉપલબ્ધ છે. કલા અને માનવવિદ્યા કે જેમાં ભાષા, સાહિત્ય અને સંસ્કૃતિના વિષયોનો સમાવેશ થાય છે. ઈજનેરી, ગણિત તથા કમ્પ્યુટર વિજ્ઞાન કે જેમાં માહિતી વિજ્ઞાન, અંતરિક્ષ અને રક્ષા ઈજનેરી, જીવવિજ્ઞાન અને સ્વાસ્થ્ય અભ્યાસ કે જેમાં જીવવિજ્ઞાન અને જીવરસાયણશાસ્ત્ર, પ્રાકૃતિક વિશ્વ, દંતવિજ્ઞાન અને નર્સિંગ અભ્યાસ; ભૌતિક વિજ્ઞાન કે જેમાં રસાયણશાસ્ત્ર અને ભૌતિક વિજ્ઞાન, સમાજવિદ્યાઓ કે જેમાં વાણિજ્ય, અર્થશાસ્ત્ર, ભૂગોળ, કાયદા, રાજ્યનીતિ અને માનસશાસ્ત્રનો સમાવેશ થાય છે.

JISC એ ઉચ્ચ અને વધુ અભ્યાસના ક્ષેત્રમાં કાર્યરત અને અભ્યાસરત લોકોની જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરવાના હેતુથી અનેક ઇલેક્ટ્રોનિક સ્ત્રોત, સેવાઓ અને ડેવલપમેન્ટ પ્રોજેક્ટ પૂરા પાડે છે. અહીં અનેક વિષય શીર્ષક હેઠળ વિષય માર્ગદર્શક તરીકે તેઓ સાથે હોય છે. પ્રત્યેક સ્ત્રોત માર્ગદર્શક એ જ્યારે હોદ્દો ધરાવતા હોય ત્યારે તેમના વિષય માર્ગદર્શકના સંચાલનનું કાર્ય સંભાળી લે છે અને વેબ આધારિત માર્ગદર્શકના પ્રિન્ટ સ્વરૂપ અને ક્ષણિક સ્વરૂપ(તત્કાલ સ્વરૂપને રજૂ કરે છે. વિષયના ક્ષેત્રોમાં ઓવરલેપ થતા હોય છે અને તેથી સંપૂર્ણ વિષયને બ્રાઉઝ કરવું સલાહ ભરેલું છે. માર્ગદર્શકના પ્રત્યેક વિભાગએ ઉપલબ્ધ કરવાની સંપૂર્ણ વિગત સહિત સાધન સામગ્રીની યાદી સમાવિષ્ટ કરી લેતા હોય છે. તે પૈકીના કેટલાક નિઃશુલ્ક હોય છે અને કેટલાક લાયસન્સ, લવાજમ કે રજીસ્ટ્રેશનની જરૂરિયાત ધરાવતા હોય છે. JISC ફંડેડ રીસોર્સ ડીસ્કવરી નેટવર્ક(<http://www.rdn.ac.uk/>) એ વિષય આધારિત ગુણવત્તા ચકાસણી કરેલા સ્ત્રોત સંગ્રહની સૂચી પૂરી પાડે છે.

- (ii) **સમાજવિદ્યા :** સમાજવિદ્યાના ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ આ પ્રકારના ગેટ-વેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

Social Science Information Gateway.(SOSIG)

([http:// sosig.esrc.bris.ac.uk/](http://sosig.esrc.bris.ac.uk/))

ધી સોસીયલ સાયન્સ ઈન્ફોર્મેશન ગેટ-વે(SOSIG) એ નિઃશુલ્ક ઈન્ટરનેટ સેવા છે. કે જે, સમાજવિદ્યા, વાણિજ્ય અને કાયદાના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષણવિદો, સંશોધકો અને વ્યાવસાયિકોને પસંદગી કરેલા વિશ્વસનીય ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા ઈન્ટરનેટ માહિતી સ્ત્રોત પૂરા પાડે છે. તે યુ. કે. રીસોર્સ ડીસ્કવરી નેટવર્કના ભાગ રૂપે હોય છે. સમાજવિદ્યાની સાધન સામગ્રીને શોધતા વ્યક્તિઓ માટે SOSIG એ એક જ સ્થળે શોધ પરિપૂર્ણ થાય તેવી સુવિધા પૂરી પાડે છે. તેના વિવિધ લક્ષણો નીચે મુજબ છે.

SOSIG Internet Catalogue - SOSIG ઈન્ટરનેટ સૂચિ :

આ એ ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળી ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રી નો ઓનલાઈન ડેટાબેઝ છે. તે ઉપભોક્તાઓને ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતના વર્ણન વાંચીને તેના સ્ત્રોતને સીધા ઉપલબ્ધ કરવાની સુવિધા પૂરી પાડે છે. તેની સૂચિ હજારો સ્ત્રોતનું સૂચન કરે છે અને તે પ્રત્યેક સ્ત્રોત એ ગ્રંથપાલ અથવા શિક્ષણવિદ દ્વારા પસંદગી કરેલો અને વર્ણવેલો હોય છે. આ સૂચિઓએ વિષયક્ષેત્ર પ્રમાણે બ્રાઉઝ અને સર્ચ લઈ શકે તેવી હોય છે.

- ◆ **Social Science Search Engine :** સમાજવિજ્ઞાનના 50,000થી વધુ વેબપેજનો આ એક ડેટાબેઝ છે. SOSIG ઈન્ટરનેટ સૂચિમાં આવતા સ્ત્રોતો વિષય નિષ્ણાંત દ્વારા પસંદ કરવામાં આવે છે. જ્યારે સોસીયલ સાયન્સ સર્ચ એજનના સ્ત્રોત એ ‘હાર્વેસ્ટર’ નામના સોફ્ટવેર વડે પસંદ કરવામાં આવે છે.(આવી જ પદ્ધતિ ‘રોબોટ્સ’ અથવા ‘વેબ ક્રાઉલર’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.) તેના પ્રત્યેક પેજ એ મુખ્ય ઈન્ટરનેટ સૂચિમાંથી સંગ્રહિત કરવામાં આવેલા હોય છે અને તે સમાજવિદ્યા સર્ચ એજનના સમકક્ષ હોય છે.
- ◆ **Social Science Grapevine :**
SOSIG ની આ એક ‘લોકલક્ષી’ બાજુ છે કે જે સમાજવિદ્યાના તમામ ક્ષેત્રના સંશોધકોને કારકિર્દી વિકાસ માટેના અન્ય ઓનલાઈન સોર્સ પૂરા પાડે છે. ગ્રેપવાઈન જે તે રોજગાર અને તાલીમ પૂરા પાડનારને સંદર્ભ તાલીમ અને વિકાસની તકો માટેની વિગત પૂરી પાડે છે. સંશોધકએ પોતાની કારકિર્દીની માહિતી ઉપલબ્ધ કરાવી શકે છે કે જે તમામ લોકો નિઃશુલ્ક ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે. ગ્રેપલાઈનની લાઈક માર્ઈન્ડ સેક્શન એ વિશિષ્ટ સંશોધન તકો અને ભાગીદારી વિશેના વિચારો અને માહિતીના આપ-લેનું ફોરમ પૂરું પાડે છે. જો તમે તમારા ક્ષેત્રમાં કોઈ કોન્ટેક્ટ શોધવા માંગતા હોવ તો તમારે સમાજવિદ્યાના વિભાગીય ડેટાબેઝને ચેક કરવા જોઈએ.
- ◆ **My Account :**
SOSIG ઉપર આ તમારું વ્યક્તિગત ખાતુ છે. તમે ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા SOSIG સૂચિ

પ્રોસેસીંગ સપોર્ટ, છબીઓ, ચલચિત્રો અને ધ્વનિ, અધ્યયન અને અધ્યયનની મદદરૂપ સેવાઓ.

BUBL :(<http://bubl.ac.uk/link/soc.html/>)

તે પસંદગી કરેલા 12,000થી વધુ ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતની સૂચિ છે અને યુ.કે. ઉચ્ચ શિક્ષણ સમુદાય માટે ઈન્ટરનેટ આધારિત માહિતી સેવા પૂરી પાડે છે. તે માત્ર સમાજવિદ્યામાં જ 282 કેટેગરી ધરાવે છે. જેમાં સ્ત્રોત સંગ્રહની યાદી છે. BUBL એ યુ.કે.ની પ્રથમ રાષ્ટ્રીય સેવા છે કે જે તેના ઉપભોક્તાને BUBL વિષયવૃક્ષ આધારે 1993થી વિષય આધારિત સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરાવે છે. વિષયવૃક્ષમાં સ્ત્રોત એ વિષય પ્રમાણે એક સાથે ગોઠવેલા હોય છે.(અર્થાત્ અકાઉન્ટનસીના તમામ સ્ત્રોત એક સાથે સ્થાપિત કરેલી હોય છે. તે જ રીતે ભૂસ્તરશાસ્ત્ર ગ્રંથાલય અને ભૌતિક શાસ્ત્રના સ્ત્રોત વગેરે) મૂળતઃ ગોફર આધારિત વિષયવૃક્ષને ત્યારબાદ વેબ-આધારિત કરવામાં આવ્યું અને હવે હાલમાં તે બંને BUBL લીંકમાં સાંકળી લેવામાં આવેલ છે.(ગ્રંથાલયના નેટવર્ક થયેલા જ્ઞાન(Libraries A Network Knowledge) આ લીંકએ અન્ય હજારો ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોત સંગ્રહ અને સેવાઓ સમાવી લે છે તેમજ મોટાભાગના વિષય ક્ષેત્રોને સમાવિષ્ટ કરી લે છે સ્ત્રોત સંગ્રહની(વિગત) વર્ણનો સર્ચ થઈ શકે છે અને(Dewey Decimal ક્લાસીફિકેશન(વર્ગીકરણ) અથવા કક્કાવારીના આધારે વિષયો બ્રાઉઝ થઈ શકે છે. BUBL એ વિવિધ મેઈલીંગ લીસ્ટના લવાજમ ભરી શકે છે કે જે પોતાના URL(ઈન્ટરનેટ સ્થાન) અને તેમના વિષયવસ્તુની વિગત આપીને ઈન્ટરનેટ પર નવા સ્ત્રોત અને સેવાની જાહેરાત કરે છે. વ્યક્તિગત રીતે તમે પણ URL સાથે સાધન સામગ્રી અથવા સેવાની માહિતી મોકલીને આ સેવાનો લાભ લઈ શકો છો. BUBL ના સ્ટાફ એ ત્યારબાદ તેનું મૂલ્યાંકન કરે છે અને તે નક્કી કરે છે કે તે સેવા આપનારાઓનો અહીં સમાવેશ કરવો કે નહીં.

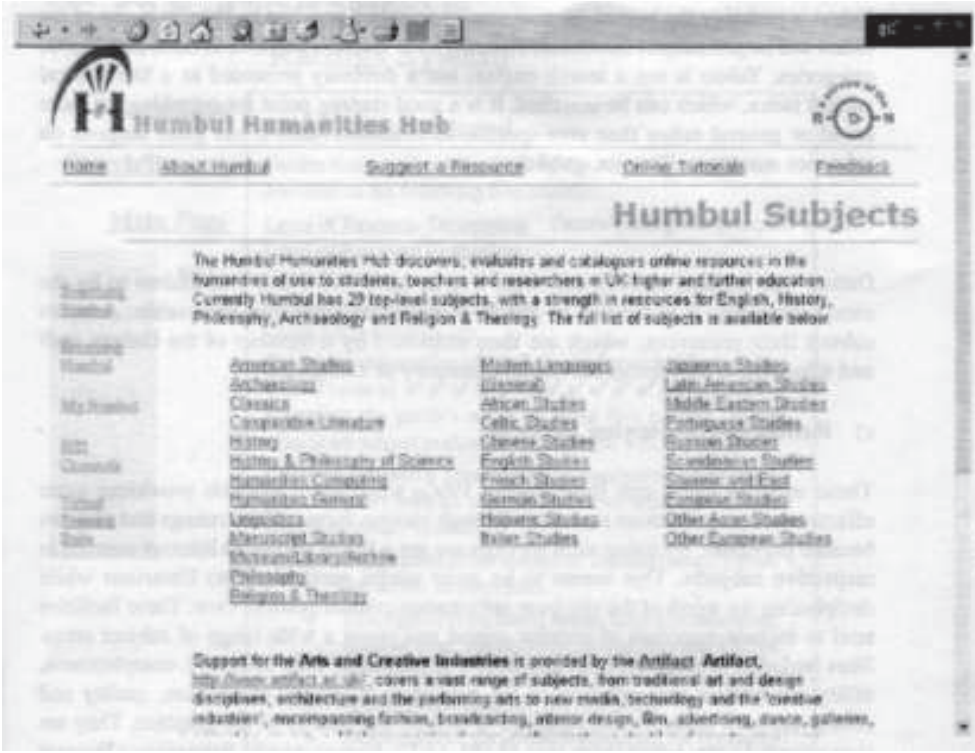
(iii) માનવવિદ્યાઓ :

Humbul HUMANITIES Hub :(<http://www.humbul.ac.uk>)

આ સાઈટ એ માનવ વિદ્યાના ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા વિશાળ વિદ્યાની સાધન સામગ્રીની લિન્ક પુરા પાડતી શ્રેષ્ઠ સેવાઓ પૈકીની એક છે. Humbul Humanities Hub એ જોઈન્ટ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટિમ કમિટી તથા આર્ટસ અને હુમેનીટીસ બોર્ડ દ્વારા અનુદાનિત રિસોર્સ ડીસ્કવરી નેટવર્કની સેવા છે અને યુનિવર્સિટી ઓફ ઓક્સફોર્ડ તેની યજમાન છે. Humanities Hub નું ધ્યેય એ યુ.કે.માં માનવ વિદ્યામાં ઉચ્ચ અને વધુ અભ્યાસના સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરવા માટેની પ્રથમ પસંદગી બનવાનું છે. માનવ વિદ્યાના ક્ષેત્રમાં તે વિશાળ પરિમાણમાં સામેલ સંગ્રહના નિર્દેશ પૂરા પાડે છે.

તે વિવિધ સેવાઓ પૂરી પાડે છે. તે પૈકીની એક સેવા એ My Humbul કે જે HTMLનો ઉપયોગ કરીને ઉપભોક્તા પોતાની પસંદગી કરેલા રેકર્ડને સંકલિત કરી શકે છે. Humbul ની પોતાની વિગતો એ કસ્ટમ એનોટેશનના દ્વારા જોડી શકાય છે, દૂર કરી શકાય છે. વધુમાં Humbul એ પ્રત્યેક રેકોર્ડ માટે મેટાડેટાનું સંચાલન કરે છે કે જે એક લિન્ક છે, તેના દ્વારા My Humbul ઉપભોક્તા વતી સ્ત્રોતો, શીર્ષક, Humbul ની વિગત અને તેના ઉપભોક્તાની કસ્ટમ વિગતો અને બીજું ઘણું લિન્ક કરી શકાય છે.

આ હબનો હોમપેજ નીચે દર્શાવ્યો છે.

આકૃતિ 15.24 : Humbul Humanities Hul વેબ સાઈટની પડદા પરની છબી
(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

The WWW Virtual Library on Humanities <http://vlib.org/Humanities.html>

આ એ માનવ વિદ્યાના ક્ષેત્રમાં મહત્વનો વધુ એક વિષય ગેટ-વે છે કે જે માનવ વિદ્યાના મુખ્ય વિષય ક્ષેત્રોમાં વિવિધ પેટા વિષયની સાધન સામગ્રી ઉપલબ્ધ કરવાની સુવિધા પૂરી પાડે છે.

(b) વિષયસૂચિ અને નિર્દેશિકા :

વિષયસૂચિ અને નિર્દેશિકાઓ આ જ પ્રકારનું કાર્ય કરે છે અને તેથી જ તેમને એક સાથે મૂકવામાં આવ્યા છે. તેઓ સ્ત્રોત માર્ગદર્શિકા કે સ્ત્રોત સૂચિ જેવા જ છે. માત્ર તેમાં સૂક્ષ્મ પરિભાષાનો ફરક હોય છે તેવું કહી શકાય કે વિષય સૂચિ અને નિર્દેશિકાએ સાઈટોને તેમની ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ વિભાજિત કરતી નથી એવી સાઈટ કે જે સાધનોના વિકાસ અને સંચાલનનું કાર્ય કરવામાં જોડાયેલી છે. તે વિષયના સાહિત્યને સંલગ્ન હોય છે અને તેમની ગુણવત્તાને સંલગ્ન છે તે અરેખર યોગ્ય સ્ત્રોતની શોધમાં અને તેમની ગુણવત્તાની મુલવણીના કાર્ય કરે છે.

આ વિષયસૂચિ અને માનવરચિત નિર્દેશિકાઓ સર્ચ એન્જિનથી અલગ છે. સાઈટ એ તેની લેખક દ્વારા પુનઃ સુપ્રત કરવામાં આવે છે અથવા સાઈટ વિકસાવનાર દ્વારા ઓળખવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ ચોક્કસ વિષય સૂચિ અથવા કેટેગરી દ્વારા સૂચિ નિયંત્રિત કરનારને સોંપવામાં આવે છે. આ રીતે મૂળસ્ત્રોતએ સ્ત્રોત નિર્દેશિકામાં વિષય યાદી અથવા અનુક્રમણિકામાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવે છે. વિષય સૂચિ એ વિષય શીર્ષકના ક્રમાનુસાર સર્ચ થઈ શકે અને બ્રાઉઝ પણ થઈ શકે તેવી હોય છે. એનો સૌથી શ્રેષ્ઠ રસ્તો એ સામાન્ય વિષય યાદીથી શોધવાનો છે જેવી કે Yahoo અથવા BUBL LINK કે જે ગ્રંથાલય સ્વયં સેવકો દ્વારા DDC ક્રમમાં નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે. અથવા વિવિધ સ્ત્રોતને વિશિષ્ટ માર્ગદર્શિકા સંગ્રહ શોધવા જેવા કે, ક્લીયરિંગ હાઉસ દ્વારા વિષય આધારિત ઇન્ટરનેટ સ્ત્રોત માર્ગદર્શિકામાં નિયંત્રિત કરવામાં આવે છે. કેટલાક પ્રખ્યાત વિષય સૂચિ અને નિર્દેશિકાઓનું ટૂંકમાં વર્ણન નીચે મુજબ છે :

Yahoo! (<http://www.yahoo.com>) અને (<http://www.yahoo.co.in>)

Yahoo એ મુખ્ય પ્રકારના પોર્ટલમાં સંભવતઃ સૌથી શ્રેષ્ઠ છે કે જે 1994માં પ્રસ્થાપિત

કરવામાં આવ્યું હતું. તે સૌથી જૂનું અને સૌથી મોટી વિષય નિર્દેશિકા છે, કે જે 75,000 વેબસાઈટ સમાવિષ્ટ કરે છે જે 25,000 કેટેગરીમાં વિભાજિત થયેલી છે. Yahoo એ સર્ચ એન્જિનના પણ એક વિષયના અનુક્રમ પરથી શોધી શકાય તેવી નિર્દેશિકા છે. તે કોઈ વિશિષ્ટ થોડા માટે નહિ પરંતુ વિશાળ ફલક ઉપર માહિતી કે સામાન્ય માહિતી મેળવવા માટે સારી શરૂઆત છે. વધુમાં, તેમાં સાધન સામગ્રીઓ ગ્રંથાલય અને પ્રકાશકો વિશેના સારા વિભાગ હોય છે.

Galaxy :(<http://www.galaxy.com>)

ગેલેક્સી એ 1993માં પ્રારંભ કરવામાં આવી અને 1994ની શરૂઆતમાં અમલમાં આવી. તે સૌથી જૂની નિર્દેશિકા ગણાય. તે પણ યાહૂની જેમ જ સર્ચ અને બ્રાઉઝ કરી શકાય છે. લેખકો તેમના સ્ત્રોત સુપ્રત કરે છે અને ત્યારબાદ ગેલેક્સીના સ્ટાફના સભ્યો તેને ચકાસે છે અને પછી તેને યોગ્ય કેટેગરી અથવા કેટેગરીઓમાં પ્રસ્થાપિત કરે છે.

(c) Rating and Reviewing Services (ગુણાંકન અને સમીક્ષા સેવાઓ) :

આ સેવાઓ 1990ના દાયકાની શરૂઆતમાં આવી કે, જ્યારે મુલ્યાંકન અને સમીક્ષાઓ દ્વારા વધુ સક્ષમ ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતને ઉપલબ્ધ કરવાનું વધુ પ્રચલિત બન્યું. આવી સેવાઓનો ઉપયોગ કરીને આપણે જે તે વિષયમાં સમીક્ષા કરેલા ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતની યાદી મેળવી શકીએ છીએ આ હકીકત એ ખાસ કરીને ગ્રંથપાલોને જ્યારે માહિતીના દષ્ટિકોણથી સાઈટની યથાર્થતા મૂલવે છે ત્યારે ઉપયોગી નીવડે છે. આ સુવિધાઓએ લોકપ્રિય એવા સાહિત્ય અને વિશાળ વિષય ક્ષેત્રને સાંકળી લે છે. આ સેવામાં સાંકળી લીધેલી વેબસાઈટને તેની ચોકસાઈ, પૂર્ણતા, ઉપયોગ, શાખ, પ્રકાશકની સત્તા, પુનરાવર્તનની આવૃત્તિ, રજૂઆતોની ગુણવત્તા અને અસરકારકતા, રચનાની સુઘડતા અને ગ્રાફિક્સ ગુણવત્તાને આધારે મૂલવવામાં આવે છે. ત્યારબાદ તેમને સ્ટાર ગુણવત્તા એનાયત કરવામાં આવે છે(જેવી રીતે(eBLAST) એનસાઈક્લોપીડીયા બ્રિટાનિકા ઈન્ટરનેટ માર્ગદર્શિકા) અને યોગ્ય વિષય કેટેગરીમાં જોડવામાં આવે છે. જ્યારે કેટલાક અન્ય કિસ્સામાં જેવા કે Lycos માં પ્રથમ 5 ટકા સાઈટને આંકડાકીય રીતે ગુણાંકન આપવામાં આવે છે. સર્ચ કરનાર પોતે પોતાના રસના વિષયના આધારે શોધ કરી શકે છે. રેટિંગ સેવાઓના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

Encyclopaedia Britannica's Eblast(<http://www.eblast.com>)

તે બ્રિટાનિકાના સંપાદકો દ્વારા પસંદ કરાયેલી વેબની શ્રેષ્ઠ સાઈટની માર્ગદર્શિકા છે. Eblast એ નક્કી કરેલ સાઈટની પસંદગીને નિયંત્રિત કરી ઈન્ટરનેટને અતિશય ઓવરલોડ થઈ જવા દેતું નથી. આ પહેલા એન્સાયક્લોપીડીયા બ્રિટાનિકા ઈન્ટરનેટ માર્ગદર્શિકાથી જાણીતી હતી અને હવે વેબની ક્રમાનુસાર અનુક્રમિત કરી ફરીથી રચના કરેલ. આ સાઈટ એ અસ્તવ્યસ્ત રીતે માહિતી આપતી નથી અને સરળતાથી ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે. બ્રિટાનિકાની સંપાદકોએ પ્રત્યેક સાઈટને પસંદ કરે છે. વિતરણ કરી ગુણાંકન કરે છે, તેમજ ઘણી બધી માહિતીઓની એક ઝાંખી કરી આપે છે કે જેથી આપણે જે તે વેબસાઈટ જોવી યોગ્ય છે કે નહિ તે નક્કી કરી શકીએ છીએ. ગુણવત્તાયુક્ત સંશોધન કરનારા વિદ્યાર્થીઓને આ એક અત્યંત ઉપયોગી સાઈટ છે. વિવરણ એ સામાન્ય રીતે શીર્ષક, લેખક અથવા જવાબદાર વ્યક્તિ કરે છે ને તેનું ગુણાંકન અને સાઈટ માટેનું આંકડાશાસ્ત્ર એ સાઈટનું આગવું લક્ષણ છે કે જે સાઈટ રજીસ્ટ્રેશન સાઈટની મુલાકાત લીધેલી સંખ્યા તથા અન્ય સંલગ્ન મુદ્દાની લિન્કની વિગત આપે છે. બ્રિટાનિકા એ સાઈટની વિષય ક્રમમાં વિવરણ વિશે સંપૂર્ણ માહિતી આપે છે કે જે વધુ વિશેષ જાણકારી માટેની લિન્ક પણ પૂરી પાડે છે.

Lycos Top 5% (<http://search.lycos.com>)

આ તમામ વિષયના ક્ષેત્રમાં સમીક્ષાની સાઈટ છે તે ગુણાંકિત કરેલી સાઈટની ગુણવત્તા વિશેની માહિતી માટેની લિન્ક પૂરી પાડે છે.

Argus Clearinhouse Rating System

(<http://www.clearinghouse.net/ratings.html>)

આકૃતિ 15.25માં દર્શાવ્યા મુજબ આ સાઈટના હોમપેજની પડદા પરની છબી આ સાઈટનું સ્પષ્ટ ચિત્ર રજૂ કરે છે.

Ratings System

[Navigation](#)

[Search/Browse](#)

[Main Page](#)

[FAQ](#)

How Guides are Rated

Guides that have been accepted by the Argus Clearinghouse are rated on the following five criteria:

[Level of Resource Description](#)
[Level of Resource Evaluation](#)
[Guide Design](#)
[Guide Organizational Schemes](#)
[Guide Meta-Information](#)

Guides receive a rating of 1 to 5 checks for each criterion. An overall score of ✓✓✓✓✓ to ✓✓✓✓✓ is obtained by averaging the guide's score on these five criteria. These criteria are subject to change; any changes will be publicized.

Level of Resource Description: Descriptive information provides users with an objective sense of what the Internet resources cover, including:

- Description of the resources' content (ranging from keywords to abstracts).
- Description of the traffic levels, level of moderation, features (e.g., digests) for mailing lists and Usenet newsgroups.
- Intended audience for the resources.
- Description of the update frequencies for resources.
- Access instructions for the resources.
- Technical performance levels of the resources (i.e., a server is frequently down).

Level of Resource Evaluation: Evaluative information provides users with a subjective sense of the quality of the Internet resources, including:

- Quality of the content of resources (e.g. discussion in mailing lists and Usenet newsgroups, information in a Web site).
- Assessment of the resources' usability (e.g., document layout, readability, appropriate use of graphics, organization).
- Authority (e.g., reliability) of resource authors.

Guide Design: Quality guides balance aesthetics with usability:

- Images (are images attractive, do they support ease of navigation, do they load quickly).
- Layout (does the author make appropriate use of headers, mixed font sizes, and white space).
- Navigational aids (it is easy to find your way around, do you have a consistent sense of context or understanding of where you are in the guide at any given time).

Guide Organizational Schemes: Guides can be organized in one or more ways, including:

- By subject (e.g., sports can be broken up into soccer, racquetball, etc.)
- By format (e.g., mailing lists, Web sites, etc.).

- By audience (e.g., academic vs. general users).
- By chronology (for a history guide).
- By geography (for a guide to a region).
- By authors (for a literature guide).

Additional points will be assigned to guides with multiple organizational schemes.

Guide Meta-information: Meta-information is information about other information. In this case, meta-information describes the guide itself, and may include:

- Mission of the guide: why it was created, what it contains and what it leaves out.
- How the guide was researched and constructed.
- Information about the authors, their professional or institutional affiliations, and their knowledge of or experience with the subject.
- Information on how to contact the author and submit feedback and suggestions.
- Update frequency.

Exceptional Guides and Guide Design Techniques

Each month the Argus Clearinghouse staff chooses an exceptional guide as the Digital Librarian's Award recipient. Close examination of these guides will provide a wealth of information about superior guide design and organization.

▲ return to top

આકૃતિ 15.25 : Argus Clearing House Ratings System વેબસાઈટની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપશોટ)

(d) Search Engines Meta Search Engines, Searches Tools and Search Tips :

આ અગાઉ જણાવ્યા પ્રમાણે અભ્યાસના તમામ ક્ષેત્રોમાં ઈન્ટરનેટ દ્વારા ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતોમાં સંગ્રહ વિશાળ છે. કેટલીકવાર એવું પણ બની શકે કે, કોઈ વ્યક્તિ ઉપર જણાવેલ સાધન સામગ્રી કે સાઈટથી પરિચિત ન પણ હોય તો તેણે શું કરવું? આનો ઉત્તર છે સર્ચ એન્જિન. સર્ચ એન્જિન એ ઈન્ટરનેટ પર સાધન સામગ્રીની શોધ કરવાના પ્રારંભિક માર્ગ છે. સ્પાઈડર્સ કે ક્રાઉલર્સ તરીકે ઓળખાતા તે ઈન્ટરનેટ ઉપર વેબસાઈટમાં સૂચિ વેબ પેજની મુલાકાત લેતા હોય છે પરંતુ એટલું અવશ્ય કહેવું પડે કે ઘણીવાર સર્ચ એન્જિન અસંખ્ય સાઈટનો ઉલ્લેખ કરતા હોય છે કે જે તમામને જોવું શક્ય હોતું નથી. સર્ચ એન્જિન વિશેની વિશેષ જાણકારી આ અભ્યાસક્રમના બ્લોક-4ના એકમ-13માં આપેલી છે તે એકમમાં આપેલ ઉદાહરણ ઉપરાંતના કેટલાક વિશેષ ઉદાહરણ નીચે આપેલ છે.

Altavista(<http://altavista.digital.com>)

આ એક સૌથી શ્રેષ્ઠ સર્ચ એન્જિન છે કે જે વેબસાઈટ પરની આપની અનુકૂળતા માટે છ ભાષાઓમાં અનુવાદિત કરે છે. પરંતુ તમે તમારી શોધ શરૂ કરો તે પહેલા સામાન્ય પ્રશ્ન માટે મદદ એના દ્વારા જરૂરી "Help for simple query" એના ઉપર જરૂરથી ક્લિક કરશો અને કેટલીક માહિતીની પ્રિન્ટ લેશો. વધુમાં, આ સાઈટને "Refine Search Option" ના વિકલ્પ દ્વારા વધુ ઉપયોગી માહિતી પૂરી પાડે છે.

Copernic(<http://www.copernic.com>)

આ અગાઉ પણ એક વધુ વ્યવહાર દક્ષ સર્ચ એપ્લિકેશન કે જે નિ:શુલ્ક ડાઉનલોડ થઈ શકે છે. તે ઘણા સર્ચ એન્જિન્સ, નિર્દેશિકા, યુઝનેટ, આર્કાઈવ્ઝ અને ઈમેલ એક્સ ડેટાબેઝ એક સાથે શોધી શકે છે અને 30 જેટલા મેટાસર્ચ એન્જિનને તથા અન્ય માહિતી સ્ત્રોતને ઉપલબ્ધ કરાવી શકે છે. તે તમારા બ્રાઉઝરમાં એક પેજ પર પરિણામો પ્રદર્શિત કરે છે. તમારી

ડીસ્કમાં તે સાચવી શકે છે, તેની યથાર્થતા મુજબ અને સ્કોર મુજબ સુગઠિત કરી શકે છે અને પછીથી ઓફલાઈન બ્રાઉઝિંગ માટે તમે તેને પુનઃપ્રાપ્ત કરી શકો છો.

Debriefing(<http://www.debriefing.com>)

તે એક સારું મેટાસર્ચ એન્જિન છે કે જે પ્રશ્ન કરેલા સર્ચ માટે પ્રથમ 50 અથવા શ્રેષ્ઠ સેવા સર્ચને તુરંત જ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.(યાહુ, અલ્ટાવીસ્ટા, Excite તથા Hotbot માંથી

Google(<http://www.google.com>)

તે એક શ્રેષ્ઠ અને નવીન સર્ચ એન્જિન છે કે જે સાઈટના ગુણાંકનને મૂલવવા માટે લિન્કનો ઉપયોગ કરે છે અને એને 'I'm feeling lucky' બટન એ તમને સ્વયં સંચાલિત રીતે પ્રથમ વેબપેજ પર લઈ જાય છે કે જે તમારા પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તર માટેનું શ્રેષ્ઠ પરિણામ આપતી જોડી હોય છે. તમે પ્રાપ્ત કરેલા પરિણામના પ્રારંભમાં આપેલ સંભાલેખ(બારગ્રાફ) ઉપર ક્લિક કરવાથી તમને કોઈ ચોક્કસ પેજને, કયું પેજ લિન્ક કરે છે તે બાબતની જાણકારી મળે છે. આ એક સુંદર સર્ચ એન્જિન છે અને તેનો ઉપયોગ કરવા માટે ભારપૂર્વક ભલામણ કરવામાં આવે છે.

Hotbot(<http://www.hotbot.com>)

આ સર્ચ એન્જિન એ વપરાશમાં સરળ, ઝડપી અને સક્ષમ છે અને શ્રેષ્ઠતાના ક્રમમાં આવતા સર્ચ એન્જિનોમાં સતત અગ્રતાક્રમે રહે છે. તમે પ્રાપ્ત કરવા ઈચ્છતા વાક્ય, પદ, વ્યક્તિ કે સર્ચ, ટર્મના કોઈ પણ સમૂહને મેળવવા માટે એક જ સ્વરૂપના(પુલ-ડાઉન)મેનુમાં દરખાસ્ત કરે છે 'ચોક્કસ વાક્ય પદ(Phrase)' માટે આ સર્ચ ઉત્તમ છે અને તે તમને દૃશ્ય અથવા શ્રાવ્ય લક્ષણો ધરાવતી સાઈટ પણ શોધી આપે છે.

ProFusion(<http://www.profusion.com>)

આ એક મેટા સર્ચ એન્જિન છે. જે વધુ વિશેષ(Advance) સર્ચ કરવા માટે સારું છે.

MetaCrawler(<http://www.metacrawler.com>)

આ એક બહુવિધ(Multiple) સર્ચ સાધન સામગ્રી છે કે જે અન્ય સર્ચ એન્જિન તથા નિર્દેશિકાઓમાંથી શ્રેષ્ઠ પરિણામ આપે છે અને પ્રત્યેક સાઈટમાંથી 30 જેટલી શ્રેષ્ઠ સૂચિ બતાવી આપે છે.

Bigfoot Directory Search(<http://www.bigfoot.com>)

તે ઈમેઈલ એડ્રેસ શોધી આપે છે તે અનિવાર્ય સર્ચ એન્જિન નથી પરંતુ સમગ્રતયા સારી રીતે કાર્યરત છે.

Yahoo ! People Search(<http://www.people.Yahoo.com>) ઈમેઈલ એડ્રેસ શોધે છે.

Search Tools તથા Search Tips ના ઉદાહરણો

Searchability : Guides to Specialised Search Engines(વિશિષ્ટ શોધ એન્જિન અંગ્રેજી માધ્યમ)([http://www/searchablity.com](http://www.searchablity.com))

તે વિશિષ્ટ સર્ચ એન્જિન માટે સારું માર્ગદર્શન આપે છે અને સર્ચ એન્જિનના નિર્દેશક શોધવા તેમજ તેના વિષયના ક્વરેજ તથા અસરકારકતાના મૂલ્યાંકન માટે મદદરૂપ થાય છે.

Search Tools : A Guide :(<http://www.mmu.ac.uk/h-ss/dic/main/search.htm>)

આ મોટાભાગના યુરોપીયન ઈન્ટરનેટ સર્ચ ટુલ્સ, મેટા સર્ચ એન્જિન, ઈમેલ એડ્રેસ શોધક અને વિવિધ વિશિષ્ટ સર્ચ ટુલ્સના માર્ગદર્શન અને મૂલ્યાંકન માટે શ્રેષ્ઠ છે. તેનું સંચાલન માન્ચેસ્ટર મેટ્રોપોલીટન યુનિવર્સિટીના માહિતી અને સંચાર વિભાગના રિચાર્ડ ઓસ્કીન દ્વારા કરવામાં આવે છે.

The Spider's Apprentice :(<http://www.monash.com/spidap.html>)

તે સર્ચ એન્જિનમાંથી કઈ રીતે મહત્વની માહિતી પ્રાપ્ત કરવી, સર્ચ અંગેની યુક્તિઓ

અગેની સૂચનો આપે છે. સર્ચ એન્જિનનું પૃથક્કરણ કરે છે વારંવાર પૂછાતા પ્રશ્નો અને અન્ય ઘણી બધી જાણકારી આપે છે કે જે નવોદિત ઉપભોક્તાઓ માટે ઉપયોગી માર્ગદર્શિકા છે.

Finding Information on Internet : A Tutorial :

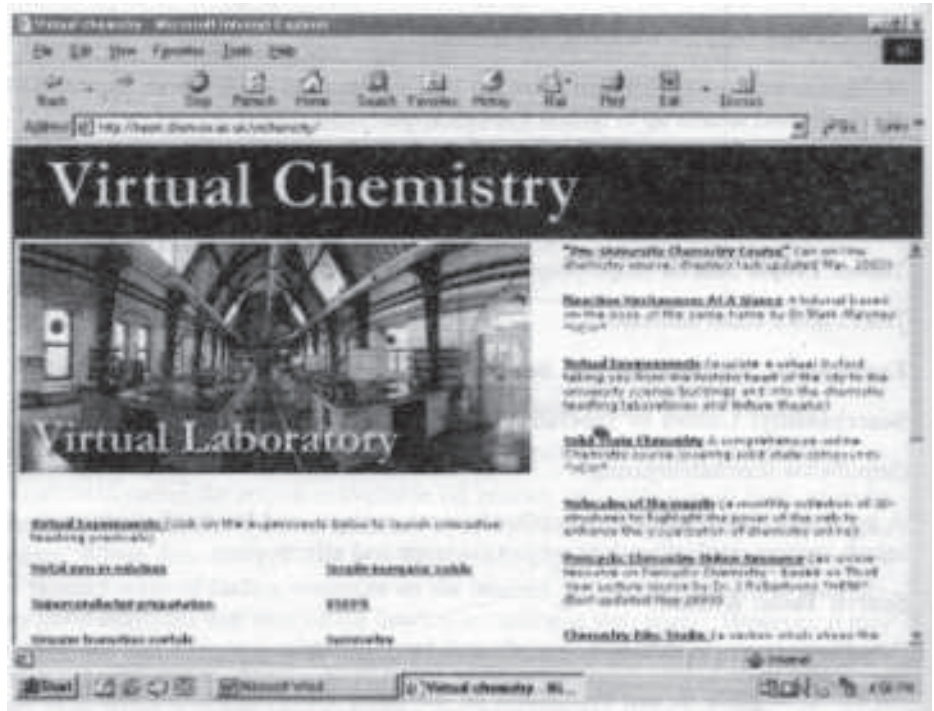
ઈન્ટરનેટ પર માહિતી શોધવી : એક માર્ગદર્શન :

(<http://www.libberkeley.eduTeachingLib/ Guides/ Internet/ Findinfo.html>)

બર્કલી ખાતેના, યુનિવર્સિટી ઓફ કેલિફોર્નિયાના ગ્રંથાલયમાંથી લેવામાં આવેલું શ્રેષ્ઠ સર્ચટુલ્સ તેમજ શ્રેષ્ઠ સર્ચ ટીપ્સ માટેનું ઉત્તમ અને સરળતાથી વપરાશ થઈ શકે તેવું માર્ગદર્શન છે. તે સરળ, સર્ચમાં વધુ વિગતવાર(Advance) સર્ચ તરફ લઈ જાય છે અને તેમાં ઈન્ટરનેટ અને વર્લ્ડવાઈડ વેબની પ્રાસ્તવિક માહિતી પણ આપેલી હોય છે. વિશિષ્ટ મુદ્દાઓ માટે સર્ચ સલાહની ભલામણ કરવા ઉપરાંત તે પાંચ મુખ્ય સર્ચ એન્જિન(Google, Altavista, Advance Search, Infoseek, Northemlight and FAST Search) માટેના સૂચનો પૂરા પાડે છે.

- (e) **Virtual Laboratories(આભાસી પ્રયોગશાળાઓ) :** આભાસી પ્રયોગશાળાઓ પાછળનો તર્ક એ છે કે તેમની સ્થાનિક માળખાકીય સેવાઓને ધ્યાનમાં લીધા વિના, ઉચ્ચ તકનિકી વિશ્વમાં શ્રેષ્ઠ એવા વાસ્તવિક પ્રયોગશાળાની આભાસી ઉપલબ્ધી વૈશ્વિક સ્તરે કરાવી આપવી. તે પ્રખ્યાત વૈજ્ઞાનિકો અને પ્રયોગશાળાઓ કે જે સંશોધન, તકનિકી અને સલાહ પૂરી પાડે છે. તેના નેટવર્ક ઉપલબ્ધ કરાવી આપે છે. આવી સાઈટની વિશેષતા એ છે કે તે આંતરક્રિયા સ્વરૂપે ઉપલબ્ધ કરી શકાય છે. આના દૃષ્ટાંત નીચે મુજબ છે.

Virtual Chemistry આભાસી રસાયણશાસ્ત્ર(<http://neon.chem.ox.ac.uk/vrchemistry>) એ ઓક્સફોર્ડ(યુ.કે.) યુનિવર્સિટીના વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા રચવામાં આવેલી અને નિયંત્રણ કરવામાં આવતી સાઈટ છે, કે જે આભાસી પ્રયોગો માટે આધુનિક મલ્ટીમીડિયા ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરે છે. વિશાળ આભાસી પ્રયોગો ઉપરાંત આ સાઈટ એ પ્લેયર ઉપલબ્ધ કરી આપે છે અને મલ્ટીમીડિયા ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરે છે. આ વિશાળ આભાસી પ્રયોગો ઉપરાંત આ સાઈટએ પ્લેયર રો ઉપલબ્ધ કરી આપે છે અને મલ્ટીમીડિયા શિક્ષણ માટે વધારાની લિન્ક આપે છે, અને મલ્ટીમીડિયા શિક્ષણ માટે વધારાની લિન્ક પૂરી પાડે છે. આ સાઈટની પડદા પરની છબી નીચે આપેલ છે.

આકૃતિ 15.26 : Virtual Chemistry Website ની પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

સંસ્થાના આધારે માહિતી સાધન સામગ્રીઓ :

આ કક્ષામાં સાધન સામગ્રીઓ એ તેમની સંસ્થાના આધારે અલગ પાડવામાં આવે છે કે જે(સંસ્થા) ઈન્ટરનેટ મારફતે સાધન સામગ્રીઓને ક્રમવાર ગોઠવવા અને ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે જવાબદાર હોય છે. આ એ WWW પાનાના સંગ્રહ હોઈ શકે કે જેનું સર્જન અને નિયંત્રણ ખાસ સંસ્થા દ્વારા કરવામાં આવતું હોય છે. તેનું શરૂઆતનું(પ્રથમ) પેજ એ સામાન્ય રીતે હોમપેજ તરીકે ગણવામાં આવતું હોય છે સંસ્થાકીય સાઈટોમાં હંમેશા વિષય આધારિત પેજસ અને વ્યક્તિગત હોમપેજનો સમાવેશ થાય છે.

- પુસ્તક વિક્રેતા(Book Seller), પ્રકાશક(Publisher) ગ્રંથાલય સૂચિઓ(Library Catalogue) અને સમૂહ માધ્યમો(Media)
- વાણિજ્યિક ઓનલાઈન માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ સેવાઓ(Commercial Online Information Retrieval Service)
- સરકારી, સરકાર સંલગ્ન અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ અને ટેક્સ્ટ સેન્ટર્સ((Govt., Govt. Related and International Organisation Text Centre)
- વ્યવસાયિક સંશોધન સંગઠન(Professional/ Research Associations)
- નેટવર્કિંગ સંસ્થાઓ
- યુનિવર્સિટી ડિપાર્ટમેન્ટ્સ

(a) (Booksellers, Publishers, Library Catalogues and the Media) પુસ્તક વિક્રેતા, પ્રકાશકો, ગ્રંથાલય સૂચિઓ અને સમૂહ માધ્યમો

નામ દર્શાવે છે તે મુજબ આ સંસ્થાઓ ઈન્ટરનેટ પર પ્રકાશન, પુસ્તક વેચાણ, અને સંલગ્ન બાબતોના સાધન સામગ્રીઓની વિપુલ માહિતી પૂરી પાડે છે. આવા સ્ત્રોત નીચે મુજબ ટૂંકમાં વર્ણવેલ છે.

The World Wide Web Virtual Library : Publishers

(<http://archive.museophile.org/publishers>)

તે ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ સેવા વિશ્વવ્યાપી પ્રકાશકોની કક્કાવારી આધારિત વિશાળ યાદી છે. વધુમાં, તે પસંદગી કરેલા ઓનલાઈન બુકસ્ટોર અને બ્રોડકાસ્ટર(દેશને આધારે યાદી કરવામાં આવે છે)ની લિન્ક પૂરી પાડે છે.

OCLC FirstSearch(<http://www.oclc.org/services>)

તે OCLC વર્લ્ડ કેટ OCLC ઓનલાઈન યુનિયન કેટેલોગ છે આશરે ત્રણ દાયકાથી ગ્રંથાલયો દ્વારા વિશ્વની સૌથી મોટી ગ્રંથસૂચિ માહિતી તૈયાર કરવા માટે તેમની સૂચિઓ ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમથી શેર(એક-બીજાની સાથે આપ-લે) કરી છે. વર્લ્ડ કેટ(WorldCat) એ 47 મિલિયનથી વધુ ગ્રંથસૂચિ રેકોર્ડ ઉપલબ્ધ કરાવે છે કે જે 400 ભાષાઓનો સમાવેશ કરે છે અને તે સંગ્રહ વિકાસ કરવા માટે સૂચિ કરવા માટે તથા પશ્ચાદ્વર્તી રૂપાંતરણ સેવા માટે મહત્વની માહિતી દર્શાવે છે. OCLC FirstSearch મારફતે ઉપલબ્ધતાએ અગ્રગણ્ય માહિતી પૂરી પાડનારામાં પ્રચલિત હોય તેમના નામ તેમજ માત્ર OCLC દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવતા સ્ત્રોતથી 70 જેટલા ડેટાબેઝ ઉપલબ્ધ કરી શકે છે. OCLC ડેટાબેઝમાં આ બાબતે સમાવિષ્ટ થાય છે : WorldCat, Artical First, Electronics Collections Online, PAIS International, PaperFirst, Proceeding first અને OCLC સામયિકોની યુનિયન યાદી.

(b) Commercial Online Information Retrieval Services(વાણિજ્યિક ઓનલાઈન માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ સેવાઓ)

તે માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિના હેતુ માટે નેટ ઉપર ઉપલબ્ધ વાણિજ્યિક સંસ્થાઓ પાસેથી સાધન સામગ્રીઓ પૂરો પાડે છે. સામાન્ય રીતે, આવી સાધન સામગ્રીઓની ઉપલબ્ધિ શુલ્ક આધારિત હોય છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

STN ઈન્ટરનેશનલ :(<http://www.stn-international.de/>)

તે STN Scientific & Technical Information Network જર્મની દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી ઓનલાઈન પુનઃપ્રાપ્તિ સેવા છે, કે જે 100થી વધુ વૈજ્ઞાનિકો અને તકનિકી ડેટાબેઝનો સમાવેશ કરે છે, અને તે રસાયણ વિજ્ઞાનની માહિતી પર વિશેષ ભાર આપે છે.

(c) **Government, Government-Related and International Organisations and Text Center** : (સરકારી, સરકાર સંલગ્ન અને આંતરરાષ્ટ્રીય સેવાઓ અને ટેક્સ્ટ સેન્ટર્સ)

તે સરકાર, સરકાર સંલગ્ન અને અન્ય આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ દ્વારા મૂકવામાં આવેલી સાધન સામગ્રીઓનો સમાવેશ કરે છે. સામાન્ય રીતે, આવા સ્ત્રોતને પ્રમાણભૂત ગણવામાં આવે છે. કારણ કે તેમના માહિતી સંચય માટે જવાબદાર સંસ્થાઓ ઉત્તરદાયી હોય છે. આવી સાઈટોએ સરકારી અને અન્ય સંસ્થાઓ વિશેની માહિતીના સારા સ્ત્રોત છે તેના ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

(i) **STM Fed World Information Netwest**(<http://www.fedworld.gov>)

તે NTIS(National Technical Information Service) USA નું મહિલા સર્વર, FTP, ગોફર થતા વિષય આધારિત ગોઠવેલી ટેલનેટ સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે. આમાં NTIS માંથી લીધેલા રીપોર્ટ્સ અહેવાલો ડેટાબેઝ તથા સોફ્ટવેરનો સમાવેશ થાય છે.

(ii) **સમાજવિદ્યા :**

United Nations Economic and Social Council

(<http://www.un.org/overview/organs/ecosoc.html>)

વિશ્વ માટે ઉચ્ચ જીવન ધોરણને પ્રોત્સાહિત કરવા, પૂર્ણ રોજગાર તથા આર્થિક અને સામાજિક પ્રગતિ અને વિકાસ માટે UN જનરલ એસેમ્બલી(સામાન્ય સભા) દ્વારા લેખિત હક્ક પત્ર(સનદ) દ્વારા ઈકોનોમિક એન્ડ સોશિયલ કાઉન્સિલની મુખ્ય સંસ્થાઓ તરીકે સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આસાઈટ UN ના સાંપ્રત વિકાસ કાર્યક્રમો અંગેની માહિતી આપે છે તેમજ વિશ્વસ્તરે આર્થિક અને કલ્યાણની બાબતોના સર્વેના સંચય ધરાવે છે. 1994થી શરૂ અને UN ના તમામ સત્રના દસ્તાવેજની પૂર્ણ ટેક્સ્ટ પણ ઉપલબ્ધ છે.

ICPSR(<http://www.icpsr.umich.edu/index.medium.html>)

Inter University Consortium for Political and Social Research(ICPSR) એ સમાજવિદ્યા સંશોધનના માળખાના એક અંતર્ગત ભાગરૂપે 1962માં સ્થપાયેલ(ICPSR) એ સંશોધન અને માહિતી માટે સમાજવિદ્યાના ડેટાના વિશાળ આર્કાઈવ્ઝનું નિયંત્રણ કરે છે અને તે પૂરા પાડે છે તેમજ ડેટાના અસરકારક ઉપયોગની સુવિધા માટે માત્રાત્મક પદ્ધતિમાં તાલીમ પૂરી પાડે છે.

IASSIST(<http://datalib.library.ualberta.ca/iassist/>)

તેનું પૂર્ણ નામ(International Association for Social Science and Technology(IASSIST) છે. IASSIST એ ડેટા લાયબ્રેરીઅન, ડેટા આર્કાઈવ્ઝ, ડેટા પ્રોડ્યુસર્સ તથા ડેટા યુઝર્સના પ્રશ્નો અને બાબતોને સ્પર્શતી સંસ્થા છે. આ એક અદ્વિતીય વ્યવસાયિક સંગઠન તેના સભ્યોને સમાજવિદ્યાના સંશોધનોમાં મદદરૂપ થાય છે.

The Centre for Basic Reserach in the Social Sciences(CBRSS)

(<http://www.cbrss.harvard.edu/index/.html>)

આ કેન્દ્ર એ હાર્વર્ડ યુનિવર્સિટીમાં 1998માં ફેકલ્ટી ઓફ આર્ટ્સ એન્ડ સાયન્સીસ(FAS)ની કૃપાદષ્ટિ હેઠળ સ્થપાયું હતું. આ કેન્દ્રનું ધ્યેય સમાજવિદ્યાના પાયાના સંશોધનને આગળ ધપાવવા અને સુધારવાનું હતું. તે સેમિનાર વર્કશોપ અને પરિસંવાદ ઉપરાંત વિવિધ શિક્ષણ અને તાલિમો માટે મદદરૂપ થાય છે. વધુમાં, તે સ્નાતક લઘુશોધ નિબંધ માટે હાર્વર્ડની અન્ય સંશોધન પ્રવૃત્તિઓ માટે તથા અન્ય સેવાઓ ઉપરાંત નવીનતમ અભ્યાસક્રમોના

અમલીકરણ માટે નાણાકીય મદદ પૂરી પાડે છે. સમાજવિદ્યામાં પાયાના સંશોધનમાં રસ ધરાવનારાઓ માટે આ રીતે ઉપયોગી સાઈટ છે.

(iii) **માનવ વિદ્યાઓ :**

માનવ વિદ્યાની શાખાઓમાં ઈન્ટરનેટ મારફતે સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ કરાવવાની કેટલીક મહત્વની સંસ્થાઓની ચર્ચા નીચે કરવામાં આવી છે.

UNESCO Social and Human Sciences Documentation Centre

(<http://www.unesco.org/unesdi/>)

UNESCO ના તમામ માહિતી સ્ત્રોત એ આ એક અદ્વિતીય સાઈટ ઉપર ઉપલબ્ધ છે. તેમાં 129 ગ્રંથસૂચિ, સંદર્ભ(નિર્દેશિકા, પ્રોજેક્ટ વગેરે) અને UNESCO દ્વારા તેના નિપૂણતાના ક્ષેત્રો- જેવા કે, શિક્ષણ, પ્રાકૃતિક, વિજ્ઞાન, સંસ્કૃતિ, સામાજિક અને માનવ વિજ્ઞાન, સંચાર અને માહિતીમાં પૂર્ણ ટેક્સ્ટ ડેટાબેઝ રજૂ કરવામાં આવે છે. વધુમાં, UNESCO ના હેડક્વાર્ટર અને ક્ષેત્રીય કાર્યાલયોમાં રહેલી 58 માહિતી સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરી શકાય છે. અન્ય બાબતો સાથે ઓફિસીયલ UNESCO દસ્તાવેજોના પૂર્ણ ટેક્સ્ટ(આશરે 20,000), ફોટોબેંક(10,000) છબીઓ વિશ્વસ્તરીય અનુવાદ ડેટાબેઝ(1.3 મિલિયન ગ્રંથસૂચિ રેકોર્ડ) થેસોરસ વિશિષ્ટ સંચાર માટે કેટલીક નિર્દેશિકા(લાયબ્રરી આર્કાઇવ્સ) કવિતા અને સમુદ્ર શાસ્ત્ર માટેની વિશ્વવ્યાપી પોર્ટલ પણ ઉપલબ્ધ હોય છે. આ માહિતી સ્ત્રોત અને તેના પ્રકાર અને વિચાર આધારે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે, કે જે UNESCOની પ્રવૃત્તિના મુખ્ય ક્ષેત્રને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

The National Endowment for the Humanities(<http://www.neh.gov>)

NEH એ સમવાય સંસ્થા છે જે ઇતિહાસ, સાહિત્ય, તત્ત્વજ્ઞાન અને માનવ વિદ્યાના સ્વક્ષેત્રોના શિક્ષણમાં મદદરૂપ થાય છે. તે સંશોધન, શિક્ષણ, મ્યુઝિયમ, પ્રદર્શન, દસ્તાવેજ ચિત્રો, સંરક્ષણ અને રાજ્યોમાં પ્રવૃત્તિઓમાં આર્થિક સહાય કરે છે.

National Humanities Institute(NHI)(<http://www.nhumanities.org/>)

NHI એ માનવ વિદ્યામાં સંશોધન, પ્રકાશન અને શિક્ષણને પ્રોત્સાહિત કરે છે. NHI વેબસાઈટ એ ઓનલાઈન જર્નલ, NHI પ્રકાશનો તથા સંશોધન યાદીઓ, ઇલેક્ટ્રોનિક બુલેટીન બોર્ડ, તથા નેટ ઉપર માનવવિદ્યાના અન્ય સંશોધનોની લિન્ક પૂરી પાડે છે.

Text Centres : Text Centres એ વિવિધ સંસ્થાઓમાં ઉપલબ્ધ, વિદ્વતાપૂર્ણ, સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટ સાધન સામગ્રીઓને ઉપલબ્ધ કરવાની તેમજ તેના પરની માહિતી મેળવવાનો પ્રારંભિક માર્ગ પૂરો પાડે છે. ટેક્સ્ટ એ સામાન્ય ભાષા, વિષય અને સર્ચિંગ ઈન્ટરફેસને આધારે ગોઠવવામાં આવે છે. આમાંની ઘણી સુવિધાઓ એ ટેક્સ્ટની ડિજિટલ પ્રતિકૃતિ દર્શાવતી નથી. પરંતુ, સર્ચેબલ 'એનકોડેડ ટેક્સ્ટ' અને ટેક્સ્ટ કે જ્યાં માહિતી ઉપલબ્ધ છે, તેના આશ્રયદાતા છે. તેમ છતાં કેટલાક એ સીધા ટેક્સને જ નિર્દેશિત કરે છે. ઇલેક્ટ્રોનિક ટેક્સને સંશોધન અને સંસ્થાકીય ઉપયોગ માટે મદદરૂપ થાય છે. આવી ઘણી સાઈટો ઉપર સલાહસૂચનો આપીને અને વપરાશ માટેની માર્ગદર્શિકાઓનો સમાવેશ કરીને ઇ-ટેક્સનો કેવી રીતે ઉપયોગ અને રચના કરવી તે માટેનું માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે.

Electronic Text Centre-University of Virginia Library

(<http://extext.lib.virginia.edu/>)

આ કેન્દ્રનું હોમપેજ સ્વયં સ્પષ્ટ છે અને તે આ સાઈટ કઈ રીતે મદદરૂપ થાય છે, તે દર્શાવે છે, તે નીચે દર્શાવી છે.

Collections
Services
Features
User Projects
Publications
Partnerships
Standards
Staff
Contact Us

Since 1992, the Electronic Text Center at the University of Virginia Library has pursued two missions with equal seriousness of purpose:

to build and maintain an internet-accessible collection of SGML texts and images;

to build and maintain user communities adept at the creation and use of these materials.

The Center combines an on-line archive of tens of thousands of SGML and XML-encoded electronic texts and images with a library service that offers hardware and software suitable for the creation and analysis of text. Through ongoing training sessions and support of teaching and research projects, the Center is building a diverse user community locally, serving thousands of users globally, and providing a model for similar humanities computing enterprises at other institutions.

New! Ebooks are here for the Microsoft Reader and the Palm Pilot!

Quick Facts about the Etext Center

University of Virginia Digital Centers Video Clip (2MB)

© 2002 The Rector and Visitors of the University of Virginia
Privacy Statement

આકૃતિ 15.27 : ઇલેક્ટ્રોનિક ટેક્સ્ટ સેન્ટર વેબસાઈટની પડદા પરની છબી સ્ક્રીન સ્નેપશોટ

Center for Electronic Text in the Humanities

(<http://www.ceth.rutgers.edu/>)

આ કેન્દ્ર લોકોને ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ટેક્સ્ટનો ઉપયોગ કરીને સંશોધન પ્રોજેક્ટ ઉપલબ્ધ કરવા તેમજ અમલમાં મૂકવા માટે મદદ કરવા માટે સમર્પિત થયેલું છે. આ પ્રોજેક્ટ એ પ્રિન્સટન તેમજ રુટજેર(Rutgers) યુનિવર્સિટીઓનો સંયુક્ત પ્રયાસ છે.

- (d) **વ્યવસાયિક / સંશોધન સંગઠનો** : વ્યવસાયિક સોસાયટી અથવા સંગઠનોએ જે તે વ્યવસાય સાથે સંલગ્ન જનરલ બોડીના(સામાન્ય સભાના) સભ્યોની બનેલી છે. આ સોસાયટી તે કેટલાક વ્યવસાયના, કેટલાક સામાજિક ધ્યેય સાથે રચાયેલી હોય છે અને તેથી તેઓ હંમશા જે તે કાર્ય માટે સ્થાપિત થયેલી છે. તેના હેતુઓ સિદ્ધ કરવા માટે હંમેશા કાર્યરત હોય છે. વધુમાં, આ સંસ્થાઓ એ તેમના ક્ષેત્રના સંપૂર્ણ વિકાસ માટે તેમના ક્ષેત્રની વિવિધ બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને મહત્વના પાયારૂપ પ્રશ્નોને ચર્ચવા માટેની નવી વ્યવસ્થા રચવા તેમજ વિકસાવવા માટે પ્રયત્નશીલ હોય છે તેમજ તેની સમસ્યાઓના નિરાકરણ, અન્ય સંલગ્ન સંસ્થાઓના નેટવર્કિંગ તેમજ વિશિષ્ટ અભિરૂચિ ધરાવતા મંડળ સાથે વ્યક્તિગત ચર્ચા માટેનું માધ્યમ પૂરું પાડે છે. તેથી જ, આવી સંસ્થાઓ દ્વારા આપવામાં આવતી સાધન

સામગ્રીઓએ અતિ મૂલ્યવાન તેમજ સાંપ્રત સ્વરૂપના હોય છે. આ માહિતી સર્વર એ અમેરિકન લાયબ્રેરી એસોસીએશન જેવા વ્યવસાયિક સંગઠન વિશેની માહિતી પૂરી પાડે છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

(i) **STM :**

IEE હોમ પેજ(<http://www.iee.org/>)

તે Institution of Electrical Engineers(UK) દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવે છે કે જે IEE ના વ્યાવસાયિક પ્રકાશન તેમજ માહિતી સેવાઓને સાંકળી લે છે.

BCC Net :(<http://www.bcs.org/bcs/>) British Computer Society(UK) એ(BCS) નેટને પૂરી પાડે છે અને તે BCS બંધારણ, ઘટનાઓ, એવોર્ડ, પ્રકાશન વગેરેનો સમાવેશ કરે છે.

(ii) **સમાજવિદ્યા :**

American Council of Learned Societies(<http://www.acls.org/jshome.htm>)

આ યુનાઈટેડ સ્ટેટની વિદ્યાન સભર સંસ્થાઓની મુખ્ય સંયુક્ત સંસ્થા છે. આ વેબ સાઈટ એ તેના સભ્ય વિદ્યાન સોસાયટીની લીંકનું લીસ્ટ પૂરું પાડે છે. અન્ય ઓનલાઈન વિદ્યાતાપૂર્ણ સાધન સામગ્રીઓ લીંક પૂરી પાડે છે.

Social Science Reseach Council(<http://www.ssrc.org/>)

SSRC એ સમાજવિદ્યાના આંતરશાખાકીય સંશોધનોના વિકાસને સમર્પિત થયેલી સ્વતંત્ર બિનસરકારી, બિન નફાકીય આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થા છે. તે આંતરશાખાકીય વર્કશોપ તથા પરિસંવાદ, ફેલોશીપ તથા સહાય ઉનાળું તાલીમ સંસ્થા, વિદ્વાતાની આપ-લે તથા પ્રકાશનને સહાય કરે છે. તેમાં ફંડ આપનારા, સહયોગી સંસ્થાઓ અને અન્ય સંગઠનો માટે ઉપયોગી હાયપરલીંક ઈન્ડેક્સ હોય છે.

Social Sciences and Humanities Research Council of Canada.

(<http://www.sshrc.ca/>)

આ આર્થિક સહાય. પરિસંવાદ, પ્રોજેક્ટ અને સાંપ્રત સંશોધનો વિષે માહિતી આપે છે.

(iii) **માનવવિદ્યાઓ :**

Canadian Federation for the Humanities and Social Sciences

(<http://www.fedcan.ca/>)

આ કેનેડાના તજજ્ઞોની સોસાયટીનું એક સંગઠન છે. અગાઉના કેનેડીયન ફેડરેશન ફોર ધ પ્રિમેનીટીસ(CFH) અને ધી સોશીયલ સાયન્સ ફેડરેશન ઓફ કેનેડા(SSFC) ના એકાકીકરણથી રચાયેલ આ ફેડરેશન 1લી એપ્રિલ 1996ના રોજ અમલમાં આવ્યું.

આ ફેડરેશનનું હાલમાં 69 તજજ્ઞ સોસાયટી પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. 71 યુનિવર્સિટી અને કોલેજોમાં તથા 24,000 જેટલા વિદ્યાનો અને સ્નાતકો કે જે ભાષા, સમાજવિદ્યા, સાહિત્ય ધર્મ, ભૂગોળ, માનસશાસ્ત્ર, માનવશાસ્ત્ર, ઈતિહાસ, તત્ત્વજ્ઞાન, પ્રશિષ્ટ સાહિત્ય, કાયદો, અર્થશાસ્ત્ર, શિક્ષણ તેમજ ભાષાવિજ્ઞાન, સ્ત્રીઓની સમસ્યા, ઔદ્યોગિક સંદંભો તથા આંતરરાષ્ટ્રીય વિકાસના ક્ષેત્રમાં અભ્યાસ કરે છે. તેમનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

National Endowment for the Arts:(<http://arts.endow.gov/>)

The National Endowment for Arts એ કલાકીય ઉત્કૃષ્ટતા ધરાવતા મહત્વના પ્રોજેક્ટને રાષ્ટ્રીય સ્તરે મહત્વ અને મદદ આપવાનું કાર્ય કરે છે અને તે રીતે USA ના વૈવિધ્યપૂર્ણ સાંસ્કૃતિક વારસાને સંભાળવાનું અને ફેલાવવાનું કાર્ય કરે છે. ધી એન્ડોવમેન્ટ કોંગ્રેસ દ્વારા રચવામાં આવી હતી અને 1965માં ફેડરેલ સરકારની સ્વતંત્ર સંસ્થા તરીકે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી. રાષ્ટ્રના સાંસ્કૃતિક જીવનમાં આ જાહેર રોકાણ ને લીધે કળાની નવી અને પ્રશિષ્ટ કૃતિઓ અમેરિકાના દસ ખૂણે પહોંચી શકે છે.

National Endowment for the Humanities(NEH)

(<http://www.neh.fed.us/whoweare/index.html>)

NEH એ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ સરકારની સ્વતંત્ર ગ્રાન્ટ રચનારી સંસ્થા છે કે જે માનવવિદ્યાના ક્ષેત્રમાં સંશોધન, શિક્ષણ, સંરક્ષણ અને જાહેર કાર્યક્રમોને મદદ કરવાના હેતુથી સમર્પિત છે.

The Association for Computers and the Humanities

(<http://www.ach.org/>)

આ સંગઠન એ આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાવસાયિક સંસ્થા છે. તેની સ્થાપના સમયથી જ તે સાહિત્ય અને ભાષા, અધ્યયન, ઈતિહાસ, તત્ત્વજ્ઞાન અને માનવવિદ્યાની અન્ય શાખાઓમાં અને ખાસ કરીને ટેક્સ્ટ સાહિત્યના કુશળ વપરાશ અને પૃથક્કરણમાં સંકળાયેલા સંશોધનમાં કમ્પ્યુટર, સાધારણ સંશોધન કરનારા લોકો માટે મુખ્ય વ્યાવસાયિક સોસાયટી બની રહી છે. ACH એ તેના સભ્યોમાં માનવવિદ્યા કમ્પ્યુટરીંગના ક્ષેત્રમાં થતા કાર્યના માહિતી પ્રસાર માટે સમર્પિત છે. તેમજ વિદ્યતાપૂર્ણ સંશોધન માટે મહત્વના ટેક્સચ્યુઅલ તથા ભાષાવિજ્ઞાનની સાધન સામગ્રીઓ અને સોફ્ટવેરના વિકાસ પર પ્રસાર માટે પ્રોત્સાહિત કરે છે.

Research Associations

આ સંગઠનો એ મુખ્યત્વે સંશોધન અને વિકાસની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલા છે અને તેમનું પ્રારંભિક ધ્યાન એ સંશોધન અને વિકાસના પ્રશ્નો પર કેન્દ્રીત હોય છે. તેના ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે.

The Modern Humanities Research Association(MHRA)

(<http://www.mhra.org.uk/index.html/>)

આ સંગઠન આધુનિક માનવવિદ્યાના એડવાન્સસ્ટડીને પ્રોત્સાહિત કરે છે અને ઉત્તેજન આપે છે. આ સંગઠનનું ધ્યેય એ વધતા જતા સ્પેશીયલાઈઝેશન(વિશેષત્વ)માં માનવવિદ્યા વિદ્યતાને વ્યાપક યુનિટીમાં સંભાળવા તથા ખાસ કરીને જર્મન, ગ્રંથસૂચિ, મોનોગ્રાફ તથા અન્ય વિદ્યતા સંશોધન માટે પ્રકાશન દ્વારા આ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટેના પ્રયત્નો કરવાનો છે. સંગઠનની પ્રકાશન તેમજ આર્થિક સહાયની પ્રવૃત્તિઓ આ પેજમાંથી ઉપલબ્ધ છે. આ સાઈટના નીચે પ્રસ્તુત કરેલા મેનુમાં વિવિધ સ્ત્રોતના વિકલ્પો ઉપલબ્ધ છે.

The Association

About MHRA

History

Membership

Presidents

M

Publications

Print

E

Electronic

Ordering

N

How to buy

Funding

U

Research Associates

Publications Fund

Contacts

Contact us

આકૃતિ 15.28 : Modern Humanities and Research Associations ની વેબસાઈટના મેનુના પડદા પરની છબી(સ્ક્રીન સ્નેપ શોટ)

(e) નેટવર્કિંગ સંસ્થાઓ :

સામાન્ય રીતે નેટવર્કના પ્રશ્નો સાથે સંકળાયેલી આ સંસ્થા, એ નેટવર્ક ડેવલપમેન્ટની અપ-ટુ-ડેટ માહિતી મેળવવા માટેનો સારો સ્ત્રોત છે. તેના ઉદાહરણ નીચે આપ્યા છે.

(i) STM :

IETF Internet Engineering Task Force(<http://www.ietf.cnri.reston.va.us/>)
IETF એ ઈન્ટરનેટ સોસાયટીના આશ્રય હેઠળ કાર્યરત છે અને તે પ્રબંધના માપદંડ તથા તકનીકી માહિતી અને અન્ય માહિતીના ઘણાં સ્ત્રોત પૂરા પાડે છે.

TERENA:

Trans European Research and Education Networking Association.

(<http://www.terena.nl/>)

TEREN સેક્રેટરીયેટ(The Netherlands & Europe) એ TERENA અને તેની પૂરોગામી PARN વિષે માહિતી પૂરી પાડે છે. વધુમાં, રીપોર્ટ, દરખાસ્તો, કોન્ફરન્સ પેપર તથા સાર સહિતના યુરોપીયન વાઈડ નેટવર્કિંગ ઈનીશીયેટીવના મહત્વના ઈન્ટરનેટ ટૂલના દસ્તાવેજ તેમજ ઈન્ટરનેશનલ નેટવર્કિંગ સેન્ટર જેવા કે, InterNic ની લીંક ધરાવે છે.

(ii) સમાજવિદ્યાઓ :

Social Sciences Research Network(SSRN)

(<http://www.ssrn.com/index.html/>)

SSRN એ સમાજવિદ્યા સંશોધનના ઝડપી વૈશ્વિક પ્રસાર માટે સમર્પિત છે અને તે સમાજવિદ્યાના તમામ ક્ષેત્રમાં અસંખ્ય વિશિષ્ટ સંશોધન નેટવર્ક તૈયાર કરે છે. આ નેટવર્ક આ મુજબ છે.

- Economics Research Network.(<http://www.ssrn.com/ern/index.html/>).
- Financial Economics Network.(<http://www.ssrn.com/fen/index.html/>)
- Legal Scholarship Network.(<http://www.ssrn.com/lsn/index.html/>)
- Mangement Research Network.(<http://www.ssrn.com/mrn/index.html/>)

(iii) માનવવિદ્યાઓ :

Coalition for Networked Information(CNI) (<http://www-ninch.cni.org/>)

CNI એ વિદ્યતાપૂર્ણ સંચારના વિકાસ માટે અને બૌદ્ધિક ઉત્પાદન વધારવા માટે નેટવર્ક ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીની ટ્રાન્સફોરમેટીવ પ્રોમીસન મદદ કરતી સમર્પિત સંસ્થા છે. CNI ના સભ્યોમાં ઉચ્ચશિક્ષણ, પ્રકાશન નેટવર્ક અને ટેલીકોમ્યુનિકેશન, ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી અને ગ્રંથાલય તેમજ ગ્રંથાલય સંસ્થાઓના પ્રતિનિધિત્વ કરી રહેલી 200 જેટલી સંસ્થાઓ છે. CNI અને Dartmouth કોલેજ એ નવી વેબસાઈટ Collaborative Facilities ની ઉપલબ્ધિની જાહેરાત કરી છે.(<http://www.dartmouth.edu/-collab/index.html/>) કે જે કોલેજ અને યુનિવર્સિટી કેમ્પસ ખાતે મોડેલ Collaborative Facilities ના સંગ્રહ, સંગઠન તેમજ માહિતી પ્રસાર માટે રચવામાં આવી છે. તેની મુલાકાત લેનાર 'tour' કરી શકે અને સામાન્ય માહિતીથી દુરંતર શિક્ષણ કાર્યાલયથી સંકલિત શિક્ષણ અને નવી ટેકનોલોજી ક્ષેત્રમાં મદદ કરતા કેન્દ્રોમાંથી દસ્તાવેજ લઈ પૃથક્કરણ કરી શકે છે.

(f) યુનિવર્સિટી ડિપાર્ટમેન્ટસ :

વિવિધ ક્ષેત્રોમાં માહિતી સ્ત્રોત સંગ્રહ મેળવવાનો શ્રેષ્ઠ સંત્રોત એ યુનિવર્સિટી વિભાગો પણ છે. આ કેટેગોરીની ચર્ચા કેમ્પસ વાઈડ ઈન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ / યુનિવર્સિટી ડિપાર્ટમેન્ટ અંતર્ગતથી થયેલ છે.

- ◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો.
 - 4. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એટલે શું? તે સ્ત્રોત આધાર તરીકે કેવી રીતે મદદરૂપ થાય છે?
 - 5. “આભાસી પ્રયોગશાળાઓ”(Virtual Laboratories)પાછળનો તર્ક એ વૈશ્વિક સ્તરે આભાસી ઉપલબ્ધિ કરાવવાનો છે’ આ વિધાન પર ચર્ચા કરો, યોગ્ય ઉદાહરણ આપી સમજાવો.
 - 6. પ્રિ-પ્રિન્ટ અને વર્કીંગ પેપર એટલે શું? યોગ્ય ઉદાહરણ આપો.
 - 7. ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી-સર્વિસ એ ગ્રંથપાલ અથવા સંશોધકને કઈ રીતે મદદરૂપ થાય છે? વિશ્વના સૌથી મોટા ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી સેન્ટરનું નામ આપી તેની સેવાઓ વિષે ટૂંકમાં જણાવો.
 - 8. વિષય આધારિત ગેટ-વે સેવા(Subject-based Gateways Services)ના સ્વરૂપ અને લાક્ષણિકતાઓ વિષે ટૂંકમાં જણાવો. સમાજવિદ્યા અને માનવવિદ્યાની મહત્વની ગેટ-વે સેવાઓના નામ આપો.
 - 9. On-line Writing Guides/Labs એ સ્ત્રોત બેઝ તરીકે કઈ રીતે ઉપયોગી છે? આવા સ્ત્રોતના ઉદાહરણ આપો.
- નોંધ
1. તમારા ઉત્તર નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો.
 2. આ એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારા ઉત્તરો ચકાસો.
-
-
-
-
-
-
-

15.4 ઈન્ટરનેટ પર શોધવું : ક્યાંથી શરૂ કરવું (SEARCHING THE INTERNET : WHERE TO START)

વિવિધ સર્ટ ટૂલ્સ તેમજ સુવિધાઓ(આ અભ્યાસક્રમના એકમ 13 અને 14માં સમજાવેલી) જાણી લીધા પછી સર્ચર/શોધકને માટે એ જાણવું જરૂરી બને છે કે સમય બચાવવા અને શ્રેષ્ઠતા પ્રાપ્ત કરવા ક્યાંથી પ્રારંભ કરવો. નીચેની વિગત એ નેટ ઉપર માહિતી ઉપલબ્ધ કરવા માટે ક્યાંથી શરૂ કરવું તે વિષેનો ખ્યાલ આપે છે.

જ્યારે તમે ગુણવત્તાયુક્ત માહિતીની શોધ કરી રહ્યા હોય ત્યારે તમારેએવી સાઈટની શોધ કરવી જોઈએ કે જે તમારી રૂચિના વિષય ક્ષેત્રમાં ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળુ સાહિત્ય ઉપલબ્ધ કરાવી આપે. તમે કોઈ વસ્તુ શોધી રહ્યા હોવ કે જે વિશિષ્ટ સર્ચબલ ડેટાબેઝમાં સંગ્રહિત હોય(અદૃશ્ય વેબ) એવું અનુમાન કરવામાં આવે છે કે સર્ચ એન્જિન પર વેબનું માત્ર 1/500 મા ભાગ જેટલુ જ દૃશ્યમાન હોય છે. તેથી વિષય ગેટ-વે અથવા પોર્ટલથી પ્રારંભ કરવો એ સારો વિકલ્પ છે.

વિષય આધારિત ગેટ-વે સેવાએ તેમજ આભાસી ગ્રંથાલયો એ વિપુલ માર્ગદર્શક સુધી પહોંચવા માટેને શ્રેષ્ઠ પ્રારંભિક પોઈન્ટ છે. ગેટ-વે અથવા આભાસી ગ્રંથાલયનો શરૂઆતના તબક્કે ઉપયોગ એ તમારો સમય અને મહેનત બચાવે છે કારણ કે તેના લીધે તમારે હજારો આઉટડેટ અને બિન ઉપયોગી સાઈટ જોવી પડતી નથી. Argus Clearing House એ પ્રારંભ કરવા માટે મુખ્ય સ્ત્રોતની સુવિધા આપી શકે.

તેમ છતાં, સંશોધન કદાચ જે તે વિષય ક્ષેત્રને સાંકળી લેતાં માર્ગદર્શક ન મેળવી શકે તેવી પરિસ્થિતિમાં હોય અને તે / તેણી એવી જગ્યાએ માર્ગદર્શક સ્થાપિત કરે છે કે ત્યાંથી કોઈ જ રસપ્રદ માહિતી મળી શકે તેમ ન હોય, તેથી જ બીજું પગથિયુ એ સર્ચને વ્યાપક કરવાનું છે. ઉદાહરણ તરીકે તમે ‘સ્ત્રીઓમાં સ્તન કેન્સર’ વિષે નોંધ કરવા માંગતા ક્ષેત્ર તો વ્યાપક શબ્દ ‘કેન્સર’વિષે શોધી શકો.

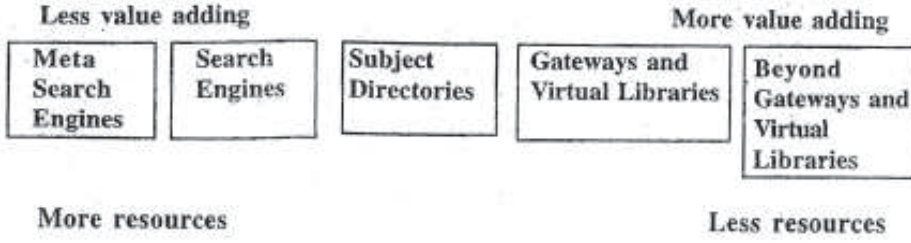
જો આ પ્રકારનો અભિગમ ઉપયોગી ન નીવડે તો તમારે સામાન્ય વિષય નિર્દેશિકા અથવા સૂચી ઉપર જવું જોઈએ. જો કે તેમાં ઘણી વિશાળ સાઈટનો સમાવેશ થાય છે. પરંતુ આ સાઈટ ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ ઓછી પસંદગીયુક્ત હોય છે.

જો હજુ સુધી કોઈ ઉપયોગી માહિતી દેખાતી નથી તો હવે પછીનો વિકલ્પ સર્ચ એન્જિનનો છે. આ દ્વારા સુસ્પષ્ટ સર્ચ રીઝલ્ટ મળે છે. જો કે તે વિશિષ્ટ વિષય ઉપર ઓછું હોય છે.

અંતિમ વિકલ્પ એ મેટા સર્ચ એન્જિન પસંદ કરવાનું છે અને જો હજુ પણ કઈ ઉપયોગી પ્રાપ્ત થતું નથી તો તેવું માનવું જોઈએ કે આ વિશિષ્ટ પ્રકાર માટે ઈન્ટરનેટ પર કોઈ ચોક્કસ વિગત પ્રાપ્ય નથી. જો કે આવું ભાગ્યે જ બને છે.

આવી પરિસ્થિતિમાં જ્યારે તમે વિકલ્પો આપીને થાકી ગયા હોવ ત્યારે તમારે ડીસ્કશન ગ્રુપ અન્ય કોઈ દ્વારા આ માહિતી મેળવવી જોઈએ.

નીચે દર્શાવેલ ચિત્રાત્મક રજૂઆતોએ વિવિધ પ્રકારના સર્ચ ટૂલ્સ તેમજ સુવિધાઓના ફાયદા અને ગેરફાયદાનો ખ્યાલ આપે છે આ ચાર્ટ Cooke Alison એ 'Guide to Finding Quality Information on Internet' માં સારરૂપ આપેલ છે કે જે અહીં નવા પરિણામ ઉમેરીને સુધારવામાં આવેલ છે. ટૂંકમાં, જેટલું વધારે કવરેજ, તેટલી પુનઃ પ્રાપ્ય સાધન સામગ્રીઓ ગુણવત્તા ઓછી.

આકૃતિ : 15.29 : Search Tools ના ફાયદા અને ગેર ફાયદા.

15.5 નવીન ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓથી કેવી રીતે માહિતગાર રહેવું(HOW TO KEEP UP-TO-DATE WITH NEW INTERNET RESOURCES) :

શિક્ષણવિદ્ અને સંશોધક કે જે સંશોધન કરી રહ્યા છે તેમના માટે તેમના ક્ષેત્રમાં સાંપ્રત સાહિત્યથી માહિતગાર રહેવું અત્યંત આવશ્યક છે. આપણને ઉપલબ્ધ માહિતી ખૂબ જ વિશાળ છે. દરરોજ ઈન્ટરનેટ ઉપર નવા સ્રોત ઉમેરાતા જાય છે. તેથી જ, ઈન્ટરનેટ ઉપર વિશિષ્ટ માહિતીની શોધ એ ઘાસના ઢગલામાં સોય શોધવા જેવું છે. કોઈ એવું કઈ રીતે જાણી શકે કે તેને જોઈતી માહિતી માટે કઈ વેબ સાઈટ શ્રેષ્ઠ છે. તમારા આ કાર્યને સરળ બનાવવા તમારે સ્રોતનો ઉપયોગ કરવાનો છે. સર્ચટૂલ, સ્રોત નિર્દેશિકા અને સાંપ્રત પ્રવાહોની જાગૃતિની સેવાએ કેટલુંક નિરાકરણ કરી આપે છે. ઈન્ટરનેટ એ જે તે વિષય ક્ષેત્રમાં વર્તમાન માહિતીને જાણવા માટે મહત્વનું છે. જે તે વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં ઉમેરાતી નવી સાઈટની જાણકારી રાખવા માટે મહત્વના છે. માહિતી સભર રહેવા માટે યોગ્ય ડીસ્કશન લીસ્ટ અને યુઝનેટ ન્યૂઝગ્રુપને અનુસરવું જરૂરી છે. તે દ્વારા અન્ય લોકો કે જેમણે નેટ ઉપર જોયેલા છે કે ઉપયોગ કર્યો છે, તેવા નવી સાધન સામગ્રી વિષેની માહિતીની ભલામણ કરે છે અથવા જાહેરાત કરે છે તે જ રીતે જે યોગ્ય લાગેલ હોય તેવી URLને એ બુક માર્ક કરી શકો અથવા ફાઈલમાં ભવિષ્ય માટે ઉપયોગ માટે રાખી શકો. તેમ છતાં, કેટલાક સ્રોત ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ છે કે જે તમને નવા સ્રોત વિષે માહિતગાર રાખે છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

Internet Resources Newsletter(<http://www.hw.ac.uk/libwww/irn/html/>)

ઈન્ટરનેટ રીસોર્સ ન્યૂઝ લેટરએ Heriot watt University Library Staff દ્વારા સંપાદિત અને Heriot watt યુનિવર્સિટી દ્વારા પ્રકાશિત નિ:શુલ્ક માસિક ઈલેક્ટ્રોનિક ન્યૂઝ લેટર છે. આ નિ:શુલ્ક માસિક ન્યૂઝ લેટરએ શિક્ષણવિદો, વિદ્યાર્થીઓ, ઈજનેરો, વૈજ્ઞાનિકો તથા સમાજવિજ્ઞાનીઓ માટે ખૂબ ઉપયોગી છે. સંભવત: તે શૈક્ષણિક ઉપભોક્તાઓ માટે નવી સાધન સામગ્રીઓની જાણકારી માટેનો મહત્વનો સ્રોત છે.

Scout Report :(<http://Scout.wisc.edu/>)

તે સંશોધકો અને શિક્ષણવિદો તથા જેમને ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળું ઓનલાઈન સાહિત્ય મેળવવામાં રસ

છે. તેમના માટે નવી સાધન સામગ્રીઓનું વલણ કરતું અઠવાડિક પ્રકાશન છે. તે ખૂબ ઉપયોગી છે અને પૂર્ણ ટેકસ્ટ પેપર્સ, નવા જર્નલની અનુક્રમણિકા, આવનારી કોન્ફરન્સ, આંકડાકીય વિગત અને અન્ય ઘણાં બધાં નવા સ્ત્રોતોની અદ્યતન માહિતી આપે છે. આ રીપોર્ટ એ વેબસાઈટ પર ઉપલબ્ધ હોય છે તેમજ મેલીંગ લીસ્ટ સબસ્ક્રિપ્શન દ્વારા ઈ-મેલના સ્વરૂપમાં પણ ઉપલબ્ધ થાય છે.

SENN : Scientific and Engineering Network News(<http://www.senn.com/>)

તે વિજ્ઞાન અને ઈજનેરીના ક્ષેત્રમાં શ્રેષ્ઠ શોધનો સમાવેશ કરે છે.

WWW Social Sciences Newsletter(<http://www.clas.ufl.edu/users/gthursby/soc sci/>)

આ સમાજવિદ્યા WWW Virtual Library ના ભાગરૂપ ઓનલાઈન ન્યૂઝલેટર(ISSN : 1323-9376) છે અને તે વર્લ્ડ વાઈડ વેબ સમુદાયને સેવા તરીકે પૂરી પાડે છે. નવા અને સુધારેલા WWWના લીસ્ટને સાઈટને ઈમેલ સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત કરવા માટે તમારે આ સેવાને ઈ-મેલ મેસેજ આ સરનામે કરવો જોઈએ.

majordomo@clas.ufl.edu. જેમાં સંદેશામાં આ મુજબ લખવું. socsci-news, Firstname, Lastname, e-mail address.

Netsurfer Digest :(<http://www.netsurf.com/nsd/>)

Netsurfer એ હવે તેના વિષયવસ્તુને પૂર્ણ ઉપલબ્ધ કરવા માટે નિ:શુલ્ક ઉપલબ્ધ છે. આવી સેવાના લવાજમ માટે તેના નવા લવાજમ પદ્ધતિની સંપૂર્ણ વિગતો આ વેબસાઈટ પર જાણવા મળશે :

SUBSCRIPTION INFO :(<http://www.netsurf.com/signup.html/>)

BUBL LINK Updates(<http://bubl.ac.uk/link/updates/current.html/>)

તે તમામ શૈક્ષણિક વિષય ક્ષેત્રોને આવરી લેતો ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રી છે. આપ તેમાં સમાજવિદ્યા તથા માનવવિદ્યા જેવા કોઈપણ વિષય ક્ષેત્રને પસંદ કરી અને નવી સાધન સામગ્રી શોધી શકો છો.

Infomine : Scholarly Internet resource collections(<http://infomine.ucr.edu/>)

નિર્દેશિકામાં નવા ઉમેરાયેલા વિષયો જાણવા What's New next to each subject category ઉપર ક્લિક કરો. તમે અલર્ટ સર્વિસ સાથે જોડાઈ શકો કે જેના દ્વારા તમે નિર્દેશિકામાં ઉમેરાતી નવી સાઈટ વિષે ઈ-મેલથી જાણકારી મેળવી શકો.

નવી સાધન સામગ્રી એલર્ટ સર્વિસએ નવા સ્ત્રોતની યાદી આપે છે. ઈ-મેલ નોટીફિકેશન સેવા એ I-INFOMINE માં ઉમેરાતા નવી સાધન સામગ્રીથી તમને પરિચિત રાખે છે. તમે શરૂઆતના તબક્કે એલર્ટસ મેળવવા માટે તેમજ કેટલીક વખતમાં તે પ્રાપ્ય થાય તે માટે INFOMINE ના સામાન્ય વિષયમાંથી કોઈ એક વધુ પસંદ કરી શકો(અને પાછળથી તે સુધારી શકો.)

Academic Info- What's New(<http://www.academicinfo.net/new.html>)

Madin@academicinfo.net) પર મેઈલ કરો. તો તમને તેમના માસિક ઉદ્ઘોષણ લીસ્ટની માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો.

10. સર્ચ ટૂલ્સ વચ્ચેનો તફાવત લખો અને તેમના ફાયદા અને ગેરફાયદા જણાવો.
11. નવીન ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોત વિષે તમે કઈ રીતે માહિતીગાર રહી શકો? અંગે તમને મદદરૂપ થઈ શકે તેવા કેટલાક સ્ત્રોત વિષે માહિતી આપો.

નોંધ 1. તમારો ઉત્તર નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો.

2. તમે આ એકમના અંતે આપેલા ઉત્તર સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસી શકો છો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15.6 સારાંશ (SUMMARY) :

અસંખ્ય પ્રકારના માહિતી સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ છે, કેટલીક વાર તેમનો કઈ રીતે ઉપયોગ કરવો તે આપણે જાણતા હોતા નથી. વિવિધ વિષય ક્ષેત્રોમાં અલગ-અલગ પ્રકારે માહિતી મૂકાતી હોય છે. માહિતી કઈ રીતે મૂકાય છે અને તે કઈ રીતે ઉપલબ્ધ થાય છે તે જાણી લેવાથી આપણે જે શોધવું હોય તે નક્કી કરવામાં મદદરૂપ થાય છે. માહિતીને પ્રકાશિત કરવામાં ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમોનો ઉપયોગ એ માહિતીયકને ખૂબ ઝડપી બનાવ્યું છે. અર્થાત્ સામાન્ય જનસમુદાયને અગાઉ મળતી હતી તેના કરતાં ઘણી ઝડપથી માહિતી ઉપલબ્ધ બને છે. ઈન્ટરનેટ દ્વારા શિક્ષણ, સંશોધન, પુનઃસર્જન તથા નવરાશની પળોના ઉપયોગમાં વિપુલ માહિતી પ્રાપ્ય છે. ઈન્ટરનેટ દ્વારા પ્રત્યેક ચીજ માટે વિવિધ પ્રકારના સાધન સામગ્રીઓ સંગ્રહ ઉપલબ્ધ છે. શિક્ષણ સંશોધન અને વિકાસના તમામ ક્ષેત્રોમાં તે માનવવિદ્યાઓ, સમાજવિદ્યાઓ, વિજ્ઞાન, તકનીકી, ઔષધવિજ્ઞાન કે બહુશાખાકીય ક્ષેત્ર હોય. તમામમાં સંખ્યાત્મક રીતે અકલ્પનીય પ્રમાણમાં સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ છે. આ સ્ત્રોતો નિઃશુલ્ક છે અને કેટલાક શુલ્ક આધારિત છે. આ સ્ત્રોત ક્ષણિક(કામચલાઉ) કે ગુણવત્તા યુક્ત હોય, અલ્પજીવી કે કાયમી ગુણવત્તાયુક્ત કે બિનગુણવત્તાયુક્ત વ્યક્તિગત કે સંસ્થાકીય વગેરે પ્રકારના હોઈ શકે.

ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીએ માહિતી પૂરી પાડતા કે માહિતી અંગે માર્ગદર્શક પૂરું પાડતા ઈલેક્ટ્રોનિક અથવા ઈ-સ્વરૂપમાં આવેલા દસ્તાવેજ કે બિન-દસ્તાવેજ છે અને તે ઈન્ટરનેટ દ્વારા ઉપલબ્ધ છે. આ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્ત્રોતો વિવિધ સ્વરૂપના હોય છે અને તે મુખ્યત્વે આ કક્ષામાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે - માહિતીના પ્રારંભિક સ્ત્રોતો ડેટાબેઝ, ડેટાસેટ અને અન્ય સંગ્રહો, ઈલેક્ટ્રોનિક પુસ્તકો, સંદર્ભ સ્ત્રોતો, સંસ્થાઓ અને લોકો, મેટા સ્ત્રોતો, વગેરે. આ એકમમાં ઈ-માહિતી પ્રકાશનમાં મહત્વના હોય એવા અને ઈ-સ્ત્રોતના લવાજમ માટેની મહત્વની રીત વિષેની જાણકારી આપી છે. આ એકમમાં વિવિધ વિષયોમાં વિવિધ પ્રકારનાં પ્રાપ્ય સાધન સામગ્રીઓ વિષેની માહિતી આપવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. આવા સ્ત્રોત એ તમામ પ્રકારના સ્ત્રોત માટે માર્ગદર્શક પૂરું પાડે છે અને તે દ્વારા ઉપભોક્તાની માહિતીની જરૂરિયાતો માટે એક જ સ્થળે ખરીદી one-stop shop તરીકેનો ભાગ ભજવે છે. આ એકમમાં ગ્રંથાલયોને ઉપયોગી ઈન્ટરનેટ માહિતીની ચર્ચા કરવામાં આવી છે. તદુપરાંત, વિજ્ઞાન, તકનીકી અને ઔષધવિજ્ઞાન, સમાજવિદ્યાઓ અને માનવવિદ્યાઓના ક્ષેત્રમાં વિશિષ્ટ સ્ત્રોત સંગ્રહની ચર્ચા પણ કરી છે. આ યાદીએ કોઈ પણ રીતે સુસ્પષ્ટ(સંપૂર્ણ) નથી. જે શક્ય પણ નથી કે સંભવ પણ નથી. આનુ કારણ એ છે કે પ્રત્યેક કલાકે વર્તમાન ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓમાં નવી સાધન સામગ્રીઓ ઉમેરાતી જાય છે. આ પ્રક્રિયામાં કેટલીક સાઈટ નષ્ટ પણ થઈ જાય છે. તેથી કોઈપણ પ્રકારની યાદીએ સંપૂર્ણ નથી કોઈપણ વિચારનીય મુદ્દા કે વિષય પર ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓ અમર્યાદ દરથી વિકસિત રહી છે. તેની મુખ્ય વિશિષ્ટતા એ છે કે તમામ વિષયોમાં તમામ ક્ષેત્રે અને તમામ પ્રકારના ઉપભોક્તાઓ માટે વિવિધતાવાળું સાહિત્ય પ્રાપ્ય છે. તે કોઈપણ વિષયને સંપૂર્ણ આવરી લેતા વિશાળ ક્ષેત્રનો ડેટા, માહિતી અને સોફ્ટવેર પૂરું પાડે છે. તમારે આવા સાધન સામગ્રીઓના બંધારણને જાણવું જરૂરી છે. આ એકમમાં વિવિધ ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓની ચર્ચા કરી છે કે જે સાધન સામગ્રીઓને અર્થપૂર્ણ બનાવવા માટે મુખ્ય ત્રણ કક્ષાઓમાં વિભાજીત કરવામાં આવેલા છે.

આ મુખ્ય ત્રણ કક્ષાઓ છે - સાધન સામગ્રીઓને આધારે પ્રથમ કક્ષામાં સ્ત્રોતને તેમના સ્વરૂપના આધારે વિભાજીત કરવામાં આવેલ છે. ઉદાહરણ તરીકે, જર્નલ, વિષયની અનુક્રમણિકા, ડેટા આર્કાઈવઝ, ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ, પુસ્તકો અને ગ્રંથાલય સંગ્રહ, અનુક્રમણિકા અને સાર સેવા સાધન સામગ્રીઓ, વિષય ડેટાબેઝ વગેરે. આ સાધન સામગ્રીઓ એ તે સ્વરૂપમાં માહિતીનો બહોળો સ્ત્રોત પૂરો પાડે છે. ઉદાહરણ તરીકે, તમે જો માનવવિદ્યાઓના ક્ષેત્રમાં જર્નલ્સના સંગ્રહની શોધ કરતા હોય તો આ સ્ત્રોત પ્રકારના જર્નલની યાદી તમને ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ જર્નલ અને સંલગ્ન માહિતી તુરત જ ઉપલબ્ધ કરી આપશે, જે-તે કેટેગરી અથવા સ્ત્રોત પ્રકારમાં યાદી કરેલ સ્ત્રોતએ શોધકને તેના રસના વિષયમાં કે કોઈ ચોક્કસ ક્ષેત્રમાં માહિતી મેળવવા માટેનો પ્રારંભિક સ્ત્રોત છે. તેમ છતાં અત્રે એ ઉલ્લેખનીય છે કે અત્રે યાદી કરેલા સાધન સામગ્રીઓએ અનેક પ્રકારની સાધન સામગ્રીઓને એક જ જગ્યાએ એકઠા કરેલ છે. સબજેક્ટ ગેટ-વે નો વિશિષ્ટ ઉલ્લેખ જરૂરી છે. આ કક્ષામાં દર્શાવેલા વિવિધ સાધન સામગ્રીઓએ નવા ઉપભોક્તા / શોધક કે જે જે-તે ક્ષેત્રમાં માહિતી શોધવા ઈચ્છે છે

તેના માટે આવા સ્ત્રોત પ્રારંભિક શરૂઆત તરીકે હોય છે અને તે તેમને જે માહિતી જોઈતી હોય તે મેળવવા માટેની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. તેથી આ કક્ષામાં દર્શાવેલ સ્ત્રોતને ઉપભોક્તાની દૃષ્ટિકોણથી ખૂબ જ મહત્વના છે. ત્રીજા પ્રકારના સ્ત્રોત એ સંસ્થાના આધારે સાધન સામગ્રીઓ છે. સંસ્થાઓ તેમની લાક્ષણિકતાઓ અને યાદી કરેલ સ્ત્રોતના આધારે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, સંસ્થાએ આ મુજબ વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે : આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ, ટેકસ્ટ, સેન્ટર્સ, વ્યાવસાયિક સોસાયટી, સંગઠનો, નેટવર્કિંગ સંસ્થાઓ, યુનિવર્સિટી વિભાગો, વગેરે. આ યાદીમાં સમાવિષ્ટ અથવા સાઈટો કે જે આ સ્ત્રોતનું માર્ગદર્શન આપે છે, તે નિઃસંશય પ્રમાણભૂત, ગુણવત્તાયુક્ત અને સંશોધન સ્ત્રોતો છે, કારણ કે આવી સંસ્થાઓ અથવા કેન્દ્રોએ વિશિષ્ટ ધ્યેય સાથે સ્થાપવામાં આવેલી છે, અને તે જે-તે વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં સંશોધન અને વિકાસ માટે સંપૂર્ણ પણે સમર્પિત છે. આ એકમએ તમને નવી વેબસાઈટ અને સાધન સામગ્રીઓથી કઈ રીતે માહિતગાર રહેવું તે અંગેની જાણકારી પણ પૂરી પાડે છે. આ એકમનો અંતિમ હેતુએ તમને કોઈપણ વિષય ક્ષેત્રમાં કઈ રીતે ઈન્ટરનેટ સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ કરવા તે અંગેની સુવિધા પૂરી પાડવાનું છે.

15.7 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો (ANSWERS TO SELF CHECK EXERCISES) :

1. ઈન્ટરનેટ માહિતી સાધન સામગ્રીઓ એ એવી સાધન સામગ્રીઓ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય કે જે ઈલેક્ટ્રોનિક કે ઈ-સ્વરૂપમાં બંને દસ્તાવેજો તેમજ બિન-દસ્તાવેજો હોય અને તે ઈન્ટરનેટ દ્વારા ઉપલબ્ધ કરી શકાતી માહિતી વિષે અને માહિતી પ્રાપ્ત કરવાના માર્ગ વિષે જાણકારી આપે.

આવી ઈલેક્ટ્રોનિક સાધન સામગ્રીઓ વિવિધ સ્વરૂપના હોય છે. તેમને વ્યાપક રીતે નીચે મુજબ વર્ગીકૃત કરી શકાય છે.

માહિતીના પ્રારંભિક સ્ત્રોત : જેવા કે, ઈલેક્ટ્રોનિક કોન્ફરન્સ પેપર્સ, ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ, પ્રિન્ટિંગ અને ઈ-પ્રિન્ટ, ઈલેક્ટ્રોનિક મહાશોધ નિબંધ અને લઘુશોધ નિબંધો, સનદો, સ્ટાન્ડર્ડ્સ(પ્રમાણભૂત લખાણો), તકનીકી અહેવાલો, પ્રોજેક્ટ રીપોર્ટ. જેમાં હાલમાં ચાલી રહેલા પ્રોજેક્ટ હોય તે સહિતના પ્રોજેક્ટના સ્ટેટસ રીપોર્ટ, સમાચાર, સોફ્ટવેર કોર્સવેર, માર્ગદર્શક, મેન્યુઅલ વગેરે.

ડેટાબેઝ, ડેટાસેટ અન્ય સંગ્રહ : જેવા કે, સાર અને કમિત ડેટાબેઝ, છબી, દૃશ્ય-શ્રાવ્યનો સમાવિષ્ટ કરતાં ડિજિટલ સંગ્રહો સાંખ્યિકી લાક્ષણિકતા, બંધારણીય ડેટાબેઝ જેવા વૈજ્ઞાનિક ડેટાસેટ, ગ્રંથાલય સૂચિ, આભાસી ગ્રંથાલયો, મ્યૂઝીયમ અને આર્કાઇવ, વગેરે.

ઈલેક્ટ્રોનિક પુસ્તકો : જેવા કે, Net Library.(<http://www.netlibrary.com/>); (<http://www.ebrary.com/>) વગેરે.

સંદર્ભ સ્ત્રોત : જેવા કે, શબ્દકોષ, વિશ્વકોષ, જીવનવૃત્તાંત, હેન્ડબુક્સ, થેસોરસ, વગેરે.

સંસ્થાઓ અને લોકો : આર્થિક સહાય આપતી સંસ્થાકીય ગ્રંથાલય સુધીના વિવિધ સંસ્થાઓ અને લોકોની માહિતી, માહિતીકેન્દ્રો, સંશોધન સંસ્થાઓ અને તજજ્ઞો, વિવિધ ક્ષેત્રના(વૈજ્ઞાનિકો, આર્કાઇવિસ્ટ વગેરે) લોકોની નિર્દેશિકા.

મેટા સાધન સામગ્રીઓ : સ્ત્રોત કે જે જે-તે વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં નેટવર્ક આધારિત સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરી આપે છે અને વિષય ગેટ-વે, વર્ચ્યુઅલ લાયબ્રેરી, ક્લીયરિંગ, હાઉસ, પાથફાઇન્ડર્સ વગેરે જેવા વિવિધ નામથી ઈન્ટરનેટ ઉપર ઉપલબ્ધ સાધન સામગ્રીઓને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

2. બજારમાં ઈલેક્ટ્રોનિક અથવા ઈ-માહિતી સ્ત્રોતને પ્રકાશિત કરતાં વિવિધ પ્રકારના લોકો હોય છે. તેમાં કેટલાક પરંપરાગત લોકો કે જે તેમના સ્ત્રોતના ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપ પૂરા પાડે છે. તદ્દુપરાંત જેનો ઉદ્ભવથી જ ડિજિટલ સ્વરૂપમાં થયો છે. તેવા નાના ઉત્પાદનો અને સેવા પૂરી પાડે છે તે હોય છે. તદ્દુપરાંત કેટલાક એવા લવાજમ એજન્ટ ઈ-એન્વાયમેન્ટમાં હોય છે કે જે ઈલેક્ટ્રોનિક એગ્રેગેટર્સ તરીકે અથવા ઉચ્ચશિક્ષણની સંસ્થા વગેરે તરીકે હોય. આપણે ઈન્ટરનેટ માહિતી સ્ત્રોતના પ્રકાશકોને મુખ્યત્વે નીચેના વ્યાપક સમૂહમાં વર્ગીકૃત કરી શકીએ.

પરંપરાગત વાણિજ્યિક પ્રકાશકો : જેવા કે Elsevier Science ‘Science Direct’(http://www.sciencedirect.com/);

તજજ્ઞ સોસાયટી / સંસ્થાઓ : એવી કેટલીક સંસ્થાઓ તેમની વેબસાઈટ મારફતે તેમના પ્રકાશનો ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે Indian National Science Academy નું તજજ્ઞ પ્રકાશન એ નિઃશુલ્ક અને મર્યાદિત ઉપયોગ માટે http://www.insa.ac.in) પર ઉપલબ્ધ છે.

ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓ : કેટલીક શૈક્ષણિક અને સંશોધન સંસ્થાઓ કોર્સવેર, મહાશોધ નિબંધ અને લઘુશોધ નિબંધ જેવા પોતાના વિશિષ્ટ સંગ્રહ ધરાવે છે અને તેઓ સબજેક્ટ ગેટ-વે અને પોર્ટલસનું પણ સંચાલન કરે છે.

ઈલેક્ટ્રોનિક સંકલન કરનારા : આ સુવિધાએ જુદા જુદા પ્રકાશકો પાસેથી ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ અને અન્ય સ્ત્રોત સંકલન કરનારી મધ્યસ્થી સેવા છે અને તે તેમના ગ્રાહકોને સીંગલ સર્ચ સિસ્ટિમથી પ્રાપ્ય બનાવે છે. આવા સંકલનકારોના ઉદાહરણ JSTOR; OCLC; Lexis-Nexis) વગેરે છે.

અન્યો : અન્યમાં બિન-વાણિજ્યિક પ્રકાશકો, વ્યક્તિગત રીતે લોકો આવી શકે. અસંખ્ય વ્યક્તિગત, સમૂહમાં અથવા બિનવાણિજ્યિક પ્રકાશકોએ ઈન્ટરનેટ પર ઈ-સ્ત્રોતો(સામાન્ય રીતે નિઃશુલ્ક) ઉપલબ્ધ કરવા માટે સમર્પિત હોય છે.

ઉદાહરણ : આવા મેટા સ્ત્રોત એ Librarian’s , Index to the Internet(http://lii.org/) Vlib : The Virtual Library(http://www.vlib.org/), વગેરેનો સમાવેશ કરે છે.

3. જર્નલ્સ એ વિવિધ સ્વરૂપે અને વિવિધ કિંમત મોડેલના આધારે વેબ ઉપર ઉપલબ્ધ બને છે. તેમાંના કેટલાક નીચે મુજબ છે.

ઈલેક્ટ્રોનિક લવાજમ સાથે પ્રિન્ટ લવાજમ :

આવા કિસ્સામાં જર્નલના ઈલેક્ટ્રોનિક લવાજમ એ તેમના પ્રિન્ટ સ્વરૂપ સાથે લીંક કરેલા હોય છે, અર્થાત્ પ્રિન્ટ સ્વરૂપ સાથે ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપ નિઃશુલ્ક પૂરા પાડવામાં આવે છે. અથવા પ્રિન્ટ લવાજમ ઉપર ટોકન પ્રતિશત શુલ્ક લેવામાં આવે છે અથવા આ પ્રકારના અન્ય મોડેલ હોય છે.

કેમ્પસ લાયસન્સ સાથેના ઈલેક્ટ્રોનિક લવાજમ : કે જેમાં સમગ્ર કેમ્પસમાં લવાજમ ભરેલા જર્નલનો અમર્યાદિત ઉપયોગ થઈ શકે છે.

માત્ર ઈલેક્ટ્રોનિક : આ પ્રકારના પ્રકાશકોએ ટોકન વળતર સાથે ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપ પૂરા પાડે છે.

ઉપયોગ આધારિત શુલ્ક : ઈ-લેખો શોધવા અને પછી આવા લેખના પૂર્ણ ટેક્સ્ટના અવલોકન પ્રમાણે રકમ ચૂકવવાની હોય છે. આ મોડેલ એ પ્રિન્ટ સ્વરૂપે મળતુ આવે છે કે જેમાં રસ ધરાવતા લેખો શોધી તેમને ડૉક્યુમેન્ટ ડીલીવરી સિસ્ટિમ મારફતે રકમની ચૂકવણી કરી મેળવવામાં આવે છે.

કંપનીઓ લાયસન્સીંગ : કંપનીઓ સ્વરૂપના લવાજમની લોકપ્રિયતાને ધ્યાનમાં લઈને પ્રકાશકોએ વિવિધ પ્રકારની કંપનીઓને તે પ્રાદેશિક, સ્થાનિક કે રાષ્ટ્રીય કક્ષાની હોય તેને ભાવ-તાલ પૂરા પાડવાનું શરૂ કર્યું છે.

4. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ મેટાડેટા સહિતના ડેટાસેટનો કાયમી ઈલેક્ટ્રોનિક સંગ્રહ છે કે જેને ડેટાના ઉપભોક્તા પ્રાપ્ત કરી શકે છે, સમજી શકે છે અને ઉપયોગ કરી શકે છે. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ પૃથક્કરણકાર કે જે ડેટાને સંશોધન અને અધ્યયન માટે ઉપયોગ કરે છે. તેમના માટેના સ્ત્રોત કેન્દ્રો છે. ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ અત્યંત મોંઘા સ્ત્રોતને સંરક્ષણ કરવાની એક પદ્ધતિ છે અને તે એ બાબતની ખાત્રી રાખે છે કે તેમના સંશોધનનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ થાય. આર્કાઈવ્ઝ તે બાબતની પણ ખાત્રી રાખે છે કે જ્યારે ટેકનોલોજી બદલાય ત્યારે તેમની પાસે રહેલા ડેટાએ ટેકનીકલી એવી રીતે રૂપાંતરીત થાય કે જેથી નવા વાતાવરણમાં પણ તે વાંચી શકાય.

તેમના કાર્યો સામાન્ય રીતે આ મુજબના છે : લાંબા સમયના બેકઅપથી વિશેષ હોવું, અન્યત્ર સંગ્રહિત ડેટાસેટના અનુક્રમ કે સૂચિના માર્ગદર્શકથી વિશેષ હોવું. તે બાબતની ખાત્રી રાખવી કે ડેટાએ ટેકનોલોજી જૂની બને અથવા ભૌતિક રીતે નુકશાન થાય ત્યારે સચવાઈ રહે, તેમના ટેકનીકલ અને અન્ય લક્ષણોને માહિતીઓ પુનઃ પ્રાપ્તિ માટે સૂચિ કરવામાં આવે, ગૌણ ઉપભોક્તાઓને ડેટા જરૂરી સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરવવા. ડેટા આર્કાઈવ્ઝએ મોટાભાગના યુરોપીયન દેશો તેમજ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં સ્થાપવામાં આવેલ છે. તે પૂર્વ ધારણાની ચકાસણી કરવા અને અન્ય તજજ્ઞ હેતુઓ માટે ખૂબ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

ફાયદા : આ સ્ત્રોતનો મુખ્ય ફાયદો એ છે કે જ્યારે ગ્રંથાલયમાં જગ્યાની હંમેશા અછત હોય છે, ત્યારે આ સેવામાં તે સમસ્યા રહેતી નથી. તેઓ તેમની પાસે આર્કાઈવ્ઝ જાળવણી કરે છે અને તેમને સામાન્ય રીતે નિઃશુલ્ક ભરીને આર્કાઈવ્ઝનો ઉપયોગ કરવા દે છે. બીજો મહત્વનો મુદ્દો એ છે કે આ ગ્રંથાલયોને તેમના દસ્તાવેજોની જાળવણીની બહુ ચિંતા કરવી પડતી નથી. ત્રીજો ફાયદો એ છે કે આવા આર્કાઈવ્ઝએ ગમે ત્યારે પ્રાપ્ય બની શકે છે. સમાજવિદ્યાઓ અને માનવવિદ્યાઓના આ વધુ ઉપયોગી ક્ષેત્રો છે.

ગેરફાયદા : આમાં કેટલીક મુશ્કેલીઓ પણ છે, મુખ્યત્વે જો તમે આવી સેવાઓને ખરીદીને ઉપલબ્ધ કરવાનું છોડી દો તો તેના જે તે આર્કાઈવ્ઝનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી તમને મળતી નથી. તમે જે તે સમય માટે ભરેલા લવાજમનું શું ? જ્યારે પ્રિન્ટેડ દસ્તાવેજમાં તમે જેનું લવાજમ ભર્યું છે અને ઉપલબ્ધ કરી લીધું છે તે દસ્તાવેજ તમે વર્ષો સુધી તમારી સાથે રાખી શકો છો. જો કે ઓન-લાઈન સેટ-અપમાં હવે ડેટા આર્કાઈવિંગ અને માર્કેટિંગ એજન્સી દ્વારા ધણા મોડેલની દરખાસ્ત અને વેચાણ કરવામાં આવે છે, જે એજન્સીએ એજન્સીએ બદલાય છે. તે ધ્યાનમાં લેવા જેવી બાબત છે.

5. આભાસી પ્રયોગશાળા પાછળનો તર્ક એ છે કે વિશ્વમાં કોઈપણ જગ્યાએ તેની સ્થાનિક માળખાને ધ્યાનમાં લીધા વિના ઉચ્ચ તકનીકી ધરાવતી વિશ્વમાં શ્રેષ્ઠ એવી વાસ્તવિક લેબોરેટરીની ઉપલબ્ધિ કરાવી આપવી.

- તે સંશોધન, તકનીકી અને સલાહ સૂચન આપતા ખ્યાતનામ વૈજ્ઞાનિકો અને પ્રયોગશાળા નેટવર્કને ઉપલબ્ધ કરાવી આપે છે. આ પ્રકારની સાઈટની વિશેષતા એ તે આંતરક્રિયાના સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરી શકાય છે. તે છે આ પ્રકારના ઉદાહરણો નીચે મુજબ છે :

Virtual Chemistry : આભાસી રસાયણશાસ્ત્ર

(<http://neon.chem.ox.ac.uk/vrchemistry/>)

- આભાસી રસાયણશાસ્ત્ર એ ઓક્સફર્ડ યુનિવર્સિટી,(UK)ના સંશોધક વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા સર્જિત અને સંચાલિત છે કે જે આભાસી પ્રયોગો માટે આધુનિક મલ્ટીમિડિયા ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરે છે. વિવિધ પ્રકારના આભાસી પ્રયોગો ઉપરાંત આ સાઈટએ રીયલ પ્લયર ઉપલબ્ધ કરાવે છે અને તેને મલ્ટીમિડિયા અધ્યયનની વધારાની લીંક હોય છે.

Virtual Laboratories in Probability and Statistics:(સંભાવના અને આંકડાશાસ્ત્ર માટેની આભાસી પ્રયોગશાળા)(<http://www.math.uah.edu/Alabama>)

યુનિવર્સિટીના ગણિતિક વિજ્ઞાન વિભાગ દ્વારા રચવામાં આવેલ આ પ્રોજેક્ટ એ National Science Foundation દ્વારા અંશતઃ આર્થિક સહાય પ્રાપ્ત કરે છે. આ પ્રોજેક્ટએ સંભાવના અને આંકડાશાસ્ત્રના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોને આંતરક્રિયાકીય વેબ આધારિત મોડ્યુલ પૂરા પાડે છે.

6. ઈન્ટરનેટ એ શિક્ષણવિદો દ્વારા પૂર્ણ ટેક્સ કોન્ફરન્સ પેપર, પ્રકાશન માટે તેમજ ડ્રાફ્ટ પેપર અથવા કાર્યરત-પેપર તથા અન્ય આવા સાહિત્ય અને ક્યારેક પરામર્શ સમીક્ષા પદ્ધતિ માટે મદદરૂપ થાય છે. તે પ્રિ-પ્રિન્ટ કે વર્કિંગ પેપર્સ તરીકે ઓળખાય છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

London Business School, Center for Marketing working Papers

(http://lbs.ac.uk/marketing/working_Papers/working_papers.html) એ કેન્દ્રમાંથી વર્કિંગ પેપરની યાદી પૂરી પાડે છે. 1995થી શરૂ કરીને તે તમામ પેપરના સાર તથા મોટાભાગના પેપરની સંપૂર્ણ ટેક્સ્ટને(Adobe Acrobat(PDF)) સ્વરૂપમાં ઉપલબ્ધ કરી આપે છે.

7. ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી સર્વિસ એ ગ્રંથાલયની આંતર ગ્રંથાલય લોન સેવાનો એક અગત્યનો ભાગ છે. આવી પદ્ધતિએ આપેલ દસ્તાવેજને કોઈ ચોક્કસ ગ્રંથાલય માહિતી કેન્દ્ર પાસે પ્રસ્થાપિત કરવાનું જ નહિ પરંતુ સ્વયં દસ્તાવેજની પ્રાપ્તિ કરી આપે છે. WWW ઉપર આવી ઘણી સેવાઓ ઉપલબ્ધ છે કે જે ઓનલાઇન મોડમાં ડોક્યુમેન્ટ ડીલીવરી સર્વિસ ઉપલબ્ધ કરાવે છે. અગાઉ આ તમામ બાબત પરંપરાગત રીતે મેન્યુઅલ રીતથી કરવામાં આવતી હતી. તેમાં નીચેની સાઈટનો સમાવેશ થાય છે.

British Library Document Supply Center(BLDSC)

(<http://bl.uk/services/document.html>)

- BLDSC એ વિશ્વમાં દસ્તાવેજ પૂરા પાડનારાઓમાં અગ્રગણ્ય છે. BLDSC એ તેના વિશાળ સંગ્રહ અને તેની લાયબ્રેરી નેટવર્કમાંથી તમામ પ્રકારના ગ્રંથાલય અને સંસ્થાઓમાં સંશોધકો અને વિદ્વાનોને ત્વરિત અને સુસ્પષ્ટ દસ્તાવેજ પુરા પાડવા અને આંતરગ્રંથાલય લોન સેવા પૂરી પાડવાનું કાર્ય કરે છે. બ્રિટીશ લાયબ્રેરીએ જર્નલ, લેખો, પુસ્તકો અને અન્ય સાહિત્યની નકલો પૂરા પાડવા માટે મોટું દસ્તાવેજ પુરવઠા કેન્દ્ર ધરાવે છે. આપ યુ.કે. તથા દરિયાપારના ગ્રાહકો માટે પ્રાપ્ય સેવાઓ માટે રજીસ્ટર થઈ શકો છો. જો આપ સીધા જ કોઈ વિશિષ્ટ જર્નલ લેખ અથવા પરિસંવાદ(કોન્ફરન્સ) પેપરનો ઓર્ડર કરવા માંગતા હોવ તો આપે તેની આર્ટિકલ ડાયરેક્ટ સેવાનો લાભ લેવો જોઈએ. તેના વેબમાં જે તે જર્નલ લેખ તેમજ કોન્ફરન્સ પેપર શોધવા માટે તેમજ તેનો વેબ દ્વારા ઓર્ડર આપવા માટેની સુવિધા ઉપલબ્ધ છે. આ સાઈટમાં તજજ્ઞો માટે અન્ય સેવાઓ દ્વારા લાયબ્રેરીના સાહિત્યનો વધુ ઉપયોગ થઈ શકે તેવી વ્યવસ્થા સમાવિષ્ટ કરી લેવામાં આવે છે.
- 8. સર્ચેબલ(અને સામાન્ય રીતે બ્રાઉઝેબલ) રીસોર્સ સાધન સામગ્રી વર્ણનોનો સંગ્રહ કે જે લાયબ્રેરી વ્યવસાયિકો અને / અથવા વિષય નિષ્ણાતો દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલ છે. જેનો મુખ્ય ધ્યેય એ ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા માહિતીના સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે. તે વિષય આધારિત ગેટ-વે સોર્સ તરીકે ઓળખાય છે. આ વર્ણનો(ડીસ્ક્રીપ્શન) એ ઈન્ટરનેટ મારફતે જે તે વિશિષ્ટ વિષય ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ હોય તેવા, ઉચ્ચ ગુણવત્તાના સાહિત્યને સંલગ્ન જ હોય છે.
- સૌથી સરળ પ્રકારના સબ્જેક્ટ ગેટ-વે એ સાધન સામગ્રીઓની લિન્કની યાદી ધરાવતા વેબપેજ્ઞસનો સમૂહ છે. કેટલાક ગેટવે એ તેમની લિન્કની યાદીને અનુક્રમિત કરે છે અને સરળ સર્ચ સુવિધા પૂરી પાડે છે. કેટલાક વિશેષ(Advance) ગેટ-વે એ રીસોર્સ ડેટાબેઝ અને વિવિધ અનુક્રમ ધરાવતી પદ્ધતિ કે જે વેબઆધારિત ઈન્ટરફેસ દ્વારા સર્ચ અને / અથવા બ્રાઉઝ કરી શકાય છે. તેના મારફતે વધુ અસરકારક સેવા પૂરી પાડે છે. ડેટાબેઝની પ્રત્યેક એન્ટ્રીએ નેટવર્ક આધારિત સ્ત્રોતની વિગતો જેવી કે, વેબપેજ, વેબસાઈટ, મેઈલિંગ લિસ્ટ અથવા દસ્તાવેજ વગેરે ધરાવે છે. સામાન્ય રીતે, એન્ટ્રીએ યોગ્ય સ્ત્રોત શોધીને સૂચિકાર દ્વારા સ્વયં કરવામાં આવે છે કે જે ટેમ્પલેટનો ઉપયોગ કરીને સ્ત્રોતોને વર્ણવે છે અને અનુક્રમ માટે ટેમ્પલ ડેટાબેઝને સુપ્રત કરે છે.
- વિષય ગેટવેની મુખ્ય લાક્ષણિકતાઓ નીચે પ્રમાણે છે.
- Basic Gateway Facalities :(પાયાની ગેટ-વે સુવિધા) : અંતિમ ઉપભોક્તાને સ્ત્રોત વર્ણનના ડેટાબેઝને સર્ચ અથવા બ્રાઉઝ કરવાની સુવિધા સામાન્ય રીતે મોટાભાગના વિષય ગેટ-વે આપે છે.

વધારાની સુવિધાઓ : કેટલાક ગેટવે એ વર્ધિત સર્ચની સુવિધાઓ આપે છે. SOSIG) સોશીયલ સાયન્સ ઈન્ફર્મેશન ગેટવે એ સમાજવિદ્યાની પરિભાષાના થેસોરસનો સમાવેશ

કરે છે. આ દ્વારા ઉપભોક્તાને શબ્દો / ચાવીરૂપ શબ્દો કે જેના દ્વારા સ્ત્રોત સૂચિને શોધી શકાય તેવો વિકલ્પ મેળવી શકે છે. (SOSIG) એ ઉપભોક્તાને વિવિધ ભૌગોલિક ક્ષેત્રોમાં સ્થાપિત સ્ત્રોતોને શોધ કરવાની તક પૂરી પાડે છે.

Additional Subject-Related Service(વિષયને લગતી વધારાની સેવાઓ) :

- કેટલાક સબ્જેક્ટ ગેટ-વે એ તેમના મુખ્ય સર્વેબલ બ્રાઉઝેબલ ગેટ-વે સાથે અન્ય સંલગ્ન સેવાઓ અને માહિતીઓ સ્થાપિત કરેલી હોય છે. Biz/ed(<http://www.bized.ac.uk>). The Business and Economic Information Gateway એ વિદ્યાર્થીઓને, શિક્ષકોને અને વ્યાખ્યાતાઓને મોટા પ્રમાણમાં ધંધાકીય અને આર્થિક માહિતી જેવી કે, કંપનીનો આર્થિક ડેટા અને નેશનલ સ્ટેટેટિક્સ ઓફિસમાંથી આર્થિક ડેટાસેટ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.
Resource Cataloguing(સ્ત્રોત સૂચિ) : સબ્જેક્ટ ગેટ-વે અને અલ્ટાવીસ્ટા જેવી મોટા પાયે વેબ અનુક્રમિત કરતી લોકપ્રિય સ્વયં સંચાલિત પદ્ધતિમાં ફરક એ તેના અંતિમ ઉપભોક્તા જે પરિણામ મેળવે છે, તેની ગુણવત્તામાં રહેલો છે.
- સમાજ વિદ્યાઓ અને માનવ વિદ્યાઓના કેટલાક મહત્વના વિષય ગેટ-વે(SOSIG):(<http://sosig.esrc.bris.ac.uk>). ધી સોશિયલ સાયન્સ ઈન્ફર્મેશન ગેટવે(SOSIG) એ સમાજવિદ્યા, વાણિજ્ય અને કાયદાના વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષણદો અને વ્યવસાયિકોને પસંદગી કરેલા વિશ્વસનીય, ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા ઈન્ટરનેટ માહિતી સ્ત્રોત પૂરા પાડે છે. તે UK રિસોર્સ ડીસ્કવરી નેટવર્કિંગના ભાગરૂપ હોય છે. સમાજવિદ્યાની સાધન સામગ્રીને શોધતા વ્યક્તિઓ માટે SOSIG એ એક જ સ્થળે શોધ પરિપૂર્ણ થાય તેવી સુવિધાઓ પૂરી પાડે છે.

Humbul :(<http://www.humbul.ac.uk>)

- તે માનવ વિદ્યાના શ્રેષ્ઠ સ્ત્રોત છે કે, જે માનવ વિદ્યાઓના ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા વિશાળ વિદ્યાના સ્ત્રોતની સંગ્રહ લિન્ક પૂરી પાડે છે. Humbul Humanities Hub એ જોઈન્ટ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટમ કમિટી તથા આર્ટ્સ એન્ડ હ્યુમિનીટીસ બોર્ડ દ્વારા અનુદાનિત રિસોર્સ ડિસ્કવરી નેટવર્કની સેવા છે અને યુનિવર્સિટી ઓફ ઓક્સફર્ડ તેની યજમાન છે. Humbul Humanities Hub નું ધ્યેય એ યુ.કે.માં માનવ વિદ્યામાં ઉચ્ચ અને વધુ અભ્યાસના સ્ત્રોત ઉપલબ્ધ કરવા માટેની પ્રથમ પસંદગી બનવાનું છે. માનવ વિદ્યાના ક્ષેત્રમાં તે વિશાળ પરિમાણમાં સ્ત્રોત સંગ્રહના નિર્દેશ પૂરા પાડે છે. વધુમાં, તે વાર્ષિક ડિજિટલ રિસોર્સિસ ફોર હ્યુમેનિટીસ(DRH) કોન્ફરન્સની વિગતો સમાવિષ્ટ કરેલ છે કે જે આપણા સાંસ્કૃતિક વારસાના ડિજિટલીકરણમાં સંકળાયેલા તથા તેનાથી અસર પામેલાઓનું એક મોટું ફોરમ છે. તે માનવ વિદ્યાઓના વિવિધ અભ્યાસ ક્ષેત્રોને લગતા સંશોધન માટેના સાધન સામગ્રીઓની ત્વરિત લિન્ક પૂરી પાડે છે.
- 9. ઓનલાઈન Writing Guides/Labs સ્ત્રોત એ માનવ વિદ્યાઓના ક્ષેત્રમાં તૈયાર સંદર્ભ સાધન સામગ્રીઓ તરીકે ખૂબ ઉપયોગી છે કે જે વિવિધ પ્રકારના નિબંધો લખવામાં, દલીલો રચવામાં વગેરેમાં સૂચન અને / અથવા સલાહ પૂરી પાડે છે તેના ઉદાહરણ નીચે પ્રમાણે છે.
- Australian Defence Force Academy's Eassay Writing Guide : (<http://www.po.adfa.oz.au/resources/eassay-writing/contents.html>)
તે નિબંધ લખવા માટે જરૂરી સમજૂતી અને સૂચન સહિતની અનુક્રમિત માર્ગદર્શિકા છે. સ્ત્રોત સંદર્ભ એ હાયપર લીન્ક ધરાવતા નથી અર્થાત્ તમારા સાઈટ્સના એડ્રેસ(સરનામા) માટે નોંધ લેવી પડે છે અને પછી તે સરનામાનો ઉપયોગ દસ્તાવેજનો ઓનલાઈન ઉપયોગ કરવા માટે ધ્યાનમાં લેવો પડે છે.

સર્ચ ટુલ્સ/સુવિધાઓ	ફાયદાઓ	ગેરફાયદાઓ
સર્ચ એન્જિન્સ	સુસ્પષ્ટ કવરેજ	સામાન્ય રીતે પુનઃપ્રાપ્તિ માટેના સાહિત્યની સમજૂતી આપતી માહિતી ધરાવતા નથી.
મેટા સર્ચ એન્જિન્સ	જ્યારે સુસ્પષ્ટ માહિતી મેળવવાનો ધ્યેય હોય ત્યારે ઉપયોગી	ખૂબજ વધુ સૂચન આપે છે તેથી સર્ચ રીઝલ્ટમાં એકમાંથી બીજા સર્ચમાં જવામાં સમય વધુ લે છે
વિષય સૂચિ નિર્દેશિકા	માનવ ઈન્ટરફેસ હોવાને લીધે સર્ચ એન્જિન કરતાં સારું પરિણામ આપે છે.	તેમની પસંદગી મુલ્યાંકન અને સ્ત્રોત વર્ણન માટે માનવ ઈનપુટની જરૂરિયાત હોવાને કારણે સર્ચએન્જિન જેટલા સુસ્પષ્ટ નથી.
ગુણાંકન તથા સમીક્ષા સેવાઓ	સાઈટની ગુણવત્તાની એક ઝાંખી કરવા સ્ટાર ગુણાંકન અને સાંખ્યિકી સ્કોરનો ઉપયોગ કરે છે	જો કે આ સેવાઓની મોટાભાગની સેવાઓ સર્ચ એન્જિનના ભાગરૂપ છે અને સર્ચ એન્જિનના ઉપયોગથી કોઈ પણ જાતના સૂચન વિના સર્ચને સ્વયંસંચાલિત રીતે વિશાળ બનાવતી હોવા છતાં જ્યારે પ્રશ્નને સર્ચ એન્જિનમાં મૂકવામાં આવે ત્યારે ગુણાંકન એ તેના ડીફોલ્ટ વિકલ્પ માં આવતું નથી.
વિષય આધારિત ગેટવે સેવાઓ અને આભાસી ગ્રંથાલયો	ઉચ્ચગુણવત્તાવાળા સ્ત્રોતના વિગતવાર વર્ણને ઉપલબ્ધ કરી આપે છે	ઉચ્ચ કક્ષાના માનવ રોકાણને કારણે ઓછું સાહિત્ય સંકલિત કરે છે. સર્ચ એન્જિની જેમ વારંવાર અપડેટ થતું નથી.

11. શિક્ષણવિદ અને સંશોધક કે જે સંશોધન કરી રહ્યા છે તેમના માટે તેમના ક્ષેત્રમાં સાંપ્રત સાહિત્યથી માહિતગાર રહેવું આવશ્યક છે. આપણને ઉપલબ્ધ માહિતી ખૂબ જ વિશાળ છે. દરરોજ ઈન્ટરનેટ ઉપર નવા સ્ત્રોત ઉમેરાતા જાય છે. તેથી જ, ઈન્ટરનેટ વિશિષ્ટ માહિતીની શોધ એ ઘાસના ઢગલામાં સોય શોધવા જેવું છે. કોઈ એવું કઈ રીતે જાણી શકે કે તેને જોઈતી માહિતી માટે કઈ વેબસાઈટ શ્રેષ્ઠ છે. તમારા આ કાર્યને સરળ બનાવવા તમારે સ્ત્રોતનો ઉપયોગ કરવાનો છે. સર્ચટુલ સ્ત્રોત, નિર્દેશિકા અને સાંપ્રત પ્રવાહોની જાગૃતિનીસેવાઓ કેટલુંક નિરાકરણ કરી આપે છે. ઈન્ટરનેટ એ જે તે વિષયમાં થોડામાં વર્તમાન માહિતીને જાણવા માટે ખૂબ મહત્વનું છે. જે તે વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં ઉમેરાતી નવી સાઈટની જાણકારી રાખવા માટે તે મહત્વના છે. માહિતીસભર રહેવા માટે યોગ્ય ડીસ્કશન લીસ્ટ અને યુઝનેટ ન્યુઝગ્રુપને અનુસરવું જરૂરી છે. તે દ્વારા અન્ય લોકો કે જેમણે નેટ ઉપર જોયેલા છે કે ઉપયોગ કર્યો છે તેવા નવા સ્ત્રોત સંગ્રહ વિશેની માહિતીની ભલામણ કરે છે અથવા જાહેરાત કરે છે તેજરીતે જે યોગ્ય લાગેલ હોય તેવા URL ને બુકમાર્ક કરી શકે અથવા ફાઈલમાં ભવિષ્ય માટે ઉપયોગ માટે રાખી શકો. તેમ છતાં, કેટલાક સ્ત્રોત ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ છે કે જે તમને નવા સ્ત્રોત વિશે માહિતગાર રાખે છે. તેના ઉદાહરણ નીચે મુજબ છે.

- ઈન્ટરનેટ રીસોર્સ ન્યુઝ લેટર(<http://www.hw.ac.uk/lib WWW/irn/aboutirn.html>)
Scout Report(<http://re/mtenuc.net/scout/report>); WWW Social Sciences Newsletter(<http://www.clas.ufl.edu/users/gthursby/socsci/news.htm>);
BUBL LINK Updates

(<http://bubl.ac.uk/link/updates/current.html>); HUMBUL: new resources(<http://www.humbul.ac.uk/output/new.php?int=7>);

Infomine: scholarly Internet resource collections(<http://infomine.ucr.edu/>).

15.8 ચાવીરૂપ શબ્દો(KEY WORDS) :

બ્રાઉઝર્સ : નેટવર્ક મારફતે ઉપલબ્ધ માહિતીને જોવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતો પ્રોગ્રામ છે (Browsers) Netscape અને એક્સ્પ્લોરર્સ તેના દૃષ્ટાંત છે, કે જે બ્રાઉઝરો WWW મારફતે ઉપલબ્ધ માહિતીનું નિરીક્ષણ કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે.

- બુકમાર્ક (Bookmark)** : તે ઉપભોક્તાના કમ્પ્યુટર પર મેનુ આઈટમમાં સંગ્રહિત કરેલું વેબએડ્રેસ છે કે જેનો ઉપયોગ ઉપભોક્તા પુનઃ એડ્રેસ ટાઈપ કર્યા વિના કરી શકે છે. ઈન્ટરનેટ એક્સપ્લોરરમાં તે ફેવરિટ તરીકે ઓળખાય છે.
- કેમ્પસવાઈડ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટમ (Campus Wide Information Systems(CWIS))** : કેમ્પસ વાઈડ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટમ એ તેના સભ્ય સમુદાય ઉપરાંત પૂર્વ સદસ્યો, ભાવિ વિદ્યાર્થીઓ અને રસ ધરાવનારા અન્ય લોકને સંસ્થાની સંકલિત માહિતી જોવા માટેની એક માહિતી પદ્ધતિ છે. સામાન્ય રીતે મેનુ ક્રમમાં સ્થાનિક અને ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતની લાંબી યાદી પ્રાપ્ય હોય છે. CWIS એ વિકાસશીલ સ્ત્રોત છે કે જે હંમેશા રચના હેઠળ(Under Construction) હોય છે.
- કોર્સવેર નિર્દેશિકા (Courseware Directories)** : ઈન્ટરનેટ મારફતે વિશાળ કોર્સવેર સાધન સામગ્રીઓ ઉપલબ્ધ હોય છે. આ ખૂબ જ કિંમતી સાધન સામગ્રીઓ છે.
- ડેટા આર્કાઈવ્ઝ (Data Archives)** : ડેટા આર્કાઈવ્ઝ એ ડેટાસેટનો કાયમી ઇલેક્ટ્રોનિક સંગ્રહ છે જે મેટાડેટા ધરાવે છે કે જેથી તેના ઉપભોક્તા ડેટા પ્રાપ્ત કરી, સમજી અને ડેટાનો ઉપયોગ કરી શકે છે.
- ડેટાબેઝ (Database)** : તે રેકોર્ડનો સંગ્રહ છે. તે પ્રત્યેકમાં વિવિધ ડેટાની સાંખ્યિકી ટેક્સ્યુઅલ્સ ઇબી આધારિત વિગતો કે જે સામાન્ય રીતે સર્ચેબલ હોય છે તેની વિગતો ધરાવે છે.
- ચર્ચા યાદી (Discussion Lists)** : તે ઘણીવાર 'mailinglist' અથવા 'listser' તરીકે ઓળખાય છે. ડીસ્કશન લીસ્ટ એ ઈ-મેલ ઉપભોક્તાઓના સમૂહને જે ચોક્કસ મુદ્દા / ક્ષેત્રમાં રસ ધરાવે છે, તેમને વિતરણ કરવામાં આવે છે. ઈમેલનો ઉપયોગકર્તા લિસ્ટનું લવાજમ ભરે છે અને પછી તે પોસ્ટને ખોલી શકે તથા અગાઉ પોસ્ટ કરેલા સંદેશાને પુનઃપ્રાપ્ત કરી શકે છે.
- ઇલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ (Electronic Journals)** : તે ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં પ્રગટથતું એક જર્નલ છે. ક્યારેક તે પેપર આધારિત જર્નલના ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપને સમકક્ષ હોય છે. જો કે હવે મોટાભાગના જર્નલ સમગ્રતઃ ઇલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં જ તૈયાર થતા હોય છે.
- ગેટ-વે સેવા (Gateway Service)** : તે ઈ-મેલ જેવા પ્રમાણભૂત સાહિત્યને એક નેટવર્કના પ્રોટોકોલથી બીજા નેટવર્કના પ્રોટોકોલ સાથે સંયોજીને અલગ અલગ નેટવર્કમાં પસાર કરી આપતી સેવા છે.
- હાયપર ટેક્સ્ટ (Hypertext)** : તે માહિતીની પુનઃપ્રાપ્તિ કે જે સંલગ્ન સાહિત્યને એક સાથે લાવી આપે છે તેવી એક પદ્ધતિ છે. હાયપર ટેક્સ્ટ એ ઉપભોક્તાને વિભિન્ન દસ્તાવેજ અથવા ફાઈલ કે જે હાલમાં વપરાઈ(ખોલી) છે તેને બંધ કર્યા વિના જે તે શબ્દો કે વિભાગને નવા પેજમાં ઉપલબ્ધ કરી આપે છે. ઉદા., તરીકે વર્લ્ડવાઈડ વેબ એ એક હાયપર ટેક્સ્ટ પ્રોગ્રામ તરીકે વિશ્વના તમામ ભાગમાં રહેલી સંલગ્ન માહિતીઓ અને તેના અંશને સાંકળે છે અને તેને એક વેબ લિન્કમાં સાથે જોડી દે છે.
- અદૃશ્ય વેબ (Invisible Web)** : કેટલીકવાર તે 'ડીપ વેબ' તરીકે પણ ઓળખાય છે. તેમાં રહેલી માહિતી(Invisible Web) સર્ચ એન્જિન દ્વારા ઉપલબ્ધ થઈ શકતી નથી કારણ કે તે(log-in-Screen) અથવા સર્ચ ઈન્ટરફેસની પાછળ અદૃશ્ય હોય છે.
- Mailing List or List serv** : ઘણીવાર તેને 'ડીસ્કશન લીસ્ટ' અથવા Listserve તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. મેઈલિંગ લિસ્ટ એ કોઈ ચોક્કસ મુદ્દામાં રસ ધરાવતા ઉપભોક્તાઓના ઈ-મેલના ગ્રુપ છે. ઈ-મેલ ઉપભોક્તા આ લીસ્ટને સબસ્ક્રાઈબ કરી શકે છે અને તેમાં પોસ્ટ કરી શકે છે અને સંદેશા જે પોસ્ટ કરેલા છે તે પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

Meta Resources : મેટા રિસોર્સ એ ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોત વર્ણનના ડેટાબેઝ છે કે જે સુસંગઠિત અને અથવા બિનસંગઠિત નેટવર્ક સેવા દ્વારા ઉપલબ્ધ બને છે.

Meta search Engines : ઘણીવાર Meta crawlers અને Multi search Engines તરીકે ઓળખાય છે. તેઓ ઉપભોક્તાઓને એક જ સમયે વિવિધ સર્ચ સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ કરાવે છે.

Multimedia : તે કમ્પ્યૂટીંગનો શ્રેષ્ઠ અનુભવ છે તે બે કે તેથી વધુ માધ્યમો જેવા કે ટેક્સ્ટ, સ્થાયી ચિત્રો, શ્રાવ્ય, દૃશ્ય વગેરેને આંતરક્રિયાકીય ગોઠવણથી પ્રદર્શિત કરે છે.

Navigators : સાયબર સ્પેસમાં તેમને માર્ગદર્શન આપે છે.

Netscape : WWW મારફતે પ્રાપ્ય માહિતીને મેળવવા માટેનું મલ્ટીમીડીયા બ્રાઉઝર છે.

Navigators

પ્રિ-પ્રિન્ટ (Pre-prints) : પ્રિ-પ્રિન્ટ્સ એ એવી હસ્તપ્રતો છે કે જે હજુ સુધી પ્રકાશિત થઈ નથી પરંતુ તેની સમીક્ષા થઈ ચૂકી છે અને સ્વીકૃત થઈ ચૂકી છે તથા પ્રકાશન માટે સુપરત કરવામાં આવી ચૂકી છે અથવા પ્રકાશન માટે મૂકવામાં આવનાર છે અને તેના પર ટીકા માટે વિતરીત કરવામાં આવેલ છે. વેબ ઉપર ઉપલબ્ધ પ્રિ-પ્રિન્ટને ઈ-પ્રિન્ટ પણ કહે છે.

સાધન સામગ્રી માર્ગદર્શિકા (Resource Guides) : JISC એ વિવિધ વિષય ક્ષેત્રમાં સ્ત્રોત માર્ગદર્શન માટે પોસ્ટ સ્થાપિત કરે છે. આ પોસ્ટ એ વિષય માર્ગદર્શક તરીકે ઓળખાતી સાધન સામગ્રીઓની યાદીના સંચાલનનું કાર્ય કરે છે.

Subject Portals: તે વિશિષ્ટ વિષયોને લગતા પોર્ટલ છે.

વિષય આધારિત ગેટવે સેવાઓ (Subject base Gateway Service) : સર્ચબલ(અને સામાન્ય રીતે બ્રાઉઝેબલ) રીસોર્સ સાધન સામગ્રીઓ વર્ણનનો સંગ્રહ જે લાયબ્રેરી વ્યવસાયિકો અને / અથવા વિષય નિષ્ણાતો દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલ છે. મુખ્ય ધ્યેય એ ઉચ્ચ ગુણવત્તાવાળા માહિતી સ્ત્રોત કરાવવાનો છે તે વિષય આધારિત ગેટ-વે સોર્સ તરીકે ઓળખાય છે. આ વર્ણનો(ડીસ્ક્રીપ્શન) એ ઈન્ટરનેટ મારફતે જે તે વિશિષ્ટ વિષય ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ હોય તેવા ઉચ્ચ ગુણવત્તાના સાહિત્યને સંલગ્ન જ હોય છે.

તકનીકી અહેવાલો (Technical Reports) : આ રિપોર્ટ એ સમિતિ દ્વારા તૈયાર કરેલા ટેકનિકલ ડેટા પૂરા પાડે છે કે જે સાહિત્ય ધરાવે છે પરંતુ તે પ્રમાણભૂત કે યોગ્ય તરીકે ગણવામાં આવતાં નથી.

Uniform Resource Locator(URL) : તે ઈન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ સાધન સામગ્રીઓના સંપૂર્ણ એડ્રેસ છે. ઈન્ટરનેટ પર પ્રત્યેક સાઈટ અથવા પેજને અદ્વિતીય URL હોય છે કે જે પ્રોટોકોલ(ઉદા.(http), સર્વરનું નામ, ડોમેન નામ તથા સ્ત્રોતનું પાથનામ ધરાવે છે.

World Wide Web (WWW) : ઈન્ટરનેટ આધારિત HTML ડોક્યુમેન્ટનો ભાગ છે. જેની હાયપર લીન્ક ટેક્સ્ટ એ ઉપભોક્તાને એક જ દસ્તાવેજના જુદા જુદા ભાગો વચ્ચે જુદા જુદા સ્થાને રહેલા દસ્તાવેજોમાં જવા માટે મદદ કરે છે.

15.9 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન(REFERENCES AND FURTHER READING)

Berson, Michael J.(ed), [et al.].(2000). *Social Studies on the Internet*. Illinois: Waveland Press.

Broadbent, Brooke(2002). *ABCs of E-Learning: Reaping the Benefits and Avoiding the Pitfalls*. USA: Jossey-Bass.

Cohen, Barbara(1997). *Social Studies Resources on the Internet: A Guide for Teachers*. UK: Heinemann.

- Cooke, A.(2001). *A Guide to Finding Quality Information on the Internet: Selection and Evaluation Strategies*. 2d ed. London: Library Association Publishing.
- Doherty, Paul(2000). *Cyberplaces: The Internet Guide for A/E/C*. Kington HA, U, Robert S. Means Co.
- Finding Information on the Internet: A Tutorial*, (<http://www.lib.berkeley.edu/TeachingLib/Guides/Internet/FindInfo.html>)
- Gilbert, Jill S, [et al.](2001). *Online: Investing Bible*. New York: John Wiley & Sons,
- Gordon, Rachel Singer(2001). *Teaching the Internet in Libraries*. Chicago: American Library Association .
- Jones, D.(1999). *Critical Thinking in an Online World*. Available at : <http://www.libraty.ucsb.edu/untangle/jones.html>
- Joseph, Linda C.(1999). *Net Curriculum: An Educator's Guide to Using the Internet*. Medford, NJ, USA: Information Today Inc.
- Kovacs, O.K. [et al.](1994). A Model for Planning and Providing Reference Services Using Internet Resources. *Library Trends*. 42(4), 638-47.
- Searching for Information on the Internet*. Available at: <http://www.netskills.ac.uk/support/searching/search1.html>
- Sherman,Chris and Price.Gary(2001). *The Invisible Web: Uncovering Information Sources Search Engines Can't See*. Medford, N.J., USA: Cyber Age Books.
- Tseng, G, [et.al.J.(1997). *The Library and Information Professional's Guide to the Internet*. 2nd ed. London: Library. Association Publishing.